

ERDÉLY MAGYARSÁG

IX. ÉVFOLYAM
1998. OKTÓBER,
NOVEMBER, DECEMBER

S.O.S. Kárpátalja!

A Petőfi-Schiller
Egyetem

Romániai Ortodox
Egyház

A Partiumi Fórum

Versek

36

Igaza van Duray Miklósnak, hogy a 21. század küszöbén a magyar nemzetstratégia, mint olyan nem létezik. Pedig rendkívül aggasztó a nemzet állapotáról vett láttelel. A nemzeti stratégia léte előfeltétele mindenféle európai integrációnak, hozzá az út a nemzet jelenlegi állapotának vizsgálata után az új nemzeteszmény, az új nemzet-tudat kialakulásán át vezet. A nemzet alapkérdéseit pedig a NATO- és az EU tagság előtt kell megoldani.

Magyarország a biztonságpolitika vonatkozásában lemaradásban van. Nincs nemzeti stratégiája, tehát nincs nemzetbiztonsági stratégiája sem. Az **önálló nemzetbiztonsági stratégia** kidolgozására csak azután kerülhetett sor, miután visszanyerte állami szuverenitását. 1993 márciusában fogadta el a parlament az un. **“biztonságpolitikai alapelvek”**-et, e

szerint: Magyarországnak nincs ellenségképe; biztonságát nem akarja más országok biztonsága rovására érvényesíteni; a biztonságot komplex fogalomként kezeli (ld. politikai, diplomáciai, jogi, gazdasági, környezetvédelmi, katonai összetevők); saját biztonságpolitikai érdekének tartja, hogy a térség valamennyi állama alkalmas legyen az euro-atlanti integrációra.

Ami a biztonsági tényezők sorrendiségét illeti ez a következő: gazdasági, politikai, emberjogi, környezeti, katonai.

A biztonság katonai aspektusa szemmel láthatóan háttérbe szorult, és újakkal egészült ki. Ezzel lényegében a nyugati világban hivatalos normát vették át Magyarországon is. Bizonyos korszakokkal ellentétben, amikor a biztonság belső aspektusa - ld. belbiztonság kérdése, érte ez alatt nem a politikai stb. extrémizmusokat, hanem a pártellenzék és másképp gondolkodók megfigyelését, ellenőrzését, illetve következményeként a különböző (rendőri) eljárásokat – túlzottan kiemelt helyet kapott, mára úgy tűnik, a helyére került.

Azonban a magyar kül(biztonsági) politikát mind ez ideig a kormány és pártpolitikának rendelték alá. Holott a tartós **biztonság összemzeti érdek**, az nem változhat parlamenti ciklusonként, nem sajátíthatja ki egy párt, vagy egy kormány.

A magyar kül(biztonsági)politika prioritásai a Horn-kormány idején: 1. euro-atlanti in-

tegráció; 2. jószomszédi viszony; 3. **határon kívül élő magyar kisebbség támogatása**.

Sokan nehezményezték 1994-1998 között a kormánypártok részéről, hogy 1990-1994 között a 2. és a 3. pont sorrendje felcserélődött, és hogy a magyar kormány “beleszólt” a szomszédos országok belügyeibe, amikor a kollektív jogok biztosítását és az autonóm kisebbségi struktúrák létrehozását szorgalmazta. Ezzel, akárcsak a szomszédos országok kormányai elutasítottak egy lényeges és élő nemzetközi joggyakorlatot, az un. **védőhatalmi státust**.

Magyarország sajátos helyzetben van a térségben. Egyrészt igazodik a nemzetközi normákhoz, együttműködik a nemzetközi biztonságot veszélyeztető elemek kiszűrésében, ugyanakkor

1. a nemzeti szuverenitása a külföldi tőke jelenléte miatt újból veszélybe került,

2. megjelent a kábítószerkereskedelem, a nemzetközi terrorizmus, a szervezett bűnözés, a veszélyes hulladékok elhelyezése

következtében a vizek, a termőföld stb. szennyezése, radioaktivitása,

3. ami utóbbit illeti, az ország határaihoz 550 kilométeres körzetben 26 atomerőmű működik és vízkészletünk 80 százaléka a szomszédos országokból érkezik erősen szennyezett állapotban,

4. az ország újból a XX. századi népvándorlás útvonalába került, átmenő, tranzitországgá lett. Berendezkedtek a helyi és a külföldi maffiacsoportok,

5. számolni kell Schengen következményével, hogy ti. a határok az anyaország és a határon kívül élő magyarok között nem megszűnnek, hanem megszilárdulnak,

6. Magyarország NATO- és EU-tagságával feltehetően elindul egy, a többségi nemzetből kiválási folyamat (visszamagyarosodás),

7. dönteni kell a kettős állampolgárság kérdésében. (Pl. „nemzetpolgár”?)

Több helyen is kimondatott, hogy a **BIZTONSÁGI STRATÉGIÁT** az adott állampolgárra lebontva kell kialakítani. Az államnak gondoskodnia kell az élet védelméről, az életfeltételek azonnosságaról, a jól működő jogi, egészségügyi, emberjogi intézményekről, egy szóval figyelembe kell venni a nemzet sorsáért, jövőjéért felelősséget érző értelmiség által kidolgozott **NEMZETI STRATÉGIÁT**..

A NEMZETI STRATÉGIÁRÓL

Részletek az 1998-as Választási Programból

... 3. EURÓPA POLGÁRAI VAGYUNK

Magyarország polgárai európai polgárok. Ezer éve otthon vagyunk Európában. Az Unióhoz való csatlakozás fő kérdése az, hogy a belépésig sikerül-e egy valóban polgárosult, az Unió lehetőségeit kihasználni képes országot teremtenünk, vagy Európa perifériájára, kiszolgáltatott helyzetbe szorulunk. Az uniós tagfelvételi tárgyalások az egész magyar társadalom, a gazdaság, valamennyi magyar polgár életét jelentősen befolyásolják. Az új kormány nagy kihívás előtt áll. A polgárok csak olyan felzárkózást helyeselnek, amely megteremti a tisztas gyarapodás esélyeit. Joggal várják el, hogy a magyar kormány a nemzeti érdekeket következetesen és határozottan képviselje. A taggá válást, a Fidesz – Magyar Polgári Párt elsősorban a gazdasági felzárkózás kérdésének és nem pusztán diplomáciai ügynek tekinti.

A NATO-tagsággal Magyarország már végérvényesen helyet szerzett a fejlett nyugati országok közösségében. Így az Unióval folytatott tárgyalások célja ma már az, hogy gazdasági érdekeink érvényesítése kerüljön középpontba. A fuvarozókat, a mezőgazdasági dolgozókat, a bortermelőket, egysszóval mindazokat, akiket a tagság hátrányosan érinthet, biztosítanunk kell arról, hogy az állam nem hagyja őket magukra. Az elkövetkező években mindent meg kell tenni azért, hogy az Unió tagjaként Magyarország minél több fejlesztési támogatáshoz jusson. Az igazi eredmények azonban nem a tárgyalásztal mellett születnek. Csak gyarapodó, polgárosodó közösségként tudunk helytállni az európai versenyben. Mi nem pusztán csatlakozni, hanem felzárkózni akarunk a fejlett európai országokhoz...

29. FELELŐSSÉG A MAGYAR NEMZETÉRT

A magyar állam és a nemzet határai nem esnek egybe. Ez fokozott felelősséget ró Magyarországra. Fontos,

MAGYAR POLGÁRI PÁRT

hogy a nemzet egészét érintő döntésekben a kisebbségben élő magyar nemzetiségű polgárok képviselői szerveinek, közösségeinek véleménye érdemben befolyásolja tetteinket. A jövőben nem fordulhat elő, hogy a kisebbségi magyarság ellenére szülessenek meg az egész nemzetet érintő magyar kormányzati döntések.

Rendszeres és intézményes párbeszédet hozunk létre a Kárpát-medence magyar közösségei és a magyar állam között. Küzdünk a kisebbségben élő magyarság kollektív jogainak elismertetéséért. Támogatjuk a térségünk stabilitását szolgáló autonómia-törekvéseket. Ösztönözzük a szomszédos országokkal való gazdasági kapcsolatokat, hiszen ezek a magyar gazdaság számára kitörési lehetőséget jelentenek...

30. AZ EZER ÉVES MAGYAR ÁLLAM

A magyar nemzet tagjai, magyar polgárok vagyunk. Összeköt bennünket a magyarság több mint ezer éves történelme. Múltunk tisztelete, a nemzeti hagyományok ápolása erőt adhat mai tevékenységünkhöz, távlatot és hitet a jövő feladatainak megoldásához.

A Fidesz – Magyar Polgári Párt szerint a magyar állami lét ezredik évfordulóját méltóképpen kell megünnepelni. Ennek a nagy ünnepnek azt kell szolgálnia, hogy mindnyájunk nemzeti önbecsülése és polgári önbizalma megerősödhessen. A történelem arra tanít, hogy csak olyan népnek sikerült behoznia hátrányait és felemelkednie, amelyik képes volt nagy célokat maga elé tűzni. Az ünnep lehetőséget ad arra, hogy Magyarország jobban megmutassa magát a világnak. Fel kell használni az alkalmat arra is, hogy a ma nehéz helyzetben levő nemzeti kulturális

intézmények talpra állását végre azok rangjához és szerepéhez méltó módon segítsük elő.

31. „NYELVÉBEN ÉL A NEMZET”

A polgárok többségét joggal zavarja a sok idegen nyelvű hirdetés, felirat. Sokan vélekednek úgy, hogy a magyar nyelv nemcsak befogadó, de elég gazdag is ahhoz, hogy magyar kifejezést is találjunk egy-egy új jelenségre. Az elmúlt évek tapasztalatai mégis arra intenek bennünket, hogy a jövő komoly kihívásokat tartogat nyelvünk és kultúránk számára.

A Fidesz – Magyar Polgári Párt ezért a magyar nyelv és kultúra ápolásának elősegítése, nemzeti értékeink megőrzése érdekében törvénycsomag elfogadását szorgalmazza. Kultúránk és nyelvünk védelme számunkra nem bezárkózást és elkülönülést jelent, hanem az értékörzés és értékteremtés természetes polgári igényét. Ezért kell segítenünk a magyarországi nemzeti kisebbségeket is nyelvük és kultúrájuk ápolásában...

41. BIZTONSÁG ÉS VÉDELEM: NATO

A NATO tagjaként hazánk minden eddiginél nagyobb biztonságban lesz. A magyar NATO tagság egyszerre segít bennünket a polgári gyarapodásban és eredményeink megvédésében.

Magyarországnak ma már a kor követelményeinek megfelelően olcsóbb és ütőképesebb honvédelemre és határőrségre van szüksége. A polgárok joggal várják el, hogy a törvénytelen bevándorlók elöl is meg tudjuk védeni határainkat.

Hat hónapra csökkentjük a kötelező katonai szolgálat időtartamát. Növeljük a hivatásos állomány megbecsülését. Európai uniós segítséggel biztosítjuk az országhatár jobb védelmet a törvénytelen bevándorlókkal szemben. A közbiztonság érdekében fokozzuk a keleti és déli határainkon bejövő forgalom ellenőrzését...

ERDÉLYI MAGYARSÁG

Független szemle

A határainkon túli magyarok fóruma

Alapító főszerkesztő: Kóteles Pál

IX. évfolyam 36. szám

1998. október, november, december

Megjelenik: negyedévenként

Kiadja Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

**Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
és az Erdélyi Magyarság c. folyóirat
szerkesztőségének címe:
1116 Budapest Sopron utca 64. I. em.
Telefon: 206-2048
Fax: 206-2115**

Felelős kiadó: ATZÉL FERENC

Szerkesztőbizottság: – elnök: Pösze Lajos
– tagok: Beke György, Botlik József, Gidai
Erzsébet, Lipcsey Ildikó, Pomogáts Béla
Titkár: Atzél Ferenc

Felkért főszerkesztő: Lipcsey Ildikó

HU ISSN 0865-6819

Tipográfia, formakészítés:

CoGraf, Budapest (Tel.: 368-4708)

Készült a POSSUM Lap- és Könyvkiadó gondozásában

Felelős vezető: Várnagy László (Tel.: 06-20-345-318)

KÉZIRATOKAT NEM ÖRZÜNK MEG
ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.
AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK
VISELIK A FELELŐSÉGET.
A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA
AZ ÍRÁSOK SZELLEMET ÉS TARTALMÁT
NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.

**Előfizethető az alapítvány címén
(1116 Budapest, Sopron u.64.).**

Előfizetési díj – belföldre: 1000.-Ft./év; kül-
földre 20 USD légitársasági díjjal együtt
(Kérésre (akár üzenetregisztráción keresztül is)
befizetési csekket küldünk. A folyóirat támoga-
tására küldött befizetésekről – kérésre –
(APEH) igazolást állítunk ki, mely összeggel
támogatónk a befizetés évében adóalapjukat
csökkenthetik.)
Külföldi képviselőink címjegyzékét a 48. olda-
lon közöljük

Lapunk megvásárolható AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGÉRT
ALAPÍTVÁNY-nál (1116 Budapest, Sopron út 64. Tel.:
206-2048; Fax: 206-2115), a PÜSKI KÖNYVESHÁZ-
ban (1013 Budapest, Krisztina krt. 26.), valamint a
CUSTOS – ZÖLD KÖNYVESBOLT-ban, 1024 Budapest,
Margit krt. 7.

**KÖVETKEZŐ SZÁMUNK
NEM TUDJUK MIKOR
JELENIK MEG**

TARTALOM

- A nemzeti stratégiáról
- Fidesz – Magyar Polgári Párt Választási program 1998
- A Partiumi Fórum
- Az Erdélyi Magyarságért!

VALÓSÁG-MÉRLEG

- Dupka György: S. O. S. Kárpátalja! 2
- 10 éves az Erdélyi Szövetség 6
- Szabó Csaba: Egységes megkönnyebbülés 8
- Az aradi Sabin Gherman: Ştefan Tabuia? 10
- Megújult református misszió 11

DOKUMENTUM

- Románia új nemzetbiztonsági stratégiája 13
- 80 éve történt 18

HISTORIA

- Kokes János: Kellett nekünk Csehszlovákia? ... 22
- Nagy Árpád: A Romániai Ortodox Egyház 26

MŰHELY

- Liliana Narkowitz: A vilnai Bekes hegy és névadója 31

SZÉPMÍVESSÉG

- Versek 34

FIGYELŐ

- Vihar a Petőfi-Schiller egyetem körül 36
- Márton András: Emlékműavatás 42
- Szabó Árpád: Isten útján: emberként lenni magyar 43
- Tófalvi Zoltán: Negyven éve végezték ki a tizenkét erdélyi ötvenhatost 44

**E lapszámunkat a „Helikoni arcképcsarnok”
1. emlékkönyv kötete alapján Hunyadi László
plakettjei illusztrálják**

S. O. S. Kárpátalja!

Az Erdélyi Magyarság számára a Határon Túli Magyarok Hivatala bocsátotta rendelkezésre DUPKA GYÖRGY drámai beszámolóját, amiért ezúton mondunk köszönetet.

Mint ismeretes, az évszázad árvize 1998. november 4-5-e között tört a településekre. A legnagyobb kárt a Tisza völgyében élők szenvedték el. A helyhatósági tájékoztatás megelőzte ugyan a baj kezdetét, ám senki sem számított ilyen mértékű árvízre. Hasonló katasztrófa még nem érte Kárpátalját. Az árvíz ezúttal oly gyorsasággal és olyan nagy területeken következett be, hogy egyszerűen lehetetlen volt hatékonyan védekezni ellene. Elsőként a hegyvidéket érte, ahol ruszinok, ukránok élnek, majd Rahótól Mezővárig a gátszakadások következtében a Tisza menti magyarok települései is víz alá kerültek. A Tisza vízszintje mindenütt meghaladta az 1970-ben mért maximumot. Összességében szenvedtek az árviztől az ukránok (nagy többségben), magyarok, románok, németek, vagyis a Kárpátaljára zúduló árvíz nem ismert nemzetiségi határokat. Az általános kárfelmérést a településeken még nem fejezték be. Azonban az évszázad árvízének megközelítően hiteles mérlege előttünk is ismertté vált.

Kárpátalján összesen 236 településen okozott kárt az árvíz, 118 települést elöntött, 39 592 épületbe tört be a víz. Ebből megsérült 26 498 épület, teljesen összedőlt 1349 lakóház. Az elárasztott területekről 24 340 embert evakuáltak, 18-an vízbe fulltak. (Megjegyzés: A halálesetekről közölt hivatalos információk egymással ellentmondóak. Pontosításuk csak heteken belül esedékes.)

Ezenkívül a víz lerombolt 22 hidat, 340 autót, megrongált 4,3 km hosszúságú védőgátat. Tizenhét település maradt áramszolgáltatás nélkül, hűszobák nem működnek a telefonvonal, négyben le kellett kapcsolni a gázvezetékét. Több milliárd griveny kár keletkezett.

Rahói járás

A Rahói járásban közel tíz településen élnek szóróványban magyarok.

Árvíz katasztrófa utáni helyzetkép Kárpátalján, illetve a magyarok lakta területeken (1998. november 14-15-i állapot szerint).

Rahón, a Fekete és a Fehér Tisza összefolyásánál lezúduló árvíz elsősorban a vízparti házakat károsította meg. 17 000 ember lakik ezen a településen, ebből magyar kb. 2000. A városban 311 lakóházban okozott kárt az árvíz, 7 összedőlt. A gyorsan lefutó árvíz óriási kárt okozott a rahói kartonpapírgyárban. Az árvíz következtében 38 vállalat állt le, így 1500-an váltak munkanélkülivé.

Jelentős károkat szenvedett el Gyertyánliget (Kobileoka Poljana), ahol a 3250 lakosból 670 magyar, akik zömében római katolikusok. Ugyancsak nagy kár keletkezett Koszómezőn (Koszivszka Poljana), Bilin (Bilini) községben, valamint a magyarok által lakott Tiszabogdányban, ahol kb. 200 magyar él. Ezek a településeken egy-két ház omlott össze, s közel tíz sérült meg. A kárpátaljai apostoli adminisztráció munkácsi székhelye, melynek vezetője Majnek Jenő Antal, római katolikus püspök, az elsők közt szervezett ide élélmiszer- és meleg ruhaszállítmányokat, amelynek elosztását Rahón Juhász János rahói plébános irányítja (Rahó, Béke u. 20. Tel.: 03132/77134). Jelenleg is Juhász plébános fogadja és irányítja a segélyszállítmányokat.

Técsői járás

A Técsői járásban, mint a táblázatból ismeretes, a 27 település közül jelentős számban Bustyaházán, Técsőn, Taracközön, Aknaszlatinán élnek magyarok. A Técsői járásban

jelenleg még öt település van elzárva a világtól: Királymező (Uszly-Csorna), Brusztura (Lopuhiv), Németmokra (Komszomolszk), Oroszmokra (Ruszká Mokra), Tarackraszna (Kraszna). Ezeket a településeket csak helikopterrel lehet megközelíteni. Óriási kárt okozott a Bruszturától Taracközögig leágazó Tarac hegyi folyó, amely a vízparti falvakat, hidakat és közlekedési utakat szinte elsodorta. Az említett községekben nagy számban élnek katolikus németek és magyarok. Egyes hírforrások jelentése szerint az elzárt településeken az élélmiszer-tartalékok elfogytak, a lakosság éheznek. A megyei polgárvédelem csak légifolyosón tudja tartani velük a kapcsolatot. A közlekedés helyreállítása még sok időt vesz igénybe. Hegyi ösvényeken próbálják a segínyt eljuttatni. A kárpátaljai római katolikus egyház e vidéki központja Aknaszlatinán van, ahol Ferenc Imre aknaszlatinai plébános (Solotvino, Petrova u. 5. Tel.: 5-60-25) fogadja és osztja el az ideérkező karitatív szervezetek segélyszállítmányait. A kárpátaljai református egyház Máramaros-Ugocsa megyei körzetének központja Técső (Ifjúgárda u. 7.). Az itteni lelkész László Károly, aki szintén bekapcsolódott a Felső-Tisza-vidéki magyarok települések megsegítésébe. Az itteni települések közül magyar származású polgármestere csak Aknaszlatinán van Tamás József személyében (2-21-27), aki szintén koordinálja a térségbe érkező segélyszállítmányokat.

Huszi járás

A Técső felől ágazó Tisza, amely a Tarac és a Talabor, valamint a Nagyág (amelyek a Tisza mellékfolyói) óriási lezúduló víztömeggel emelték meg a Tisza vízszintjét, s ennek következtében a járásban 41 település került víz alá, hidakat, utakat sodort el.

Ebben a járásban jelentős számban magyarok *Huszt*on élnek (több mint 30 000-ből 4000 magyar). Római és görög katolikus, valamint református egyháza van. *Huszt*on a romba dőlt híd környékén terelőutak biztosítják a forgalmat. *Visk* környékén két helyen felszámolták a gátszakadást.

A mostani felmérések is igazolják, hogy a régió magyarlakta települései közül *Visken* katasztrófális helyzet alakult ki. Több mint 10 000 lakosából 4000 magyar. Van római katolikus egyháza, illetve *karitatív szolgálata*. Híveinek száma 800 körül van. A református egyház híveinek száma meghaladja a 3000-et. Lelkipásztoruk *Delényi István* (Templom u. 26). *Visken* 150 ház vált lakatlanná, 1500 ember vált hajléktalanná. Magyarországról egyre több segílyt kapnak, melynek elosztása *Takács Pál* polgármester (Tel.: 97-283) vezetésével történik. Az egyházi és a helyi civil szervezetek szintén együttműködnek a kárelhárításban, a túlélési programakció kidolgozásában. Az árvízkarosultak legnagyobb gondja az élelmiszer-tartalék hiánya, az akadálymentes áttelelés és a házépítés. Önerőből ezeket a kérdéseket nem tudják megoldani. *Visket* továbbra is *Munkács*, illetve *Bereg*szász felől *Szilcén*, *Dolhán*, *Huszt*on, *Velétén* keresztül lehet megközelíteni.

Nagyszőlősi járás

A Nagyszőlősi járásban 15 települést érintett az árvíz, 4594 lakóházban okozott kárt, 320 ház összedőlt.

A magyarlakta települések közül továbbra is súlyos a helyzet *Tiszabökényben*, ahol 80 ház összeomlott, további 100 teljesen lakhatatlanná vált, s mintegy 400-an váltak hajléktalanná. A legnagyobb veszélyt továbbra is a 80 m hosszú gátszakadási rész jelenti. Betömését akadályozza az a tény, hogy nehezen megközelíthető helyen van a belvíz következtében. *Homoki Erzsébet* polgármesterasszony irányításával nagyszámú bizottság dolgozik az árvíz okozta kár felszámolásán. A Magyarországról jövő szállítmányokat a helyi református egyház és a civil szervezetek képviselőivel közösen fogadják és osztják szét, melegkony-

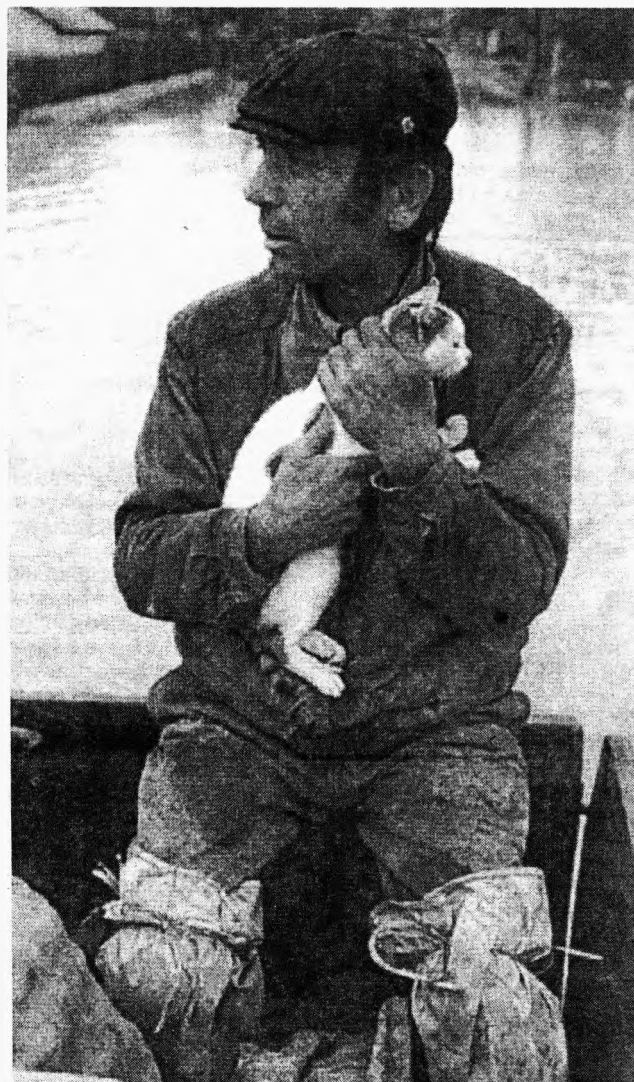
hát működtetnek. Ebben a községben is a legnagyobb probléma a téli élelmiszer-tartalék hiánya, új lakóházak építésének megszervezése, a helyi egészségügyi központ felépítése, a lakosság és az állatállomány megóvása a járványos betegségek elől.

Feketeerdő, ukrán-magyar község, 2240 lelket számlál, a fele lakosság magyar. A polgármester *Varga János* (3-99-24) irányításával fogadják és osztják szét a Magyarországról érkező segílyeket. Itt is a legfőbb gond az, hogy biztosítani tudják az élelmiszer-tartalékot a rá-

Összkép a járásokban*

Járások	Elárasztott települések	Árvíz által megromgált házak	Leomlott épületek	Elmosott út km-ben	Elmosott út hidak	Külvilágtól elzárt települések	Nincs telefon-összeköttetés	Halálos áldozatok	A katasztrófa sújtott településeken élők
Rahói	19	920	21	211	185	3	19	2	10 000
Técsői	27	778	263	722	32	6	8	3	14 000
Huszli	40	4500	147	45	4	7	3	1	-
Ökörmezői	mind	3000	280	-	69	5	6	3	-
Nagyszőlősi	15	4594	320	0,3	-	-	4	3	50 000
Munkácsi	13	5314	171	-	1	-	-	2	105 500
Beregszász	5	2000	570	-	-	-	-	-	-
Ilosvai	16	2,057	26	-	2	-	-	-	-
Ungvári	8	367	-	-	-	-	-	-	130 000
Perecsenyi	6	-	-	-	1	1	-	1	-
Volóci	2	800	-	-	3	-	-	-	-
Szolyvai	4	-	-	-	2	-	-	-	-

*A becült adatok a rendkívüli helyzetekkel és a katasztrófa következményeinek felszámolásával foglalkozó bizottságtól származnak, amelyet a helyi sajtó is leközlött.

Magyarok lakta falvak tűnhetnek el a térképről (Napi Magyarország. Fotó: MTI)

szorulóknak, s miként szervezzék meg a hajléktalanok számára a lakóházak felépítését.

Tekeháza, ukrán-magyar község. Polgármestere *Popovics Mária*. A helyi református egyház közösségének megsegítését a feketeterdői *Felcskei Béla* lelkész irányítja. Itt is közel 100 új házat kell építeni.

Királyháza, ukrán-magyar község. 10 000-es lakosságából 2000 magyar. Van római és református egyháza. A nagyközségben közel 100 ház omlott össze. 50 lakhatatlanná vált, 800-an váltak hajléktalanná. Itt a Tisza gátja 3 helyen is átszakadt. Felújítása folyik. Ide már csak az egyházon keresztül jutottak el magyarországi adományok.

Az árvíz jelentős károkat okozott az ukránok lakta *Szászfaluban* és további tíz településen, ahol a magyarok száma elenyésző.

Beregszászi járás

A Beregszászi járásban 5 település vált árvízkárosulttá. A járásban 729 ház összedőlt, több mint 2000-en váltak hajléktalanná.

A legnagyobb kár *Mezőváriban* keletkezett, melynek lakossága 3300 körül van, zömében reformátusok, illetve csak református egyháza van. Több mint 500 ház került víz alá. 210 ház összeomlott, mintegy 300 vált lakhatatlanná. 1400-an váltak hajléktalanná. E községben is a legnagyobb probléma az élelmszertartalék hiánya, a tél átvésze-

lése, új lakóházak építésének megszervezése, valamint járvány megelőző egészségvédelem. Folyamatosan érkeznek e községbe a magyarországi adományok, melynek elosztását *Kovács Zoltán* vezetésével a helyi egyház és civil szervezetek koordinálják.

Csetfalván 221 ház vált lakhatatlanná, közel 20 összeomlott. A kár itt is jelentős. *Nagy György* polgármester irányításával a helyi református egyház képviselőivel közösen fogadják és osztják szét a Magyarországról jövő segélyszállítmányokat. Megoldatlan probléma továbbra is a rászorulóknak élelmiszerekkel történő ellátása, új házak építése, a lakosság járvány megelőző egészségvédelmének megszervezése.

Az ukránok és magyarok által lakott *Kovácszóban* 4 ház összedőlt, s közel 70-et lepett el a víz, 280 árvíz-károsultat tartanak nyilván.

Sárosorosiban 50 házat lepett el a víz, 180 embert tartanak árvíz-károsultnak, *Badalóban* 10 házat öntött el a víz, 60 embert tartanak árvíz-károsultnak. *Haláborban* 10 házat lepett el a víz, 55 lakost tartanak árvíz-károsultnak.

A kárpátaljai református egyház *Horkai László* püspök irányításával (Beregszász, Munkácsi u. 83., tel./fax: (003803141) 234-60), ezenkívül a református egyház karitatív központja *Nagy Béla* koordinálásával fogadják a Magyarországról érkező szállítmányokat, s igyekeznek eljuttatni a rászorulóknak.

Munkácsi járás

A Munkácsi járásban a kiöntött *Latorca* okozott károkat Munkács városban. Különösen a hozzácsatolt, németek, magyarok által is lakott *Várpalánkán*, ukránok és magyarok által lakott *Oroszvégen*, valamint *Beregrákoson*. Ezekben a településeken több mint 170 ház omlott össze, s több százan váltak árvíz-károsulttá. Az itteni rászorulóknak megsegítésében példamutató karitatív munkát fejt ki *Majnek Jenő* római kat. püspök által vezetett munkácsi apostoli adminisztráció (Munkács, Béke u. 15. tel./fax: (03131) 2-33-59), valamint *Gulácsi Lajos* lelkész által irányított lelkészi hivatal (Munkács, Béke u. 85).

Ungvári járás

Az Ungvári járásban 8 települési érintett az árvíz, ám egyetlen ház sem omlott össze, viszont Ungváron a cigánytáborban több mint 10 ház dőlt össze. 367 házat ért árvíz-károsítás. Az itteni magyarok lakta települések lakosai sikeresen megküzdöttek az árvízzel. Gondolunk itt *Szalókára*, *Eszenyre*, *Csapra* és *Tiszasalamonra*.

Összefoglaló

A kárpátaljai ukránok és magyarok lakta, illetve a vegyes lakosú településekre folyamatosan érkeznek a segélyszállítmányok. Belső ukránjai adományok is elindultak a hegyvidéki falvakba. A célirányos támogatások következtében a magyarok lakta településeket folyamatosan keresik fel a különböző karitatív szervezetek, akik főleg ruhát, élelmszert és más fontos közszükségleti cikket hoznak.

Jelenleg a legfontosabb feladatok a következők:

1. További halaszthatatlan segítséget: élelmet, meleg ruhát, fűtőanyagot kell eljuttatni a bajbajutott települések számára.

2. Téli tüzelő üzemanyag, és más energiahordozók biztosítása a rászorulóknak.

3. A megrongálódott tiszai töltéseket még a tél beállta előtt fel kell újítani az esetleges újabb árhullámok leküzdésére.

4. Közegészségügyi és járványügyi helyzet egyre súlyosabbá válik

Az Ukrajna – kárpátaljai árvíz-károsultak megsegítésére megnyitott folyószámlaszámok a nagyobb magyar segélyszervezetek részéről:

1. A Mocsáry Lajos Alapítvány

a Határon Túli Magyarok Hivatalával és a Szociális és Családügyi Minisztériummal együttműködve, a kárpátaljai árvíz-károsultak megsegítését szolgáló hazai és határon túlról érkező pénzádományokat a Mocsáry Lajos Alapítvány alábbi OTP bankszámlaszámára várja: 11786001-20043506
Átutalási jel: a külföldről érkező pénzádományok fogadására: OTP VHUHBA XXX

2. Magyar Karitás

ABN-Amro Bank 10200878-31512033-70070000 (Ft. számlaszám); 10201099-40200022 (valuta számlaszám DM); USD: 10201099-40200046 (valuta számlaszám USD)

3. Magyar Vöröskereszt

MKB 10300002-20329725-72273285 (Ft. számlaszám)

4. Magyar Máltai Szeretetszolgálat

ABN Amro Bank 10200940-21582183-70760000 (Ft. számlaszám); MKKB (valuta számlaszám USD) HUHB-501-00038-2100-4011 – "Árvíz-károsultak"

5. Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat

OTP Bank 11711034-20852775-00000000 (Ft. számlaszám); 50100126-2101-4018 (valuta számlaszám USD)

Kárpátalján, ezért meg kell szervezni a magyarlakta településeken az ott élők orvosi vizsgálatát, elejét kell venni az esetleges járványok kirobbanásának.

5. Vízforrások, kutak, vízvezetékek, középületek, lakóhelyiségekben el kell végezni a fertőtlenítést és a melléképítmények dezinficálását.

6. Meg kell szervezni a magyarlakta településeken is az állategészségügyi járvány megelőzését, amelyek szintén ki vannak téve a vírusos megbetegedéseknek, ezért magyarországi segítséggel meg kell szervezni az állatok beoltását.

7. Kezdeményezni kell, hogy az ukrán és a magyar kormány illetékes képviselői az ukrán-magyar határon, illetve a Tisza szakaszán közösen dolgozzanak ki árvízvédelmi intézkedéseket. Ebbe a munkába vonják be a romániai és szlovákiai szakminisztériumokat is.

8. Be kell indítani a hajlékot a rászorulóknak akciót a magyarlakta településeken is a következőképpen:

- a magyar állam támogatását a civil és az egyházi szervezetek bevonásával pénzügytési akciót kell beindítani házépítésekre, illetve építőanyagok vásárlására és azok célirányos eljuttatására;

- lehetősége kell adni a házvásárlásokra vissza nem térítendő támogatások keretében, illetve kamatmentes pénzkölcsönzést biztosítani a házépítésekre;

- tanácsot kell adni a családi ház építőinek a háztervezéssel és egy újabb árvíz kiveendő családi házak építésével kapcsolatban.

9. Tolmácsoljuk a kárpátaljai magyar civil szervezetek ama kérését a Határon Túli Magyarok Hivatalának, hogy az ukrán hatóságokkal vegye fel a kapcsolatot abból a célból, hogy az egyszerűsített humanitárius segélyek behozatalának időpontját december 10-ről január 1-ig hosszabbítsák meg mert a határon túli segélyszervezetek csak most indítják be „*Ki mivel tud, segítsen*” akciót.

10. A Magyarországról és külföldről érkező szállítmányokat jelenleg a vámhatóság igen bürokratikus módon kezeli, órákat, néha napokat vesz igénybe egy-egy szállítmány levámolása. Megértjük, hogy szigorú nyilvántartásba kerül minden egyes szállítmány, ám a gyors ügyintézés ne keresztezzék bürokratikus akadályokkal.

Árvíz után – pénz nélkül (Napi Magyarország. Fotó: Kurucz Árpád)

11. A magyarlakta települések földterületein óriási károkat okozott a belvív. Több helyütt törpebirtokos gazdakörök, farmerek őszi vetései kiáztak. A kukoricát, a takarmányrépát nem érkeztek betakarítani. Van olyan hely, ahol a burgonya is e földben maradt. Az állattenyésztők veszélybe kerültek, mivel a télire készletezett takarmány nagy része tönkrement. Azonban a legnagyobb gondot az jelenti, hogy tavaszi szántáskor mit vetnek majd el a gazdák, hiszen nem rendelkeznek vetőmagtartalékkal sem. Távlatokban kívánatos lenne egy vetőmagakció lebonyolítása is.

12. A magyarországi lapokban és médiákban egymásnak ellentmondó hírek jelennek meg a segélyszállítmányok elosztásával kapcsolatban. A Visktól Tiszabökényig húzódó Tisza-menti településeken a következőket tapasztaltuk: A Magyarország felől érkező célirányos szállítmányok a bürokratikus vámkezelés ellenére is eljutottak. Például Viskre érintetlenül érkezett a paksiak, a fehérváriak, az MDF stb. küldeménye. Meg kell állapítanunk, hogy az emberi gyarlóság igen visszataszító is tud lenni. Mondhatnánk azt is, hogy kevés a főka, sok az eszkimó elv érvényesül. Az árvízkárosultak

az eddigénél még több adományt szeretnének kapni. Bizalmatlanok az elosztókkal szemben, legyen az civil vagy helyhatósági képviselő. Úgy érzik, mintha kijátszanák őket. De ezek a problémák valójában egy-egy falu belügyei. Legutóbb a TV2 riporterei inkább a konfliktushelyzeteket jelenítik meg, s ebből az tűnik ki, hogy a kisember magára van hagyatva. Sem az egyház, sem a hatalom képviselői nem törődnek velük. Véleményünk szerint a magyar média képviselőinek, akik érdeklődnek a magyarlakta települések iránt, helyben kellene sajtótájékoztatót szervezni és nem Budapesten.

Az árvíz által sújtott magyarlakta vidékek gondjait csak közös összefogással tudjuk megoldani. Reméljük, hogy minél több határon túli magyar civil szervezet, egyház, közösség szervez további gyűjtést a házak újjáépítésére, s kiveszi részét a helyi magyarság gondjainak orvoslásából. Hiszen valamennyiünk érdeke, hogy az itteni magyarság helyben maradjon. S rajtunk múlik, azaz a közös összefogáson, hogy helyzetbe tudjuk őket hozni.

Dupka György
a MÉKK elnöke
Ungvár, 1998. november 15.

10 éves az Erdélyi Szövetség

Egy társadalom érettségének egyik mérője, hogy egyesültekbe, szövetségekre tömörülve, társulva egymással, hogyan tudja képviselni az un. "civil szervezetekben" a társadalom egészének vagy részének érdekeit, nem egyszer kormányaik helyett vagy ellenében. A 10 éve alakult ERDÉLYI SZÖVETSÉG ebben a vonatkozásban jól vizsgázott. 1998. november 28-án a Magyarok Házában megtartott emlékülésen - védnöke a KÜM és a Magyarok Világszövetsége nevében Németh Zsolt államtitkár és Csoóri Sándor volt - mégsem arról volt szó, hogy a szervezet ünnepeltette volna magát. Sokkal inkább a számvetés órái voltak ezek. dr. Nagy László a preambulumban születését, Csepella Imre a Szövetség múltjának kronológiáját idézte fel, többen emlékeztek élő és elhunyt tisztségviselőkre, így Köteles Pálra, Székelyhidi Ágoston az Erdélyi Szövetség jelenlegi elnöke a jövő lehetőségeit vette számba, hogy a változó történelmi körülmények között milyen szerepet tölthet be a hasonló szervezetek között. Az alábbiakban Csepella Imre hozzászólásának rövidített változatát köröljük.

A nemzet egységében gondolkodó honfitársaink, legyenek azok, akiknek szülőföldje Erdély volt, vagy csak magukénak érezték, érzik Erdély sorsát, személyes élményeik, vagy a médiák híradásai alapján emlékezetükbe idézhetik azokat az eseményeket, amelyek Szövetségünkhöz kötődnek. Az 1988-as alakuló kongresszus, az 1989-es közgyűlés, a budapesti és helyi rendezvények, demonstrációk, az egri 1990-es és 1991-es tanácskozás, a debreceni naggyűlés, a különböző, a nemzetközi szervezetekhez beterveztett dokumentumok, kiadványok az évről-évre megrendezett tudományos ülésszakok, jelenlétünk az erdélyi nagy történelmi évfordulón - ezek röviden az Erdélyi Szövetség történetének mérföldkövei.

1988, a megalakulás éve rendkívül fontos. Romániában tervszerűen folyt a magyar identitás eltiprása, a kirekesztési politika, a falurombolás. Magyarországon megalakultak a többpártrendszer feltételei. Az év a békés demonstrációk éve is, Bős-Nagymaros ellen, a márciusi szabadságjogokért, a 301-es parcellánál. Gorbacsovot és Busht is ebben az évben választották elnökké. Június 22-én hivatalos levélváltás történik a magyar-román viszony tisztázása érdekében, a hónap végén tette közzé több ellenzéki, társadalmi szervezet a következő felhívást:

FELHÍVÁS

A népirtó Ceausescu-rezsim pusztulásra ítélte Románia falvait, köztük az erdélyi magyarság meggyomorított és rettegésben tartott utolsó végvárait. Magyar, német és román otthonok százai vannak lánctalpas bulldózerhalálra ítélve, évszázados temetők kíméletlen felforgatásra, templomok lerombolásra kiszemelve. Az európai kultúra pótolhatatlan értékeit, három nép évszázadok alatt kikovácsolt ősi létformáit akarja szétverni a tébolyult erőszak.

Magyarok! Ez az a történelmi pillanat, amikor már nem hallgathatunk és nem maradhatunk tétlenek! Négy és fél évtizeddel a szörnyű háború után újra merénylet készül az emberiség ellen. A gyilkos szándék most elsősorban magyar testvéreink ellen irányul. Emberek! Tiltakozzatok! Fejezzétek ki szolidaritásotokat a bajba jutottakkal!

Tiltakozó felvonulásra hívunk beneteket 1988. június 27-én este hét órára a HŐSÖK TERÉRE. Hozzatok gyertyát és fáklyát! Jelenlétetekkel is fejezzétek ki eltökéltségeteket az embertelenség feltartóztatására!

Barátaink! Gyertek a Hősök terére tiszta szívvel hitet tenni összetartozásunk és egymásért való felelősség vállalásunk mellett!

Gyertek a Hősök terére tiszta szívvel hitet tenni összetartozásunk és

egymásért való felelősségvállalásunk mellett!

Gyertek kart-karba fűzve higgadt, demokratikus méltósággal felhívni a világ népeinek figyelmét a készülő népgyilkosságra.

Világ népei, segítsetek!

Emberi jogokért küzdő csoportok, tartsatok rokonszenvtüntetéseket! Egyházak, felekeztek szólaltassátok meg a harangokat!

Gyűlésünkön felkérjük a magyar kormányt, forduljon ebben a tragikus ügyben az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez.

EI a kezekkel a romániai, erdélyi falvaktól!

Erdélyt Védő Magyarországi Független Bizottság

*Magyar Demokrata Fórum
Klubtanács*

Szabad Kezdeményezések Hálózata

Széchenyi Casino Hagyományörző- és Művelődési Társaskör

Szentendrei Petőfi Kulturális és Hagyományörző Egyesület

Bajcsy-Zsilinszky Baráti Társaság

*Bibó István Szakkollégium
Veress Péter Társaság*

*Szabó Dezső Emléktársaság
Forrás Kör*

Erdély Művészetéért Alapítvány

Az események gyorsan követték egymást: a Hősök terei tüntetés után, június 28-án a román hatóságok bezáratták a kolozsvári magyar konzulátust. Másnap a magyar országgyűlés is állást foglalt a falurombolás ellen. A sikertelen aradi Grósz-Ceausescu találkozó után, szeptember 21-22-én Szűrös Mátyás KB titkár járt Bukarestben. Útja olyannyira sikertelen volt, hogy novemberben kiutasították a bukaresti magyar kereskedelmi tanácsost (előtte a román rendőrség őrizetbe vette).

1988. december 17-én került sor az Erdélyi Szövetség alakuló közgyűlésére, amelyen elfogadták az ideiglenes szervezeti és működési szabályzatot és megválasztották az ideiglenes vezetőséget; dr. Márton

János elnök, Csiki László, Halász Péter, Köteles Pál, Nagy László al-elnökök személyében., és örökös tiszteletbeli elnökké nevezték ki Domokos Pál Pétert. Ekkor a szövetség az erdélyi magyarság érdekében és helyette emelt szót, hiszen akkor a Romániában élő magyarságnak nem volt autonóm képviselői szervezete. Akkor még nem mondhatták ki, ezért tette az Erdélyi Szövetség, hogy a népek természetes joga: élni az önrendelkezési joggal.

Az Erdélyi Szövetség közbenjárta, hogy az ENSZ genfi székhelyű emberi jogok bizottsága tűzze napirendre a Romániában élő magyarság helyzetét, emberi és nemzeti jogfosztottságát. Néhány nap leforgása alatt 17.000 angol nyelvű levéltervezetet adott át, majd az aláírók száma a 150.000 főt is meghaladta.

Elérkezett a nap, 1989 május 27. amikor összehívták az Erdélyi Szövetség alakuló közgyűlését, ahol elfogadták az alapszabályzatot, megválasztották a 17 tagú országos elnökséget, a 3 tagú Ellenőrző Bizottságot. Június 10-én ügyvezető elnököt és társelnököket választottak: Csepella Imre, Bajkó Mátyás, Krasznai Zoltán, Pomogáts Béla, Raffay Ernő, Szotyori Judit, Teleki János személyében. Memorandum készült az amerikai elnöknek, megjelent az *Erdélyi Tükör* és Köteles Pál kezdeményezte az *Erdélyi Füzeteket*. 1989 december utolsó napján 20 magyar értelmiségi nyilatkozatot fogalmazot meg "Testvéri kéznnyújtás - jogos elvárások" címmel. Az aláírók között ott voltak az Erdélyi Szövetség tagjai is. Az Erdélyi Szövetség azóta is igyekszik tenni a dolgát... ahogy az adott - történelmi - körülmények megengedik, néha a hivatalos politika ellenére, néha attól támogatva.

AZ ERDÉLYI SZÖVETSÉG ALAPSZABÁLYZA

– kivonat –
Preambulum

Az Erdélyi Szövetség, mint független demokratikus társadalmi szervezet, alapelvének tekinti a magyar nemzet oszthatatlanságát és törvényes jogát a nemzeti önrendelkezésre.

Hirdeti a pártpolitikai törekvések felett álló nemzeti egységet és a velejáró közös történelmi felelősséget minden magyarért.

Elutasítja a közelmúlt nemzetrontó politikai gyakorlatát, amely megfosztot-

ta az anyaországi és a határokon túli magyar nemzetet valós és hiteles történelmétől, európai nemzettudatától, természetes életelveitől, valamint a fennmaradáshoz szükséges önvédelmi reflexeitől is. Ezért tudatosítja népünkben azokat a történelmi értékeket és hagyományokat, amelyek a Kárpát-medencében élő népek és kultúrák békés együttélését, töretlen fejlődését, évszázadokon át jellemezték, s amelyek elpusztítására a Trianon után felbátorodott expanziós román politika napjainkra államilag szentesített modellt dolgozott ki.

A Szövetség síkra száll a kisebbségi és a szórvány magyarság emberi és nemzeti önrendelkezési jogáért, kinyilvánítva egyben hűségét az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatához, a népek közötti békét és együttműködést elősegítő mindazon nemzetközi emberi jogi egyezményekhez, melyeket hazánk magára nézve kötelezőnek elismert vagy a jövőben elismer.

A Szövetség következetesen kéri és építi ki azokat a kapcsolatrendszereket, amelyek az anyaországi és a határainkon kívül élő magyarság egymásraultaltságát erősítik, ápolják és óvják. Együttműködésre törekszik minden olyan demokratikus elveket valló politikai, társadalmi és egyházi szervezettel vagy csoporttal, amely a Szövetség által megfogalmazott célokkal és elvekkel egyetért.

A Szövetség törekvéseit a népfel-ség elvének maradéktalan tisztelete hatja át.

A Szövetség politikai és jogi alternatívákat dolgoz ki a határainkon túl élő magyarság érdekeinek védelmére.

A Szövetség támogatja az erdélyi menkölték szociális-kulturális beilleszkedését, jogi státusuk soronkivüli rendezését és kiemelt figyelemmel kíséri sorsuk további alakulását.

A Szövetség tagjai sorába várja hitre, felekezetre, pártállásra és állampolgárságra tekintet nélkül mindazokat, akik a Szövetség céljaival, elveivel valamint feladataival azonosulnak.

Szövetségre lép mindazon szervezetekkel, amelyek azonos célokért küzdenek.

Néhai vezérő fejedelmünk zászlaját követjük: Cum Deo pro patria et libertate.

Budapest, 1989 július 5.

Atzél Ferenc hozzászólásában olyan kérdést vetett fel, amelyik hónapok óta foglalkoztatja a Kárpát-medencében élő magyarságot, de Magyarország szomszédait is.

A felszólaló, Az Erdélyi Magyarsá- gért Alapítvány ügyvezető titkára el- lene van a kettős állampolgárságnak. Kijelentette – idézzük:

„... hazánk esetében már maga az ötlet sem eléggé átgondolt – vagy lehet hogy nagyon is az – rossz és elhibázott. Nem akarom most azokat a gyakorlati, jogi és morális buktatókat felsorolni, amik miatt az egész nemcsak hogy kivitelezhetetlen, hanem a nemzet részére egyenesen káros.

Csatlakozva miniszterelnökünk azon kijelentéséhez, miszerint a jelenlegi kormány horizontja nem ér véget az ország határainál, hanem az a nemzet egészéig terjed, javaslom a nemzetpolgár, a magyar nemzet polgára kifejezés bevezetését.

Anélkül, hogy most akár csak a legkisebb részletre is kitérnék, ennek jogi és gyakorlati tartalommal való megtöltését bizzuk a megfelelő szakemberekre, akik azt minden bizonnyal úgy dolgozzák majd ki, hogy az minden tekintetben megfeleljen az érintettek elképzeléseinek, elvárásainak, érdekeinek, reményeinek, de ugyanakkor összhangban vannak a magyar nemzet érdekeivel is.”

Eddig az idézet.

Mielőtt még össznemzeti vitára bocsátották volna a kérdést, ez év tavaszán rövid idő alatt csak Romániában 200 írás jelent meg. Akik a kettős állampolgárság mellett voksoltak, érvük: a státus quo mellett egye-sítené a magyarságot; akik ellene voltak azzal érveltek: idegenrend-szetileg kiszűrhetetlen tömeg jelen-ne meg Európában és Magyarorszá-gon.

AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG EZ ÚTON SZÓLÍTTJA MEG A MAGYARSÁGOT A KÁRPÁT MEDENCÉBEN ÉS AZON KÍVÜL; MONDJA EL VÉLMÉNYÉT; ÉRVEIT A KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁGRŐL: A LAP KÖVETKEZŐ SZÁMÁBAN – HA LESZ ILYEN – HELYET KÍVÁNUNK ADNI EZEKNEK A VÉLEMÉNYEK-NEK.

Egységes megkönnyebbülés

Közvetlenül a Pro Transilvania Alapítvány híressé vált „kiáltványának” megjelenése után több magyar és román közéleti személyiség is eljátszott a gondolattal: mi lenne, ha Sabin Gherman „alapítványa” egyszer csak párttá alakulna? Honnan, melyik táborból toborozná szavazóit?

Nem kell ahhoz politológiát hallgatni, hogy rájöjjön az utcán nyitott szemmel járó erdélyi, hogy bizony nem a nacionalista pártokat

fogja majd megosztani ez az esetleges új politikai szervezet; hanem elsősorban a Demokratikus Konvenciót és az RMDSZ-t. Azt sem nehéz megjósolni, hogy a kettő közül az utóbbi fogja a Pro Transilvania népszerűségének a levét inni: néhány ezer magyar szavazat elvesztésével ugyanis az RMDSZ honatyáinak száma jelentősen csökkenhet majd. És, persze, ezzel az „egészséges lemorzsolódással” odalesz majd a nagy egység, eltörik a 9 éves egység-varázstükör, és politikai téren „kettészakad” az RMDSZ. (Nem ott tehát, ahol jósolják a „szakértők”, azaz a Tőkés-meg a Markó-vonal mentén.)

Valljuk be, vaknak kell lennie annak, aki nem látja, hogy az

RMDSZ kudarcnak tekintett tevékenysége a tömegek által istenített közéleti személyiségek ordinaré civakodása, a kis, szürke szavazók ezreitől való távolodás olyan súlyosan megrongálta az RMDSZ képét, hogy nem mindennapi derűlátásra van szükség azt feltételezni: igazi, valóságos egységben fog tovább vegetálni az RMDSZ.

Vaknak kell lennie annak, aki nem veszi észre, hogy az évek múlásával – és „szemünk nyílásával” – egyre fogy azoknak a közös magyar céloknak a száma és varázseréje, amelyekért évekkel ezelőtt készek lettünk volna „meghalni”. Eléggé megfakultak már azok a szavak is, amelyek egykoron annyira összetartottak bennünket: Bolyai-egyetem, székely autonómia, kétnyelvű feliratok... Ezen egykoron „szent szavak” kétségtelenül megszűntek sok erdélyi magyar számára a mindennapok legégetőbb problémáiként létezni: a fontossági sorrendben a harmadik-negyedik helyre szorultak vissza. Az első két helyre, akárcsak a többségi nemzetnél, nálunk is a megélhetési gondok és a nyomor elleni harc lépett. Olyan gondok, amelyek közösségünk vezetőit nem nagyon érinti, hiszen – és ez köztudomású – közülük sokan gyerekeiket külföldre mentették. Persze, ez nem jelenti azt, hogy nincsenek még mindig többségben azok, akik számára rendkívül fontos egy „csak magyar” egyetem. (Sőt: azt sem, hogy adott pillanatban ilyen irányú harcukban ne lenne az egész erdélyi magyarság szolidáris velük.)

Vaknak kell lennie annak, aki nem látja, hogy a mindennapok nyomora, a kilátástalanság, a kiábrándultság már régen megtörte az RMDSZ által teljesen elfelejtett magyar családok nagy részét. Ne feledjük: kilenc év alatt nem volt képes például az RMDSZ egy olyan

családvédő segélyszolgálatot megszervezni, amely havi anyagi segélyben részesítette volna a magyar kisgyerekes családokat! (Amennyiben a Pro Transilvania Alapítvány párttá alakul, és szavazóivá akarja tenni a magyar kisgyerekes családok jó részét, elég csak évi százezer lejes segélyben részesítenie őket.)

Vaknak kell lennie annak, aki nem látja: Csökken az RMDSZ-bizalmon alapuló magyar szolidaritás. Alig van már olyan magyar közéleti személyiségünk, aki ne ragadott volna indulatosan tollat a sajtó hasábjain valamelyik – lényegében – sorstársa ellen vagy mellette! Az egyetlen erdélyi karizmatikus egyéniségnek, Tókécs Lászlónak is alig sikerült megnyernie a püspökválasztást! Széthúzás, magánérdekek előtérbe kerülése mindegyik... Magyar értelmiségiek egy csoportja (mostanában divatos ez a kifejezés) pedig ahelyett, hogy a meglévő, a forradalom utáni piacgazdasági tűzkeresztséget éppen hogy élve átvészelő fiatal magyar sajtót támogatná (például a Szabadságot vagy a Romániai Magyar Szót), „új szemléletű” országos terjesztésű magyar napilapot indít – úgy mond az „egészséges konkurencia” jegyében. (Érdekes: ilyenkor már nem „egységes magyarságról”, hanem „egészséges konkurenciáról” van szó...)

Mindezek után nem lenne csoda, ha az esetleg párttá alakuló, említett alapítványra sokkal több magyar adná voksát az országos választások során, mint azt az örökké elfoglalt RMDSZ-vezéreink meg „hivatásos magyarjaink” gondolják. Mert ne feledjük: új párt új reményt, új ábrándokat jelent... Főleg azok számára, akik eddig csak azért voksoltak az RMDSZ-re, mert nem volt más kire. Sokak számára a Pro Transilvania-féle erdélyi autonómia – a román-magyar együttélésnek ez az új, sajátos formája – hamar fel fog kapaszkodni a Bolyai-egyetem, a székely autonómia és a kétnyelvű feliratok szentélyének szintjére. Új politikusok jönnek majd, frissek... (S ha a **Ziua** magyar hetilapja, A Nap – amely ugyancsak az együttélés európai nívójú módjának egyik elokvens

példája – fel is vállalná az ügyet – azaz empátiával közeledne hozzá, mindegy, hogy milyen érdekből – akkor már készen is állna a titokzatos új magyar napilap „egészséges konkurenciája” ...)

Jól fel kellene kötnie bögatyáját az RMDSZ-nek meg „hivatásos magyarjainknak”, ha a Pro Transilvania lenne majd a választásokkor érdekképviselőnk „egészséges konkurenciája”.

De hát ne rohanjunk oly előre az időben. Egyelőre az RMDSZ megkönnyebbüléssel vehette tudomásul, hogy Funar népszerűsége növekedőben van Kolozsváron. Megkönnyebbüléssel ez számára, hiszen a következő választásokig nem kell sietve zárni sorait, hogy eset-

leges „egészséges konkurencia” esetén hatékony stratégiával rúkolhasson elő. Megoldja Funar sikere az egészet: lesz újra mivel riogatni, az egyetlen, az igazi karámba gyűjteni a magyarságot. (Lám, lám, mi vár rátok, ha nem szavaztok majd ránk...) Ez a riogató pedig sok magyarral el fogja felejtetni majd az RMDSZ-ben való csaldás mélységeit.

Szolidaritás ide, szolidaritás oda: sajnos, nekünk, kolozsvári magyar halandóknak, sovány vigasz a még – legalábbis hivatalosan – osztatlan RMDSZ hangos, egységes megkönnyebbülése.

Szabó Csaba
(Szabadság)

Több ezer tagja van a PRO TRANSILVANIA Alapítványnak

– Nem vált be azoknak a jóslata, akik azt mondták, hogy *Erdély közigazgatási autonómiájának* gondolata – amelyért az általam vezetett PRO TRANSILVANIA küzd – nem fogja érdekelni az erdélyieket – mondta **Sabin Gherman**. – Most már szinte egész Erdély területén létrejöttek a fiókszervezetek: Nagybányán, Aradon, Szatmáron, Fehér megyében, Szebenben... Aradon például egy 6500 lélekszámú egyesület testületileg belép hozzánk. Szatmárnémetiben egy nagyon kemény vezetője van a fiókszervezetnek: egy egykori DIA (Direcția de Informație al Armatei) katonatiszt vállalta el örömmel ezt a funkciót. Különbösen: tud egy két dolgot a decemberi forradalomról, meg arról, miért gátolják egyesek Ticu Dumitrescu törvényjavaslatát a szekusdossziék átvilágításával kapcsolatban. Szóval így állunk: közel nyolcezer tagja van már a PRO TRANSILVANIA-nak. Ha kilenc évig nem akartak politikusaink rendet teremteni a „mitikák” ügyében, hát majd rendet teremtünk mi...

– Mikor alakul párttá a PRO TRANSILVANIA?

– Egyelőre nem tervezek ilyesmit. Szövetség maradunk, úgy, mint ahogy a Polgári Szövetség is az. Aztán majd meglátjuk...

– Azt pletykálják, hogy felfüggesztették a kolozsvári tévénél a műsoraidat. Igaz?

– Én magam függesztettem fel egyelőre műsoraimat, hogy a képernyőn való megjelenésem nehogy fölösleges kellemtelenséget okozzon munkahelyemen. Ennyi. Ja, igen. Állandóan érkeznek a szolidarizáló levelek. Két meghívásnak is eleget fogok tenni: Svájcba az Erdélyiek Szövetsége, az Egyesült Allamokba pedig a Columbia Egyetem hívott meg előadást tartani Erdély jövőjéről.

(Szabadság)

Az aradi Sabin Gherman: ŞTEFAN TABUIA?

Történt egyszer az átkosban: egy aradi tisztviselő felhívta főnökének, egy megyei szinten magas vezetői tisztséget betöltő bukaresti mitikának a figyelmét arra, hogy nem tudja teljesíteni egyik munkahelyi kötelezettségét, ugyanis, ha megtenné, törvénybe ütköző dolgot követne el. A főnök reakciója teljes mértékben azonosult a Kelet kapujánál meghonosodott szokásokkal. – Miféle törvény? – ripakodott rá emberünkre a gyaur mitika. – A törvényt mi magunk csináljuk, és alkalmazzuk szükségleteink szerint – magyarázta. – Lát-szik, hogy ti, erdélyiek, imperialista elnyomás alatt éltetek!

A regátiak mentalitása nem változott lényegesen a forradalom után sem. A legtöbbször számára ma sem nagyon létezik olyan fogalom, hogy törvény. A nagy forradalom utáni rablások a Dâmbovița környékén zajlottak, és a nemzet legnagyobb korrupciójai és szélhámosai is e vidéken éldegélnek. Szerintük aki lop, és nem kapja el a rendőrség, az semmi esetre sem veszélyes társadalmi elem, hanem ügyes fiú. Mikor lop a regáti vagy a moldvai, tájékozódik. Őrizzen meg az Isten a munkakereső moldvaitól: mindenedet elveszi! A Regátból érkezett tekergek nyomán mindennek lába kel, amit csak látnak: a mindennapi kenyerednek, a kiterített ingednek, a mezőről a zöldségnek és a kerítésed sásfájának is.

Itt, a Bánságban mi számos más nemzetiséggel élünk együtt: magyarokkal, németekkel, szerbekkel, bolgárokkal és zsidókkal; nagyon ritkán történik meg, hogy valamelyik “nemzetiségi” el-sinkófáljon valamit. Még a cigányaink is becsületesebbek, mint a hegyeken túlról átömlött szemetek. Az efajta törvénytelen alakok rendkívüli mértékben rontják Ro-

Demokrácia és rablás című vezércikkével nagy port kavart fel nemrég a Bánságban Ştefan Tabuia újságíró, az aradi *Adevărul* napilap szerkesztőbizottsági tagja. Tabuia cikkében a “regáti mentalitást”, a “hegyen túli szemeteket” ítéli el. Erdély jövőjével kapcsolatban Ştefan Tabuia nem osztja teljes mértékben Sabin Gherman gondolatait, de hangsúlyozza, hogy Erdély a történelem során másképpen és más alapokra – többek között a “teuton [német] rendszerességre” – épült. Íme, Tabuia vezércikkének néhány gondolata (az aradi *Adevărul* és a *Transilvania Jurnal* nyomán).

mánia hírnevét: megbotránkosztatják a Nyugatot. Hogyan tisztít-suk meg városainkat e banditáktól? Hogyan védjük meg javainkat a hontalan tolvajoktól? Ebben az országban a tulajdon még mindig nem szent. A tolvaj, még ha rajtakapják is, akkor sem részesül megfelelő büntetésben. Tele vannak az újságok korrupciós esküdekkel és ügyészekkel, kik szexre váltják a törvényt. Nemrég tartóztatták le Ialomița megye pénzügy-örtségének vezetőit csúszópénz követeléséért és elfogadásáért. Két főfelügyelő-helyettest kaptak rajta azon, hogy egy kisvállalkozótól 12 millió lejt fogadtak el “védelmezési adó” gyanánt; utóbb magát a rendőrfőkapitányt is letartóztatták. Ceaușescu idején is voltak bűnözők és korrupciós tisztviselők, de távolról sem annyian és olyan bátrak, mint most. Az országot elöntötte a kisebb-nagyobb bűnözők tengere, és elenyésző azok száma, akik harcolni akarnak ellenük. Maga az erdélyi Gavril Dejeu – aki odapottyant a regáti rendőr-gengszterek közül – arra ébredt egy szép napon, hogy egyik felügyelője rablóvezér!

Nemrég olvastam a Humanitas könyvkiadónál megjelent egyik könyvet az erdélyiek történetéről.

Ami megdöbbenett ebben a könyvben: egy-két évszázad dal ezelőtt az erdélyi románok szégyellték románságukat, és inkább magyarnak nevezették magukat. Ez a legfájdalmasabb üzenet, amit küldhettek nekünk az Erdélyi Iskola korifeusai. A “föderalista” Ghermannak, íme, megvoltak a történelemben azon elődjei, akiknek “Elegük volt Romániából”.

(Fordította: Szabó Csaba)

Helyesbítés

Az Erdélyi Magyarság 35-ös számában Fodor László tanulmányának 2. lábjegyzete helyesen (13. old.): Petri Mór

MEGÚJULT REFORMÁTUS MISSZIÓ

Jelentés az 1997 nyarán a Kárpátokon kívüli óromániai Regátban, Moldvában, Dobrudzsában és Bukovinában végzett teológus magyarság-összeíró misszióról

Vetési László kolozsvári lelkész-tanár svédországi lelkigondozói szolgálatunk régi ismerőse: 1991-ben a Nyugat-Európai Magyar Református Lelkigondozói Szolgálat és a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkeszi Munkaközösség Lundban szervezett közös teológiai konferenciájának meghívottjaként először számolt be arról a szórványmunkáról, mely a diktatúra bukása utáni időben az erdélyi református egyház keretében újjáéledt, s melyről a szerkesztésében megjelent – s gyülekezeteink által is támogatott – *Felebarát* című szórványlapban tájékoztatott. A kezdeti munka hamarosan hatalmas missziói tevékenységgé terebélyesedett, mely méltó folytatása a reformáció korában megindult, a múlt században szervezeti formát öltött Kárpátokon túli református misszióknak. Az itt következő írást a Diaszpóra Alapítvány gondozásában megjelenő időszaki kiadvány, a Diaszpóra Tájékoztató idei, 3. számából vettük. Vetési Lászlót ez év augusztusában újból köszönthetjük Svédországban, ahol több gyülekezetünkben végez szolgálatot.

Indulás, szervezés

A kolozsvári teológiai hallgatók 1997 évi nyári magyar népesség összeíró és lelkigondozó munkáját is a romániai Regátban végeztük. Munkaterületünk 1996-hoz képest annyiban egészült ki, hogy kibővítettük Moldovával, Bukovinával és Dobrudzsával. A munkánk célja: Havasalföld után megkeresni, összeírni a többi Kárpátokon kívüli területek magyar népességét, nyilvántartásba venni, és bekapcsolni az ottani magyar gyülekezeti közösségbe.

A teológus ifjúság missziói munkacsoportja indulás előtt felvette a Babos Sándor nevét. Az előtt a nemrég elhunyt nagy kolozsvári misszionárius előtt kívántunk ezzel tisztelni, aki a szolgálatba induló fiatal teológusok és jövődi lelkészek előtt a legszebb példaként áll mind a regáti, mind pedig a külső misszióban.

A munka lefolyása

A misszió alatt a fiatalok rendszeresen fényképeztek, magnó- és videofelvételeket készítettek, szociológiai kérdőíveket töltöttek ki. A számbavételi és lelkigondozói munka az előző évekhez hasonlóan minden magyar felekezetre kiterjedt. Így a csapatokban jelen voltak az unitárius és az evangélikus teológiai hallgatók is, akik teljes értékű munkát végeztek azzal a speciális megbízással, hogy különös tekintettel legyenek saját vallásuk híveire. Terveztük egy római katolikus csapat vagy a csoportokba elosztva katolikus hallgatók bevonását is, de ebbe Fehérvár nem egyezett bele – az egyházmegyei iurisdictio megsértése miatt – és emiatt sajnos erre nem kerülhetett sor.

A fiatalok, lelkészek irányítása mellett – többnyire megyék szerint – 8 csapatra osztottuk. Mindenik

csapatban 4 fiatal vett részt. A 8 csapat később kibővültek még egy jászvásári és egy Râmnicu-Vâlcea-ival. Így a lelkész szakirányítókkal együtt a résztvevők száma összesen 47 személy.

A csapatok 24-én estére érkeztek a szálláshelyekre és 25-én reggel kezdték meg a munkát. Először a telefonkönyveket nézték át és kiírták belőle a teljes magyar hangzású neveket. Utána a csapat két részre oszlott. Egyik része lejárt a begyűlt címek családjait, a másik pedig tömbházlakásokban lépcsőházzal lépcsőházra járva kereste a magyarokat. A családokhoz becsengettek, bemutatkoztak, elmondták, hogy magyarokat keresnek, és ha minden rendben volt, a családokról nyilvántartást készítettek. A munka Bákóban és Konstancán, július 6-án közös kiértékeléssel zárult. A teljes munkacsoporttal szeptember 4-én Algyógyon közös és általános kiértékelőt tartottunk, átbeszélgettük az eredményeket, összesítettük a legfontosabb adatokat és tervet készítettünk a jövő évi munkához. A teológusok munkájának helyi szervezői és irányítói a bákói, a galaci valamint az újonnan kinevezett Râmnicu-Vâlcea-i lelkészek voltak. A Teológiai Intézet részéről az előkészítésben részt vett Adorjáni Zoltán teol. tanár. A misszió programfelelőse Vetési László lelkész-tanár.

Az 1997-es teológusmisszió népesség-összeíró és lelkigondozó munkája az *Erdélyből kitelepedett moldovai, dobudzsai és bukovinai magyarság számbavételét* tűzte ki célul. A missziós munkából tudatosan mellőztük a *moldovai csángómagyarság* lelkigondozását és számbavételét. Ez egy olyan sajátos, egyedi megközelítést igénylő és kiterjedt feladat lett volna, amelyet mi nem vállalhattunk fel azért sem, mert ezt a munkát egészen más

módszerekkel és eszközökkel kell végezni. Felmérő látogatást végeztünk azonban a bukovinai volt székel falvakban.

A nyári misszió célja

Az 1997. évi nyári missziói út is hármasság kitekintésű volt: egyik arca azokra nézett, *akiket megke-restünk*, a másik azok oktatására, nevelésére, tapasztalatszerzésére, *akik részt vettek* benne. A kolozsvári teológiai hallhatók gyülekezeti szolgálatra való felkészülésére. A harmadik arca arra az egyetemre és magyar egyházra néz – felekezettől függetlenül – *amely támogatásával*, anyagi teherhordozásával, szeretetével, imádságával kísérte misszióinkat. A kiértékelésnél úgy éreztük, hogy munkánk mindhárom feladatát betöltötte.

A misszió eredményei

Munkánk végeztével úgy értékeltük, hogy a majdnem teljes számbavételt a következő években is folytatni kell. Itt most már a következő fontos feladatok várnak ránk:

- Az adatok teljes feldolgozása. Ez idáig a kérdőívnek csak a statisztikai részét dolgoztuk fel. El kell végezni a többi kérdés, vélekedésanyag összesítését, értékelését is.
- Létrehoztunk egy dokumentációs anyagot a Kárpátokon kívül élő magyarokról. Ezt megküldöttük az összes erdélyi magyar katolikus, református, unitárius és evangélikus egyházaknak.
- Munkánk eredményét arra szántuk, hogy elsősorban az ott szolgáló lelkészeknek nyújtsunk adatokat a lelkigondozói munkára. Ennek ellenére sajnálattal kell megállapítanunk, hogy a felmérésre szánt területeken nagyon gyakran olyan munkákat kellett elvégeznünk,

melyeket az ott szolgáló lelkészek rendszeres tevékenységgel, szolgálati idejük éveit alatti lényegesen kisebb pénzüsszegtől maguk is elvégezhettek volna. Ezért tartjuk azt, hogy újra kell gondolnunk a további munkát. Ennek a szolgálatnak csak akkor van értelme, ha a lelkészeket segítjük, nem pedig helyettesítjük. Az is teljességgel megengedhetetlen, ha a felmérés dokumentációját az érintett területeken senki nem dolgozza fel, és a felméréseket nem követi egy intenzív lelki gondozás.

- A Regátban élők lelkigondozására időszaki lapot indítottunk, évi 3 megjelenéssel, amelyet a nagyobb ünnepekre postán juttatunk el minden megke-resett családnak. Az ÜZENET mellékleteként megjelenő *Levél a Kárpátokon túlra* minden Kárpátokon kívül élő magyar felekezet információs és lelkigondozó lapja kíván lenni.

Távlati tervek

Minden lehetséges helyen be kell indítani, ahol erre igény és szükség van, a magyar nyelvű istentiszteleteket. Új gyülekezeteket kell szervezni. Ez máris elkezdődött, mert tavalyi munkánk eredményeként 1997. szeptemberétől Râmniceu Vâlcean új gyülekezet alakult, és elkezdte munkáját az első lelkész.

- A teológusok folytatni szeretnék 1998-ban is Kárpátokon kívüli szolgálatukat. A számbavétel mellett erősíteni és rendszeresíteni kell a kapcsolattartást.
- „Havasalföldi találkozót” szeretnénk szervezni az ott élőkkel. Elsőként 1998-ban a Bukaresten kívüli magyarság elsősorban értelmiség találkozóját, munkatársulását szervezzük meg.
- Ezt „második nemzedék” nevű havasalföldi magyar ifjúsági és

gyermek oktató tábor követné a Ploiești-gyülekezeti házban.

- „Gyökereim magyarok” jelszóval 1998 nyarán szeretnénk megszervezni a magyarul egyáltalán nem tudó, homogén vagy vegyes házasságból származó, már magyar identitással sem rendelkező magyar fiatalok, nem az „átnevelést” célzó, hanem a *gyökéridentitást* erősítő tábort, találkozókat. Ennek helyszíne vagy a Székelyföld teljesen magyar környezete, vagy Magyarország. Célja: értékessé tenni ezek számára a magyar gyökereket, megismertetni magyar őseik emlékeivel, hozzásegíteni ahhoz, hogy a „többes kötődés” ne zavarja, hanem erősítse önazonosságát.
- A következőkben a regáti munka mellett belső Erdély nagyvárosaiban is szeretnénk hasonló munkát folytatni. Erre elsőként két területet jelöltünk ki.

Nagyon sajnáljuk, hogy a teológusok szolgálatát a gyülekezetek részéről nem mindig örömmel, hanem féltékenységgel és félelem követi. Sajnos volt erre is példa. Az egyik egyházmegye érintett lelkészi közössége testületileg tiltakozott az ellen, hogy oda menjünk „bebizonyítani, hogy ők nem dogoznak”. Magatartásukat nem kell kommentálni: ezzel pontosan azt bizonyították, amit nem akartak.

Az 1998-as évre kijelölt munkaterületeink közül egyik a *Bánság magyarsága*, a másik a legveszélyeztetettebb etnikai és vallási helyzetben levő erdélyi vidék, a *Zsilvölgye*, ahol a bányászvárosokban főbb mint tizen ötezer katolikus, református, unitárius és evangélikus magyar él. 1998 nyarán a Regát mellett tehát a bányavidékre – az egymástól alig 10 km-es össztávolságra elhelyezkedő városláncolatokba – *Petrozsényba, Lupényba, Vulkánba, Urikányba, Aninószára és Petrillába* is szeretnénk menni. E két vidéken, a regári misszióhoz hasonlóan ugyanazt a számbavételi és lelkigondozói munkát szeretnénk folytatni.

(A „Kéve” nyomán)

„ROMÁNIA ÚJ NEMZETBIZTONSÁGI STRATÉGIÁJA”

1997 elején elnöki kezdeményezésre merült fel a hosszútávú nemzetbiztonsági stratégia kidolgozásának szükségessége. Emil Constantinescu indoka: Románia Albánia, Bulgária, Szerbia, a Moldovai Köztársaság mellett egyike azon országoknak, amelyek nem rendelkezik ilyenrel. Az SRI éves jelentései ismeretében azonban, amelyek fejezetei pontosan meghatározták, melyek a nemzet biztonságát veszélyeztető tényezők, valamint annak tudatában, hogy a román nemzetstratégia múlt századi megfogalmazása óta csak annyiban módosult, hogy a mindenkori rezsim a szerzett területek megtartására rendezkedett be, azt kell mondani, hogy sokkal inkább a nemzetbiztonsági stratégia modernizálásáról van szó, tehát az európai elvárásokhoz való hozzáigazításáról.

1998. július 16-án, csütörtökön a román államfő, aki támogatást kért országa gazdasági megújulásához, nem utolsó sorban Románia NATO tagságához, még bizakodva hagyta el Washingtonban a Fehér Házat. Bill Clinton amerikai elnök ugyanis kijelentette: az amerikai cégek segíthetik Romániát „a fejlett technológián alapuló, számítógépekkel jól ellátott társadalom kialakításában” – azaz Románia az amerikai cégek piacaként jöhet számításba, s mint kiderült: csakis erről lehet szó – ; illetve az Egyesült Államok a NATO bővítés, a „nyitott ajtók politikája” mellett foglal állást. Constantinescu Clintonnak ez utóbbi kijelentésébe kapaszkodott bele, amikor azt nyilatkozta: Románia NATO-tagsága esetén az Észak-Atlanti Szövetség kiterjeszthetné hatókörét a kőolajban és gázban rendkívül gazdag, a Fekete-tenger mentén elterülő kaukázusi országokra is.

Éppen ezért hideg zuhanyként érte az elnököt és Romániát az a határozott *hivatalos* amerikai magatartás, amely szerint csak akkor léphet be a NATO-ba, ha végrehajtja a reformokat. Ezt csak betetőzte William Cohen védelmi miniszter szkepticizmusa, hogy ti. 1999-ben nincs nagy valószínűsége annak, hogy tovább bővítik a szervezetet.

Romániában bizonyos politikai körök szerint nem is a reformok el-

maradása, a belső helyzet totális instabilitása volt az oka az amerikai *nem*-nek, hanem a titkosszolgálatokat tették meg felelősnek, amiért az elnököt és az országot ilyen helyzetbe hozták. Szerintük nekik ugyanis tudniuk kellett volna, hogy a NATO romániai felvétele vonatkozásában Amerikában, tágabb értelemben, a Nyugaton teljes elutasítás vár rájuk.

1998. július 29-én az Ország Legfelsőbb Védelmi Tanácsa, román rövidítéssel, a CSAT /Consiliul Suprem de Apărare al Țării/ ülése előtt tett nyilatkozatában az elnök a román nemzetbiztonsági stratégia módosítását a NATO bővítésével, a román-amerikai stratégiai partnerséggel, az EU részéről megfogalmazott új biztonsági rendszerek bevezetésével, a Kaukázus térségében található energiaútvonalak jelentőségének megnövekedésével, és a koszovóihoz hasonló és más várható új konfliktushelyzetek kialakulásával indokolta meg.

A CSAT egyúttal elfogadta a „*Románia nemzetbiztonsági stratégiája*” című dokumentumot, amelyet az elnök mutatja be „*politikai nyilatkozat*”-ként a parlament őszi ülészakájának kezdetén. Ezt követően a kormány kötelessége: 1. kidolgozni a *nemzetbiztonság Fehér Könyvét*; 2. a parlament elé terjeszteni a Könyv alapján kidolgozott *törvényeket*; végül 3. a nemzet-

védelmi minisztériumra vár Románia *katonai stratégiájának*, a belügyminisztériumra a *közrend biztosítása doktrínájának*, a belbiztonságnak, illetve a *térség biztonságpolitikájának a külügyminisztérium részéről történő* kidolgozása.

*

Emil Constantinescut azonban ezek kívül három, nyíltan nem kimondott tényező motiválta, amikor közvetlenül hazatérése után összehívta a CSAT-ot, amelynek vezetője a mindenkori államelnök, tagjai a belügyminiszter, a külügyminiszter, a hadügyminiszter, az igazságügyi miniszter, a titkosszolgálatok, és más, stratégiai fontosságú intézmény vezetői:

1. a totális gazdasági, politikai, társadalmi káosz,
2. a román külpolitika kitörési kísérleteinek teljes csődje,
3. a román titkosszolgálatok válság-helyzete.

1. A jelenlegi kormánykoalíció pártjainak nemcsak politikai alapelvei, hanem gazdasági érdekei is elmentések. Mindenekelőtt a Kereszténydemokrata Nemzeti Parasztpártról és a Demokrata Pártról van szó. Ez abban nyilvánul meg egyebek között, hogy előbbi a *restitutio in integrum*, az elkobzott földek és egyéb tulajdonok visszaszámaztatása mellett foglal állást, utóbbinak, mint a rendszerváltás előtti szocialista rendszer haszonélvezőjének, fontos gazdasági pozíciókba jutva ez nem áll érdekében. A reformok megtorpanásának tehát politikai okai vannak.

Az 1997-ben felszámolt 17 vállalat elbocsátott dolgozóinak végkielégítése láncreakciót vonva maga után, súlyosan megterhelte a költségvetést. Az elbocsátottaknak viszont csak 1 százaléka kezdett magánvállalkozásba. A privatizációból származó 20 %-os inkasszóból lehetetlen a fejlesztést eredményesen végrehajtani. Ami a mezőgazdaságot

illeti, valamennyi termék előállítására meghaladja a világgpiaci árat. Így például amikor a 260%-os importvám-tarifát 1997-ben az állam leszállította 60%-ra, az óriási felzúdulást váltott ki. A privatizáció következménye, a munkaerő megnövekedése, és jelentősebb a mezőgazdaságban – jelenleg az ország lakosságának 38%-a foglalkoztatott a nemzetgazdaság ezen ágában –, nem vonja maga után a gazdasági helyzet stabilizálását. A magánszektor az ipari termelés 12, az export 50 százalékát adja. Az ország gazdaságát továbbra is a veszteséges állami nagyvállalatok határozzák meg. A folyó fizetési mérleg hiánya 1998-ban 2,4 milliárdról 3 milliárdra nőtt. A külföldi adósság az export volumenének 1996-es 80 százalékához viszonyítva mára 100%-ra nőtt, tehát az ország adóssága nagyobb mint az egyévi exportbevétele. Ehhez járul a GDP és az ipari termelés csökkenése. Eképp az IMF készenléti hitelkeretéből – ami 410 millió dollárt tesz ki –, 1998 nyarával bezáróan csak 170 milliót tudott lehívni Románia.

Nem meglepő, hogy augusztus elején a Moody's nemzetközi hitelminősítő intézet az eddiginél is rosszabb besorolást helyezett kilátásba Románia számára. Az intézet is a politikai válsággal magyarázza a gazdasági helyzet romlását, a privatizáció leállását, különösen a bankok vonatkozásában. A szélsőjobboldal 10-12%-os népszerűségi mutatója mellett a politikai erőviszonyok átrendeződését vetítik előre. Iliescu Romániai Társadalmi Demokrácia Pártja és a Roman-féle Demokrata Párt tárgyalásai, és a magát szociáldemokrata pártként meghatározó Cunescu és a Meleşcanu vezette pártok tárgyalásai, tehát a bal- és bal-közép pártok előretörése a konzervatív, jobboldali/történelmi/pártok, a kereszténydemokraták és a liberálisok rovására. (Így került egymás mellé 1998. december elejére a RNEP, a Románia Párt, Iliescu és a Magureanu-féle Román Nemzeti Párt. Együtt *állítólag* 51%-ot érnének el a választásokon!)

2. Egyelőre sikertelennek bizonyult Románia kitörési kísérlete a „balkáni állam” skatulyából. Közélebről az a szándéka, hogy előkészítve az ország euroatlanti integrációját, és megvédje magát Oroszországgal szemben létrehozzon egyfajta közép-kelet-európai szövetségi

rendszert a Lengyelország-Ukrajna-Moldovai Köztársaság-Románia tengely életrehívásával. Ezzel Romániának még az volt a célja – a magyar-román békepartnerség hangoztatása mellett –, hogy Magyarországot elválassza egyik fontos stratégiai partnertől, Lengyelországtól. Diplomáciai tevékenysége, két- és többoldalú tárgyalásai azt bizonyítják, hogy ismét a Balkán vezető állama kíván lenni.

3. A CSAT 1998. május 22-i 8 órás ülése után utasították a belügyminisztériumot, hogy számolja fel a tárca keretei között működő, 1990-ben létrehozott titkosszolgálatot, a 0215-ös katonai egységet. A Protokoll és Őrzőszolgálat /SPP/ létszámát 23 %-kkal csökkentik, és jelentős átszervezéseket hajtanak végre. A cigaretta stb. csempészésbe keveredett titkosszolgálati vezetők miatt a nyár folyamán jelentős személycserék következtek az SPP-nél.

Mircea Gheordunescu, a Román Hírszerző Szolgálat /SRI/ igazgatóhelyettese a dossziék őrzésének parlamenti vitáján feltárta, hogy a BM 1973. 01.20-iki azon határozata alapján, hogy a kommunista párttag informátorokról nem készíthettek írásos aktákat, 127.395 párttag informátor Szekuritativ-nyilvántartását zúzták be. /Az RKP KB-a 1967. július 26-27-iki ülésén határoztak arról, hogy a párt tagjai együtt kell működjenek a Szekuritativ és a rendőrséggel./ Továbbá 1971-79 között 270.000 párttag informátor dossziéját semmisítették meg abból az alkalmából, hogy az illető belépett a pártba. 1989 decembere és 1990 máciusa között – tehát az SRI megalakulásáig – újabb 1878 besúgó iratait, illetve 27.306 informátor dossziéját emelték ki önhatalmúlag vagy utasításra a Szekuritativ központjából.

Június 29-re Constantinescu elnök a Ticu Dumitrescu-féle átvilágítási törvénnyel kapcsolatban összehívta a CSAT rendkívüli ülését. Ennek egyetlen napirendi pontja volt: 10 napot adott a CSAT tagjainak, hogy nyilatkozatot tegyenek arról, együttműködtek-e az egykori Szekuritativával. Ez alatt az idő alatt a megfelelő szervek, a Nemzetvédelmi Minisztérium, a Belügyminisztérium, az SRI és a SIE ki kellett volna adja a CSAT 12 tagjának az ezzel kapcsolatos dossziéját. Ezután természetesen, hogy Radu Vasile arra volt kíváncsi: miniszterei közül ki állt valamilyen módon a szeku szolgálatában.

Az *átvilágítási törvényt* egyébként a román törvényhozás két háza hosszúságú és hangos vita után nem fogadta el. Ezzel szemben az RMDSZ bánáti csoportja felszólította az RMDSZ valamennyi tisztségviselőjét, hogy nyilatkozzon: együttműködött-e a politikai rendőrséggel. Hozzájuk hasonlóan az emigrációban élő románok felhívást intéztek Románia elnökéhez a Ticu-törvénytervezet elfogadása érdekében.

Az SRI-t felügyelő parlamenti bizottság helyettese, a Társadalmi Demokrácia Romániai Pártja tagja, Ovidiu Petrescu egyetértésben a bizottság sajtófőnökével, Liviu Spataruval, és több tagjával, így Daniela Buruianával /Nagy-Románia Párt/, Mihai Dreciuval /Román Nemzeti Egységpárt/, arra hivatkozva, hogy az SRI igazgatója, Costin Georgescu vétett a 14-es törvény 40 cikkelye ellen, amely szerint 40 évig tilos napvilágra hozni a Szekuritativ informátorainak nevét és dossziéit, az igazgató fejét követelték.

A besúgók keresésének, illetve a Bárányi-ügynek két tanulsága is van: 1. Costin Georgescu kilátásba helyezte azoknak a megbüntetését – ez esetben annak az Alexa nevű tiszt felelőségre vonását, aki kivette és felhasználta Bárányi nyilatkozatát –, illetve 2. a román nyelvű sajtóban közétették az egyik sepsiszentgyörgyi termelőegység egykori besúgóinak névsorát, akiknek természetesen egy része magyar nemzetiségű. Ebből azt a következtetést sugallva – párhuzamosan felelevenítve Tőkés együttműködési nyilatkozatát –, hogy a rossz besúgók, akik tehát feljelentették az egyszerű állampolgárokat magyarok és más nemzetiségűek voltak, és mellettük voltak jó besúgók, akik a haza ellenségeire hívták fel a megfelelő szervek figyelmét. Pontosabban: a 27 informátor közül 8 volt magyar, a 14 jóváhagyott forrásnak 3 magyar személy volt a tagja. A 41 megfigyelt, ellenőrzött személy között 30 magyar található.

A következő oldalakon bemutatásra kerülő dokumentumot teljes terjedelemben valamennyi jelentős román napilap közzétette. A szerkesztőség igyekezett a leghívebben követni a szöveget, mindössze annyiban tért el, hogy az egyes fejezeteket és alfejezeteket betűkkel és számokkal látta el.

A. Románia biztonsági stratégiájában prioritást élvez a román nemzeti, szuverén, független, egységes és oszthatatlan állam védelme; a jogrend és a demokratikus intézmények megszilárdítása; az állampolgárok védelme, alapvető jogaik és egyéni szabadságuk garantálása; Románia érdekeinek támogatása és védelme a világon. Mindezeket saját úton és saját politikai, jogi, diplomáciai, gazdasági, társadalmi és katonai eszközökkel valósítja meg, együttműködve az európai, az euroatlanti és a nemzetközi biztonsági szervezetekkel. Ugyanakkor a román biztonsági stratégia kialakításában követi a nemzetközi közösséget abban a törekvésében, hogy a biztonsági rendszer új felépítményét valósítsa meg.

A román állam megállapítja, hogy a világ egyetlen államában sem lát potenciális ellenséget.

Románia mindent elkövet a váltságok és konfliktusok megelőzése, elkerülése és békés úton történő megoldása érdekében, hogy megszilárdítsa az európai és a regionális biztonság és stabilitás alapokmányát, amelyet az utóbbi években alkottak meg nagy erőfeszítéssel és következetességgel.

B. Románia nemzeti érdekei összhangban állnak az ország állampolgárainak akaratával, függetlenül nemzetiségi, politikai, vallási vagy más természetű hovatartozásától. Ez az érdek megegyezik a szólásszabadsággal, a román nép alkotó és fejlődési szabadságával; mely népnek az európai civilizációhoz való alkotó hovatartozása a következőkben nyilvánul meg:

Az alapvető jogok és szabadságok garantálása és, Románia valamennyi állampolgára számára a polgári biztonság és az anyagi jólét biztosítása, a polgári társadalom fejlődésének támogatása demokratikus keretek között, a törvényekkel szembeni tisztelet alapján;

- a román nemzeti, szuverén és független, egységes és elidegeníthetetlen állam léte folyamatosságának (kontinuitásának) biztosítása, jogállamisága és demokráciája megszilárdítása a nemzeti és európai értékek jegyében;
- a határokon kívül élő románok nemzeti azonosságtudatának megőrzése és az anyaországgal való kapcsolattartás biztosítása.

A nemzeti érdekek biztosításának alapvető elvei a következők: a román társadalom modernizálása, és a gazdaság fejlődése, összhangban az európai és euroatlanti struktúrákba történő teljes beintegrálódásával; Románia ugyanis konszolidálása révén válik az európai biztonság és stabilitás tényezőjévé.

C. Románia nemzetbiztonságát veszélyeztető tényezők.

Románia nemzetbiztonságát veszélyeztető rizikófaktorok nemzetközi és belső természetűek lehetnek.

1. A nemzetközi közegből jövő rizikófaktorok:

A geopolitikai körülmények és a nemzetközi biztonság helyzetének vizsgálata, amelyet a pozitív változások gyorsasága jellemez, a feszültségforrások különbözősége és a bizonytalanság fokának megnövekedése bizonyos pillanatokban magában hordozza azt a következtetést, hogy egy kiterjedt nemzetközi összecsapás veszélye lényegesen csökkent, de nem tűnt el egészen.

Ezzel egyidőben megmaradt, sőt tovább fejlődött és krónikussá vált számtalan helyi válság, nőtt a veszélye az egyes regionális katonai konfliktusnak, mint ahogyan fontos veszélyforrást jelentenek a különböző belső konfliktusok, amelyeket a társadalmi káosz, az állami keretek felbomlása gerjeszt.

A nemzetközi közegben keletkezett rizikófaktorok, amelyek Románia biztonságát veszélyeztetik, a következők:

- egyes politikai, társadalmi és katonai szempontból súlyosan veszélyeztetett zónák, egyes potenciális vagy aktuális konfliktusok **léte** a régióban vagy a régió közelségében;
- a terrorista – extrémista hálózatok és tevékenységük, a nemzetközi szervezett bűnözés (mint a gazdasági-pénzügyi bűncselekmények, a személyek, a kábítószerek, rádióaktív és stratégiai jellegű anyagok, a fegyver és munició stb. illegális szállítása) **elterjedése**;
- nem ellenőrzött technológiák és nukleáris anyagok, megsemmisítő eszközök és más halált okozó nem hagyományos eszközök **burjánzása** /proliferációja/ és **szétszóródása**;

- illegális **kísérlet** arra, hogy Románia területét toxikus és rádióaktív hulladékok és más, a lakosságra és a környezetre nézve veszélyes anyagok raktározására és felhalmozására használják, ezen kívül egyes veszélyes anyagok közelsége a nemzeti határok közelében.

Ezen kívül rizikófaktoroként jöhetnek még számításba:

- a román állam korlátozása abban, hogy egyes, a lakosság és a gazdaság számára létfontosságú forráshoz jusson;
- az állam hivatalos szervei ellenőrzése alól kikerült katonai, vagy más, hatalmi csoportoknak az akciói, amelyek szemben állnak a román állam érdekeivel;
- olyan külső csoportok támogatása, akik az ország területén folytathatnának olyan tevékenységet, amelyek az ország szuverenitását, egységét, területi integritását, állami függetlenségét vagy Románia demokratikus intézményrendszerét és jogrendjét veszélyeztetnék.

2. A hazai közegben fellelhető rizikófaktorok amelyek a román állam biztonságát érinthetik, a következők:

- a gazdasági-pénzügyi helyzet súlyosbodása;
- gazdasági-pénzügyi jellegű bűncselekmények, a korrupció és a szervezett bűnözés egyéb jelenségeinek elterjedése és kimozdulása arról a küszöbről, amely veszélybe sodorhatja a jogállamiság alapvető intézményeinek működését;
- olyan természetű akciók felerősödése, amelyek az alapvető nemzeti intézmények és struktúrák válságához vezetnek;
- olyan szélsőséges megnyilvánulások proliferációja, amelyek a demokratikus intézmények és az alkotmányos rend megsértéséhez vezetnek;
- az ökológiai egyensúly és az állampolgárok normális életfeltételeinek megsértése;
- az életkörülmények olyan arányú romlása, amely eléri a szegénység küszöbét, ez pedig veszélyezteti a lakosság biológiai létét és egészségét.

D. Románia nemzetbiztonsága megszilárdítását célzó akciók módozatait a következők befolyásolják: az ország alapvető érdekei, adottságai, a gazdasági és a politikai-katonai folyamatok fejlettsége és a potenciális rizikófaktorok.

1. A nemzetközi kapcsolatok területén:

- Románia és más országok részéről a szerződéseken és a nemzetközi konvenciókban vállalt kötelezettségek respektálásának biztosítása;
- Az Észak-Atlanti Szövetséggel az együttműködés intenzívebbé tétele és elmélyítése, abból a célból, hogy az ország mielőbb beintegrálódhasson ebbe a szervezetbe; kiemelten kezelendő a kétoldalú kapcsolatok fejlesztése a NATO és az Európai Unió országaival; valamint a stratégiai partnerség fejlesztése az Amerikai Egyesült Államokkal;
- Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet páneurópai kiterjedésének, valamint az Európa Tanács által meghatározott demokratikus biztonsági alapelvek támogatása;
- a jószomszédi kapcsolatok előmozdítása a partneri, és a térség más államaival kialakított két- és többoldalú kapcsolatok fejlődése révén, az euróregionális program keretei között a subregionális, a transzfrontális együttműködési tervezetek keretei között;
- a Moldovai Köztársasággal való kiemelt fontossággal kezelt testvéri kapcsolatok fejlesztése és megszilárdítása egy közös gazdasági és kulturális terület kialakítása érdekében;
- Románia sajátos geostratégiai helyzetének hasznosítása, amely révén Közép-Európa, a dél-kelet-európai térség, a Fekete-tenger medencéje stabilitási tényezője lehet, amely az európai és euroatlanti integráció megvalósulásának alapvető feltétele;
- megkülönböztetett figyelem a világ különböző régiójában lévő országokkal folytatott kooperációnak és a politikai dialógusnak, amelynek célja a globalizáció megvalósulása, amely a harmadik évezred kezdetének legfőbb jellemzője lesz;
- részvétel az ENSZ tevékenységében, mely szervezetet azért hoz-

ták létre, hogy a nemzetközi életben az értékek és a demokratikus normák alapján az egyetemes béke és stabilitás letéteményese legyen.

2. A gazdaság és a pénzügy területén:

- A nemzetgazdaság működőképességének megszilárdítása;
- a pénzügyi és anyagi források biztosítása a nemzetvédelmi rendszer megerősítése érdekében;
- a piacgazdaság, valamint a hatékonyság, a jogszerűség és a társadalmi szolidaritás alapján álló modern gazdasági-pénzügyi rendszer kialakítása;
- az egyéni kezdeményezés támogatása a gazdasági-pénzügyi rendszer, a törvényhozás és az intézményrendszer kereteinek tökéletesítésével;
- törvényhozás harmonizálásának és az európai standardok alkalmazásának felgyorsítása a belső jogban;
- a nemzeti pénzügyi politika összhangba hozatala az európai pénzügyi és gazdasági egység kialakulásának folyamatával;
- Románia bekapcsolása a kontinentális és transzkontinentális szállítási csomópontokba;
- a kutatási és a termelési kapacitás fejlesztése, abból a célból, hogy a versenyképesség színvonalát a nemzetközi hadiiparban biztosítani lehessen, amely a posztipari társadalmak magasfokú technológiájának fontos tényezője.

3. A társadalom vonatkozásában:

- Románia valamennyi állampolgára számára megfelelő életszínvonal biztosítása;
- erős középosztály létrehozása, a társadalmi különbségek csökkentése, a szegénység és a társadalmi elzárkózási jelenségek leküzdése;
- a munkaerő hatékonyságának, és a szakmai és területi mobilitás növelése;
- az egészségügyi szervek és az orvosi ellátás olyan jellegű megváltoztatása, hogy az egyéni és közösségi egészségügyi ellátást a megfelelő szintre hozza.

4. A határon kívül élő románnal való kapcsolattartás terén:

- A kormány szinten egy egységes szervezet létrehozása, amely a határokon kívül élő románok nemzeti identitástudatának őrzését szolgáló tevékenységet koordinálná;
- a határokon kívül élő románok bevonása az anyaország kulturális, szellemi és oktatásügyi életébe;
- a más országokban élő románokra vonatkozó rendeletek átvizsgálása abból a szempontból, hogy azok megfelelnek-e a kisebbségi jogok nemzetközi normáinak;
- a határokon kívül élő románok hozzájárulásának növelése a Románia és azon ország közötti kapcsolatok bővítéséhez, amelyeknek állampolgárai.

5. Kulturális életben és az oktatás területén:

- Az oktatás, a kultúra, a tömegkommunikációs eszközök fejlesztése, nyitott, demokratikus és az ország valamennyi állampolgára számára hozzáférhető rendszerben, függetlenül a társadalmi és anyagi körülményektől, nemtől, fajtól, nemzetiségtől, politikai vagy vallási hovatartozástól;
- a nemzeti kulturális örökség védelme és fejlesztése;
- az emberi erőforrások fejlesztése és kialakulásának támogatása, amely ahhoz szükséges, hogy Románia a posztipari országok közé emelkedhessen;
- a többi európai országgal való kapcsolatok ösztönzése, a román alkotások és értékek minél szélesebb körben történő megismertetése, az egyetemes kultúra értékei elterjedésének megkönnyítése a román kultúrában és oktatásban;

6. A nemzetbiztonság és a közrend terén:

- Az alapvető szabadságjogok, az ország állampolgárai biztonságának, özszes javainak védelme, a magán és közvagyon garantálása és védelme;
- a társadalmi kontroll biztosítása a nemzetbiztonság és a közrend intézményei felett;

- a korrupció és a szervezett bűnözés ellen fellépő szervezetek intézményes láncolatának kiépítése (ld. a rendőrség, az Információs Szolgálat, az igazságügyi tárca);
- együttműködés a nemzetközi életben jelen lévő szervezet bűnözés ellen;
- hatékony biztonsági rendszer kiépítése az ország valamennyi határán, a határőrséggel, a tengerpart őrzésére hivatott szervekkel, a vámőrséggel való együttműködés révén, komputeres nyilvántartás és a műholdas ellenőrzés segítségével;
- a nemzeti érdekeket veszélyeztető rizikófaktorok, veszélyek felismerésére, értékelésére és meghehítésére vonatkozó ismeretek fejlesztése és tökéletesítése;
- az állam döntéshozói tényezőinek azonnali és korrekt tájékoztatása,
- az állandó együttműködés intézményesítése azok között az intézményeknek a strukturái között, amelyek hatáskörébe tartozik a nemzet biztonsága;
- a romániai információs szolgálatok és a NATO, valamint az EU hasonló szervei közötti partneri kapcsolatok konszolidálása, országunknak európai és euroatlanti strukturákba való beintegrálódása érdekében;
- együttműködés más országok információs szolgálataival a két- és többoldalú kapcsolatok kereteit kihasználva a saját és az egyetemes biztonság érdekében;
- erőszak csak abban az esetben alkalmazható, ha az Alkotmányban lefektetett alapvető értékek veszélybe kerülnek, az illetékes hatóságok által kiadott jogosítványok alapján és csakis a jogrend helyreállítása érdekében.

7. A nemzetvédelem terén:

A román hadsereg tevékenységének alapvető célja az együttműködés az összes állami intézménnyel a szuverenitás, a függetlenség, a nemzeti egység, a területi integritás és az alkotmányos demokrácia védelmében, összhangban azzal, hogy hozzájárul Európában és a világ más részein a stabilitás és a béke konszolidálásához, a reformok felgyorsítása, a fegyveres erők rekonstrukciója és a modernizálása révén, valamint

ezeknek az euroatlanti katonai strukturákkal történő interoperativitás fokának a növeléséhez.

Ezekkel a célkitűzésekkel összhangban a nemzeti katonai stratégiának biztosítania kell a Románia elleni esetleges agresszió megelőzését, leszerelését és meghúsítását; a NATO katonai strukturáiba való fokozatos beintegrálását; a meglepetések megelőzésével, a bizonytalansági tényezők csökkentését, a stabilitás és a haderő támogatását.

E célkitűzések elérése érdekében a következők a tennivalók:

- a fegyveres testület újraszervezése és átstrukturálása, összhangban az új biztonsági követelményekkel és a rendelkezésre álló forrásokkal, a személyi szakmai képzés színvonalának radikális emelése, a vezetői alkalmasság és a vezetők és beosztottak operatív képességének növelése, az egységek, a logisztika, az infrastruktúra modernizálása, a strukturák szakmai súlyának növelése;
- a katonai káderek nevelése felsőfokú hazai és külföldi intézményekben, hogy ezáltal is nőjön a szakmai és a kulturális színvonaluk, és társadalmi viselkedésük révén a hadsereg a román társadalom elit csoportjához tartozzanak;
- döntően hazai erőkből megbízható, modern és hatékony defenzív képesség kialakítása és fenntartása, a figyelmeztető fegyverekre, az ellentámadásra, az aktív és tartalékos állományra alapozva;
- modern operatív eszközök kialakítása a hadseregben, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy Románia résztvegyen az Észak-Atlanti Szövetség és a nemzetközi szervezetek arra irányuló erőfeszítéseiben, hogy megelőzzék a konfliktusokat, kezelni tudják a válságokat, és a kollektív biztonságot, hogy résztvehessen Közép- és Dél-Kelet-Európában a béke megőrzésére, a stabilitás és a bizalom megerősítésére szolgáló nemzetközi katonai akciókban, humanitárius és más jellegű katonai akciókban;
- Az Észak-Atlanti katonai strukturákkal való interoperatív programok realizálásának felgyorsítása, különösen a személyi felkészültség, a csapattestek vezénylete a C41-es rendszer (vezény-

let, ellenőrzés, kommunikáció, komputerek, információ), a menedzsment, a légitárság védelme, a logisztika és az infrastruktúra területén;

- az intervenciós képesség megfelelő szinten tartása a sürgősségi polgári esetekben;
- a beszerzés, a modernizálás rendszerének harmónikus, dinamikus és hatékony fejlesztése, a források ésszerű felhasználásával, a modern technológiák alkalmazásával, és a belső termelés és a külföldi import közötti kellő egyensúly megőrzésével.

*

A román nemzetnek elidegeníthetetlen joga van a rövid és hosszútávú biztonságra, következőképpen az ország tartós gazdasági fejlődésének biztosítására, az ifjúság formálására és magasszintű nevelésére, és a román állam valamennyi állampolgára számára a személyes aspirációk megvalósulására. A biztonság nem elvont kategória, hanem a normális és prosperáló élethez abszolút szükséges feltétel. Elengedhetetlen segítség ahhoz, hogy Románia méltó és elismert helyet foglaljon el az együttműködés és a kompetenciák világában

*

A „Nemzetbiztonsági stratégia” (román rövidítéssel: SSN) mint várható volt, még a parlamenti vita előtt nagy port vert fel.

A jogos vagy jogtalan kifogások ellenére figyelemre méltó tény, hogy megkülönböztetett figyelmet szentelnek napjaink román hivatalosai:

1. a Moldovai Köztársasággal való kulturális és gazdasági **egység** kialakításának /mely a nemzeti mozgalmak történetéből jól ismeren mindig megelőzte a területi egység megvalósulásának követelését/;
2. a Határontúli Románok Hivatalának felállításának,
3. az amerikai-román stratégiai partnerségnek;
4. a területi egység, integritás, stb. őrzésének, s annak, hogy
5. a kormánynak jogában áll a rendkívüli állapot bevezetése, ha a stabilitást belső tényezők veszélyeztetnék.

Despărtire definitivă! – Végleges elszakadást!

Arról, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia végnapjai mikor kezdődtek el, az első világháború kitörésekor, 1914. június 28-án, 1916. augusztus 16-án, a bukaresti titkos szerződés aláírásakor, 1917. április 6-án, az Amerikai Egyesült Államok háborúba való belépésekor az antant oldalán, 1918. január 8-án, Wilson elnöknek a kongresszushoz intézett üzenetével, mely alkalommal kinyilvánította a békére vonatkozó 14 pontot, 1918. június 15-én, az osztrák-magyar hadsereg tragikus piavei vereségével, a legkülönbözőbb a politikusok és a történészek véleménye. Azzal kapcsolatban is, hogy az erdélyi románokban mikor támadt fel a vágy a más országokban élő románokkal való egyesülés iránt: Mihai Viteazul idején, a 17. század elején vagy éppen 1918-ban – hogy csak a két szélső időhatárt említsük. – Afelől azonban nem lehet kétség, hogy a visszaszámítás 1918 október első napjaiban vette kezdetét, amikor a nemzetközi és hazai mezőnyben sorra omlottak össze a remények: valami képp megmenthető a Monarchia, vagy legalább Magyarország területi integritása.

Magyar szerzők, román források, napilapok és kronológiák, diplomáciai iratok egyaránt ezt bizonyítják.

Október 12-én, Nagyváradon Aurel Lazăr lakásán ült össze a magyar parlamentben is jelentős képvisellel rendelkező Román Nemzeti Párt vezetősége – Alexandru Vaida-Voevod, Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Aurel Vlad, Teodor Mihai, Ioan Suci, Nicolae Ivan, Ioan Ciordaș, Sever Dan, Gheorghe Popovici, George Crișan – hogy a magyarországi és az erdélyi románok nevében megadják a választ Wilson békerendezési elképzeléseire, amely egyelőre a Monarchia népeinek autonómiát ígért és Románia, Szerbia és Montenegro állami létének helyreállítását. Területük megnöveléséről, Nagyrománia, a szerb vezetésű egységes Jugoszlávia, a „kétörzszű egy nemzet”, azaz Csehszlovákia létrehozásáról nem volt szó. „Az önrendelkezési jog biztosítása” épp úgy lehetett még autonómia is, de önálló államok kialakulása is a Monarchia felbomlása után. Említettek Nagyváradon határozatot fogadtak el, mely szerint

a románok maguk akarnak dönteni sorsukról, állami hovatartozásukról. Vaida-Voevod, Goldiș, Cicio-Pop, Suci, Vlad és a távollévő Maniu személyében bizottságot alakítottak. Ez kormány szinten volt hivatva eljárni a politikai kérdésekben. A nap másik fontos eseményének Bécs volt a színhelye. Az 1918 áprilisában alakult *Erdélyi és Bukovinai Románok Bizottsága* – Iuliu Maniu, Miron Cristea, Teofil Simionovici, Gheorghe Grigorovici, Gheorghe Șirbu – az önrendelkezési jogra hivatkozva kimondotta, hogy az összes románok egy országban akarnak élni. (Érdemes emlékeztetni arra, hogy hivatalosan Románia 1918. május 7-én Bukarestben békét kötött a központi hatalmakkal, bár az 1916-os titkos szerződésben az ellenkezőjére tett ígéretet Anglia, Franciaország, Olaszország és Oroszország kormányai képviselői előtt. A szerződés másik két lényeges pontja szerint Románia belép az antanthatalmak

mellett a háborúba, cserébe megkapja: Bukovinát, a Bánátot, Erdélyt, a Partiumot és az Alföld keleti felét. A román-magyar határ 6 kilométerre közelítette volna meg Debrecent!)

Október 16-án jelent meg I. Károly császár – IV. Károly magyar király – kiáltványa Ausztria szövetségi állammá való átalakításáról a magyar szent korona integritása mellett. Két napra rá, 18-án hozták a világ tudomására: Wilson elnök elutasította a Monarchia átszervezésére vonatkozó kiáltványt – ezzel a nemzetiségek megkapták az elszakadáshoz a legtekintélyesebb támogatást. Ugyanezen a napon szólt fel utoljára román képviselő a magyar parlamentben Vaida-Voevod személyében, aki az október 12-i nagyváradi határozatot ismertette: „a világháborús helyzettel szemben a magyarországi és erdélyi román nemzet politikai szervezete megállapítja, hogy a háború igazolja a románok évszázados nemzeti követeléseit a teljes nemzeti szabadság iránt. Azon természetes jog alapján, hogy minden nemzet maga rendelkezhesse politikai helyzete felett, amit a Monarchia kormánya és Magyarország kormánya is elismert, e joggal élni kíván és követeli a maga részére is a jogot, hogy teljesen szabadon és befolyástól mentesen önmaga határozza meg intézményes állami elhelyezkedési és koordinációs viszonyait.”

Október 25-én a Magyar Nemzeti Tanács manifesztumának 5-ös pontja elismerte a nemzetek önrendelkezési jogát. A 10-es pont szerint ugyanígy viszonyulnak az új nemzeti államok megalakulásának kérdéséhez is. A román kortársak többségének mégis az volt a véleménye a magyar polgári forradalomról, jóllehet Károlyi Mihály semlegességet jelentett be és nem szólított fel a határok megvédésé-

re, mint Törökország tette, hogy ha kell a magyarok föderációiról, ha kell köztársaságról papolnak a magyar hegemonia megmaradása érdekében. Jól jegyezzék meg a románok – emlékeztet az egyesülés 20 éves évfordulója alkalmából, Tiron Albani szerkesztette emlékkönyv – „a farkas levedli ugyan a bőrét, de természetét soha!”

Gyorsan peregték az események. **Október 30-án** Románia újból belépett a háborúba az antant oldalán; Bécsben Maniu megalakította a Román Katonai Bizottságot; a felbomlóban lévő magyar hadsereg helyén ott volt az új, a román nemzeti célok támogatására: a román nemzeti gárda. *31-re* virradóra a Román Nemzeti Tanács is megalakult.

November 1: a Kolozsvári Hírlapban Ady Endre barátja és költőtársa, Emil Isac „*Mit akarunk*” című cikke még a sorsközösséget hangsúlyozta, hiszen négy éven keresztül „egyformán hullott a pernye” a lövészárkokban, melytől „egyformán feketedtek a román és magyar katonák.” A testvériség itt még mindennél előbbrevaló volt. Így írt Isac: „román testvéreim, embertársaim, nem látod a magyar népet... Kinyújtja feléd baráti kezét, fogadd el... Az a program, amely ma átfűzi a magyar glóbuszt, az ember programja... *Ha volna ezer százunk: csak azt ordítanánk a fületekbe: Ember, menj, siess, öntsd vissza haraggá az agyúcsövet.*”

November első napjainak egész Erdélyben megalakultak a Román Nemzeti Tanácsok. Az aradiak küldöttsége kérte az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanácsot, hogy a román katonaság előtt tehesse le az esküt. A Kolozsvári Hírlap tudósítója szerint a városban a két tanács között kielégítő volt a viszony. Megbeszéléseik „éljen a román-magyar testvériség” felkiáltással ért véget.

November 3-án Lugoson azonban egyértelműen azt húzták alá, hogy „mi románok, nem vagyunk sem forradalmárok, sem köztársaságpártiak, minket nemzeti eszményünk lelkesít. „Romániában **november 7-én** jutott el a hír: az Amerikai Egyesült Államok kormá-

nya támogatja a román területi igényeket. Wilsonra mint második megváltóra tekintettek ettől kezdve a románok. Másnap került sor Károlyiék megszégyenítő belgrádi útjára, melynek „eredménye”: a demarkációs vonal megvonása délen utat biztosított a román hadseregnek Erdélybe, egészen a Maros folyóig. Ugyanezen a napon, **november 8-án** a Román Nemzeti Tanács felszólította a magyar kormányt: adjon át Romániának 26 vármegyét.

November 12-15, Arad. Ekkor került sor a budapesti kormány nemzetiségi minisztere, Jászi Oszkár és a Román Nemzeti Tanács képviselői megbeszéléseire. Jászi felvázolta koncepció lényege: Erdély három nemzete csak úgy gyakorolhatja a Wilson által meghirdetett önrendelkezési jogot, ha egy svájci mintájú államalakulatot hoznak létre: románok, magyarok és szászok „kompakt nemzeti blokkot” alakítanak ki. Ezek kantonális autonómiát élveznének. Többségében románlakta területeken mindenütt „román imperium” lenne. Képviselőik helyet kapnának a magyar parlamentben. A vitás kérdések megoldására közös bizottságot hoznának létre. A nemzeti kisebbségeknek kölcsönösen biztosítanák az egyenjogúságot. A megállapodás a béketárgyalásokig lenne érvényben. Jászi elképzelése fokról-fokra módosult: először: területi integritás, majd: nemzeti autonómiák, végül: a föderáció létrehozása oldaná meg a térség bonyolult nemzetiségi problémáit. A románok válaszát a Bécsből hazatérő Iuliu Maniu, a zilahi Wesselényi kollégium, a kolozsvári, a budapesti, a bécsi egyetem egykori diákja fogalmazta meg, aki életrajzírója, Sever Stoica szerint kezdetben az autonóm Erdély gondolat foglalkoztatta, később, mint a Román Nemzeti Párt képviselője a magyar parlamentben „a trójai faló” szerepet töltötte be. A válasz két szó volt csupán: „*Végleges elszakadás*”-t akarunk! Románul így hangzik: „*Despărțire definitivă!*” Jászi azt is lejegyezte, hogy ugyanakkor ígérte: „az impérium birtokában a magyar és német kisebbségek számára feltétlenül meg-

fogjuk adni azokat a jogokat, amelyeket én a magyar szuverenitás alatt a román és a német kisebbségek érdekében stipuláltam.”

Az aradi tárgyalásokkal egy időben Temesváron ülést tartott a magyar Szociáldemokrata Párt román szekciója. A párt egyik vezetője, az 1907-es romániai parasztfelkelés után Magyarországra menekült Iacob Crețulescu mondotta itt: „természetesen egyesülni kívánunk Romániával... (de) Erdély nem azért rázta le magáról a magyar grófok ezeréves jármát, hogy most fejét a román bojárok igájába hajtsa”.

November 14-én a sajtóban is megjelent a Román Nemzeti Tanács állásfoglalása: a Tanács joga, hogy „saját állama végleges határait megállapítsa... teljes kötelezettséget vállal arra, hogy a maga területén élő egyéb népekkel szemben a wilsoni elveket és minden nép számára a szabad nemzeti fejlődés lehetőségeit mindenkor biztosítja.”

A Kolozsvári Hírlap **november 20-i** száma így kommentálta azt a hírt, hogy az október 28. illetve 30-án megalakult csehszlovák állam Pozsonyra is igényt tartott: „S a demokratikus testvériséget furcsán értelmezik a szomszédaink. Csehek, szerbek fegyveresen rontanak a magyar államterületre, okkupálnak, előre biztosítani igyekezték a maguk zsákmányát... S mindez történik a népek testvériségének hajnalán.” Ezen a napon Erdély románsága olvashatta már a felhívást a Nagy Nemzetgyűlésen való részvételre, és Ferdinánd román király hozzákezdett a hadsereg mozgósításához, s a fegyverszüneti feltételek értelmében a magyarok kiűrtették Marosvásárhelyt. A román katonaság elözönlötte a tölgyesi, gyimesi, ojtói, békási szorosokat.

November 16-án a nemzetgyűlés katonai-politikai biztosítása érdekében George Crișan és Teodor Roxin Romániába utazott, s találkozott többek között Nicolae Iorgával, az idős Brătianuval, Petala és Coanda tábornokokkal. A királyi pártól így búcsúztak a bihari román politikusok: „Az Isten

segítse Kegyelmedet, hogy mielőbb az összes román Királynője lehessen!" Az elfoglalt területeken a román hadsereg egyelőre érintetlenül hagyta a magyar közigazgatást.

November 28. A Székely Nemzeti Tanács gyűlésén az a többségi vélemény alakult ki, hogy meg kell védeni Magyarország területét. Ez egy napra rá történt, hogy Vix ezredes vezetésével antant katonai misszió érkezett Budapestre.

December 1. Gyulafehérvár. A népgyűlés célja – zavartalanságát a román nemzeti gárda biztosította – hogy kimondják Erdély csatlakozását Romániához, még a béketárgyalások előtt! A küldötteknek a magyar kormány különvonalat bocsátott a rendelkezésére. Ahogyan Suciunak, az igazoló bizottság nevében tett jelentéséből megtudható a megjelent kb. 10 000 küldött összesen 1228 érvényes mandátummal rendelkezett. Pop Cicio köszöntő szavaiban kifejezte azt a véleményét, hogy a románok semmilyen körülmények között sem akarnak tovább magyar uralom alatt élni. Tiron Albani szerint három irányzat jelentkezett a társadalmi és nemzeti kérdésben: egy konzervatív csoport: Vaida-Voevod, Păclișeanu, Vasile Saftu; a centristák: Maniu, Goldiș, és a SZDP, amely mint mondotta, nyíltan a nemzetközi szocializmus képviselőjeként viselkedett. Egyes magyar források szívesen idézték Maniu itt elhangzott szavait „Mi a nemzeti egység megvalósításában az emberi szabadság diadalát látjuk és ezen a területen az összes nemzetek és egyének szabadságát akarjuk trónra ültetni. Nem vesszük el az együttlako népek népi egyéniségét és minden ember szabadon választhatja meg nyelvét és hitét, amelyben úgy a magánéletben, valamint az állammal való viszonylatában élni akar.” A gyűlés kétségtelenül fontos eseménye volt a 150 tagú Nagy Nemzeti Tanács megválasztása és a Kormányzótanács tagjainak kijelölése mellett Vasile Goldiș tervezetének megvitatása és a Gyulafehérvári határozatok megfogalmazása.

Ha megnézzük az eredeti Goldiș-tervezetet és a gyulafehérvári ha-

tározatok végleges Maniu-féle szövegét sok, így nemzetiségi szempontból is jelentős eltérés mutatható ki.

Goldiș tervezete

1. teljes nemzeti *autonom* szabadság az együttélő nemzetiségeknek
2. teljes *autonom* egyház az összes bevett államvallás számára

Amíg kiegyenlítődik a magyarországi és erdélyi románlakta területek és a Regat közötti fejlődéskülönbség, addig a Nemzetgyűlés az említett területek vonatkozásában teljes *autonomiára* tett javaslatot.

A Gyulafehérvári határozatok

1. teljes nemzeti szabadság az együttélő nemzetiségeknek.
2. Az összes államvallás számára egyenlőség és teljes egyházi autonomia.

A nemzetgyűlés javasolja az ideiglenes autonomiát Erdély vonatkozásában.

Goldiș javaslata tehát teljes *autonomiát* javasolt Erdély számára, de a regáti liberális politikum a provinciális erdélyi románok komolytalan játszadozásának tekintették tulajdonképpen a gyulafehérvári határozatokat; Maniu, ugyanezt mondotta a parlament 1921 június 1-i vitáján: Gyulafehérváron a románság elhatározta, hogy Erdélynek mindaddig teljes autonomia adassék, amíg az új ország belső élete megszerveződik.

Mikó Imre két évtizedes kisebbségi élet tanúságát vonta le akkor, amikor a magyarság jogi helyzetét elemezve eképp értékelte a gyulafehérvári határozatokat: 1. teljes nemzeti autonomiát helyezett kiál-

tásba; 2. a központi kormányzásban való részvételt; 3. a vallási, sajtó, gyülekezési, egyesülési jog szabadságát; 4. és a székelyek és szászok számára teljes önkormányzatot.

Emil Isac tudósítása Gyulafehérvárról jól mutatja: hatalmas energiák szabadultak fel az erdélyi románokban. Szavai épp olyan fenkölte, mint a pont egy hónappal ezelőtt megjelent írásáé: „A vártermében csak nyolcszáz küldöttnak van helye. A néptenger künn vár harsogva, zúgva, mint ezernyi emberhullám... Egy pár pillanat és kezdődik a történelem... És ekkor elhangzik egy szó, hogy a román nemzet egyedüli óhaja, benn és künn, tízezrek torka ontja magából az öröm szavait: a románok egyesültek. Lánc kovácsolódik a szívek között. Ezt nem lehet összetörni... Lovas küldöttek szétviszik a hírt. Felharsannak a trombiták, a zenekarok trombitáiból ontják a román himnuszt és a tömeg újra megindul, most már lefelé. Megtörtént. Egy nép felszabadult.”

Másnap közzétették a Nemzetgyűlés határozatát: a kormányzással megbízott Kormányzótanács, a Consiliul Dirigent intézi Erdély ügyeit átmenetben. Ez gyakorolja az államhatalmat. Miniszteri hatáskörrel az egyes kormányzati ágak élére a következő személyeket nevezték ki: dr. St. Cicio-Pop: belügy, dr. A. Lazăr: igazságügy, dr. V. Goldiș: művelődésügy, dr. V. Bontescu: mezőgazdasági tárca, dr. R. Boilă: hírközlés, dr. I. Suciú: szervezés, dr. E. Hațiegan: pénzügy, dr. A. Vaida-Voevod: külügy, dr. A. Vlad: kereskedelem, dr. V. Braniște: nevelésügy, dr. I. Fluearăș: társadalomvédelem, J. Jumanca: ipari tárca, V. Lucaciú és O. Goga: tárcanélküli miniszterek. A kor erdélyi román politikusai egyetértettek abban, hogy míg a bukarestiek úgy képzeltek el, hogy az ideiglenes erdélyi kormány Erdélynek az új államkeretbe való beilleszkedését lesz hivatva elvégezni, ők a külön kormány létét minél hosszabb ideig szándékoztak fenntartani.

A Kolozsvári Hírlap december 5-i száma távirati stílusban foglalta össze Magyarország helyzetét: „a háború elveszett, a kimerült ország

megszállás alatt áll, a fegyverszüneti szerződések sarkalló jogszerű megszálláson felül ki van téve hódítási vágyból eredő támadásoknak is.”

Ugyanitt, azon a napon, amikor Romániában beiktatták a gyulaféhvári határozatokat, **december 11-én** jelent meg az aradi Román Nemzeti Tanács felhívása román lakossághoz amely így hangzott: „1. Legyetek békességben és ne kívánjátok mások javait. Lássatok dolgokat után. 2. Tiszteljétek az összes veletek élő népeket, vallásaikat, mert az új világ demokráciája ezt követeli. 3. Tegyetek félre minden gyűlöletet, legyetek testvérek, és vallásos keresztények. Szeressétek egymást!

December 14: napvilágot látott Traian Novan nyilatkozata, aki azt állította, hogy a gyulaféhvári határozatokra nem lehet úgy tekinteni, mint egy népszavazás eredményére, azt lényegében a jelenlévők deklarálták, és „a valóság az, hogy az öntudatos magyarországi román proletáriátus addig haladni sem akar a román királlyal való egyesülésről, amíg ott, legalább oly mértékű demokrácia nem létesül, mint a milyen Magyarországon már megvan.”

December 16: az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács „Erdély számára magyar önkormányzatot „ címmel közzétette felhívását, amelyben a világhoz intézett üzenet is megfogalmazódott: „Az erdélyi magyarság elismeri minden népnek azt a jogát, hogy az ügyeit maga intézze, de nem tartja megengedhetőnek, hogy azon jogot melyet minden más nép számára elismerni hajlandó, elvehessék. Az erdélyi magyarság meg kívánja valósítani a népek önrendelkezésének jogát, oly értelemben, hogy nem akar idegen nemzetiségű polgárok felett uralmat gyakorolni. De nem ismeri el senki fiának azt a jogát, hogy felette önrendelkezési jogának megsértésével más gyakoroljon ilyen jogokat. Mindezek alapján az erdélyi magyarság nem ismer el sorsa intézésére más döntő tényezőt, mint a maga választotta (önkormányzati) szövet, az erdélyi magyar kormányzó bizottságot.”

Ezen a napon tudatta Vix ezredes a magyar kormányval, hogy a román lakosság veszélyeztetettségére hivatkozva, ki kell ürítse Szatmárt, Nagykárolyt és Kolozsvárt.

Erre az erdélyi magyarság képviselői **december 22-re** tiltakozó gyűlést hívott össze Kolozsvárra. Moşoiu tábornok azt üzentte az Erdélyi Magyar Tanácsnak, hogy az összejövétel megtartása esetében lövetni fogja a várost. Ebbéli aggodalmának adott hangot Emil Isac is Jászihoz intézett táviratában. A gyűlést megtartották az Iparegyesület termében, ahol 28 vármegye 50 000 küldötte képviseltette magát. Apáthy István elnöke alatt megalakították az Erdélyi Magyar Székely Nemzeti Tanácsot. Egyhangú volt a megjelentek álláspontja: a wilsoni önrendelkezési jogra hivatkoztak, hogy az erdélyi magyarság Magyarországhoz kíván tartozni.

December 23-án Vix újabb területek kiürítését követelte. Másnap,

1918. december 24-én, a délelőtti órákban Gherescu tábornok, a XIII. román királyi gyalogdandár parancsnoka vezetésével a román hadsereg bevonult Kolozsvárra. Haller Gusztáv, a város polgármestere a Főtéren, Mátyás király lovasszobra alatt fogadta őket. A magyarság – mondotta – letette a fegyvert. Nem tagadva meg magunkat, mert ezt a nemzetek önrendelkezésének bennünket is megillető jogainál fogva Önök sem kívánhatják. Mi a fegyvert letettük. Egyetlen fegyverünk az, melynek jelzőjével nekünk ennek a szobornak az ércalakját felruházta. Az igazságos. Ezzel fogunk majd Európa ítélőszéke előtt megjelenni.”

Kolozsvár, Erdély fővárosának elfoglalásával, a Felvidékhez, a Bánát magyarlakta területeihez hasonlóan megpecsételődött az ország rész sorsa.

Lipcsey Ildikó

Kellett nekünk Csehszlovákia?

Ha minket, magyarokat kérdeznek, akkor, azt hiszem, a válasz egyértelmű: nem. Meggyőződésem, hogy ugyanilyen lenne a németek válasza is. Ami az 1918. október 28-án megalakult Csehszlovák Köztársaság többi nemzeti kisebbségét, tehát az oroszokat, ukránokat, ruténeket illeti, a vélemények valószínűleg megoszlanának, sőt, történelmi tény, hogy az „államalkotó csehszlovák nemzet” keleti ága, a szlovákok egy része sem volt annak idején egészen meggyőződve arról, hogy jobb lesz a sora az új republikában. Ugyanakkor az „államalkotó csehszlovák nemzet” nyugati ága, a csehek, erre a kérdésre minden bizonnyal egyértelmű igennel válaszolnának.

Tény és való: az 1918-ban megalakult és 1992. december 31-én véglegesen megszűnt Csehszlovákia a zöld asztalnál, politikusok által, olyan mesterségesen létrehozott többnemzetiségű állam volt, amelynek megszületésekor a kor népszerű eszméjét, a nemzeti önrendelkezést csak két népnek, a cseheknek és a szlovákoknak volt lehetőségük érvényesíteni. A több, mint hárommillió csehországi németet és a majdnem egymillió szlovákiai magyart senki sem kérdezte meg, hogy akar-e az új állam fennhatósága alatt élni, vagy sem. Azok a kezdeményezések, hogy a vitás határterületek lakossága esetleg népszavazás útján dönthessen sorsáról, a csehszlovák-magyar viszonyban nem érvényesültek. Vezető cseh politikusok ugyanis jól tudták, hogy például az akkoriban színmagyar Csallóköz lakossága mit választana. Ráadásul ezen a vidéken soha nem volt semmiféle államhatár, tehát az emberek tudatában semmi ilyesmi nem is létezhetett, hiszen a vidék mindig is a Magyar Királyság szerves része volt, ahogy ezt például Jozef

Klimko szlovák történész is elismerte a *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc* (1980) című könyvében.

A magyar-szlovák határ tehát nem ott lett meghúzva, ahol azt az etnikai önrendelkezés szerint meg kellett volna húzni, hanem úgy lett kijelölve, ahogy azt a csehek s részben a szlovákok akarták. Vezető cseh és szlovák politikusok nem titkolták, hogy az új állam határait gazdasági és stratégiai érdekeik szerint alakították ki. Abból az időből származik *Masaryk* egyik közismert mondanisa, miszerint a nagy német nemzet könnyebben tudja hiányolni három millió fiát, mint az apró csehek egy félmilliót.

Szükséges megjegyezni, hogy az első világháborúból vesztesként kikerülő, és egyebek között 1918-ban ezért is darabjaira széthulló Osztrák-Magyar Monarchiából a kiváló népek mindegyike igyekezett akkorát lekanyarítani a korábbi közösből, amekkorát csak lehetett, tekintet nélkül az egyes nemzetiségek területi megosztásá-

ra vagy a történelmileg kialakult régiókra. Mindez pedig az akkori nagyhatalmak, főként Párizs és London áldásával történt, akik saját érdekeiket érvényesítették Közép-Kelet-Európában. Így történt aztán, hogy a történelmi Magyarország elveszítette területének kétharmadát, s a magyar nemzet egyharmada újonnan alakult országok állampolgára lett. A magyar nemzet háta mögött ugyanis ebben a sorsdöntő történelmi pillanatban sajnos egyetlen nagyhatalom sem állt.

Mellesleg a csehszlovák állam megszületésénél kiemelkedő szerepet játszott Tomáš Garrigue Masaryknak, Edvard Benešnek vagy Milan Rastislav Stefániknak és társainak éppen azért volt szükségük a „csehszlovák nemzet” koncepciójára, hogy az őket pártoló nyugati nagyhatalmakat meg tudják győzni: az új köztársaságban lesz egy „többségi” nemzet. Az első, 1921-ben elvégzett népszámláláskor ennek ellenére a „csehszlovák nemzet” részaránya nem egészen 68 százalék volt. Az országban akkor 6,7 millió cseh, három millió német, 1,9 millió szlovák, több mint 700 000 magyar, továbbá mintegy 400 000 orosz, ukrán és rutén valamint körülbelül 50 000 zsidó élt.

Az 1918-ban újonnan alakult csehszlovák állam tehát elsősorban a cseh nemzeti érdekeket érvényesítette, ami 74 éves fennállása alatt is számtalan ténnyel bizonyítható. A szlovákság, bár a cseh és szlovák emigráció között az amerikai Clevelandben és Pittsburgban 1915-ben megkötött megállapodásokban ígért autonómiát az első Csehszlovák Köztársaság széteséséig (1939) nem kapta meg, mégis sokat köszönhet az új szláv államnak. Két-

ségtelen ugyanis, hogy az új állam megalakulásával a szlovákság olyan történelmi helyzetbe került, amely nemzeti szempontból megerősítette és új lehetőségeket, illetve kereteket adott nemzeti fejlődésének, amely 1993-ban az önálló Szlovák Köztársaság megalakulásában csúcsosodott ki. El kell ismerni, hogy a nemzeti fejlődés ilyen keretei és lehetőségei a szlovákság számára a történelmi Magyarországon nem voltak meg, s ez is egyike volt azoknak az okoknak, amelyek miatt 1918-ban a szlovákság döntő többsége a magyaroktól való elválásra szavazott.

A németek 1918-ban azt szertették volna, hogy az általuk lakott, úgynevezett Szudétavidék Németország vagy részben Ausztria része legyen. Ezt az elképzelésüket, akárcsak azt, hogy az új állam keretein belül autonómiát kapjanak, nem sikerült megvalósítaniuk. A Szudétavidék 1938 őszén a müncheni egyezmény következtében lett az akkori náci Németország része. Az akkori események, illetve a II. világháború eseményei következtében pedig a csehek elérték, hogy a németeket a potsdami nagyhatalmi konferencia jóváhagyásával kitelepítették Németországba. Kétségtelen, hogy ezzel ugyan erősödött szovjet típusú kommunista rendszer felé forduló Csehszlovákia szláv arculata, ahogy azt Prága és Pozsony oly hön kívánta, de maga az ország szegényebb lett. Ne feledjük, hárommillió emberről volt szó. A németeknek iskoláik, színházaik, vállalataik, újságjaik, intézményeik voltak Csehszlovákiában, amelyek hiánya pótolhatatlan. A kérdés továbbra is vita tárgya a csehek és a németek között, bár a müncheni egyezményt 1970 elején a németek is érvénytelennek nyilvánították és az 1997. januárjában Prágában aláírt megbékélési nyilatkozattal a két nép lépést tett a valódi megbékélés felé.

Ne feledkezzünk meg Kárpátaljáról sem, amelynek területe a X. századtól kezdve nagyrészt a magyar állam részét képezte, s ugyancsak politikai kalkulációk és dönté-

sek következtében került Csehszlovákiához. A terület vegyes lakosságú volt, s a rutének csak a XIX. század második felében kerültek többségbe. Kárpátalja, Szlovákia déli részeivel együtt a II. világháború idején az első bécsi döntés alapján visszakerült Magyarországhoz, majd 1945-től 1991-ig Moszkva érdekeinek megfelelően a Szovjetunió része lett, míg 1991-től Ukrajnáé. Az ottani magyarok, mintegy 300 000, sem a két világháború között, sem a Szovjetunió alatt nem tudták érvényesíteni kisebbségi jogukat. A II. világháború befejezése előtt mintegy 10 000 ember Magyarországra menekült, s később körülbelül 25 000 személyt a szovjetek hurcoltak el, akiknek egyharmada sosem tért vissza szülőföldjére. Ugyanakkor ukránok és oroszok ezrei költöztek be a régióba, megváltoztatva annak korábban döntően magyar jellegét, elsősorban a városokban.

De térjünk vissza a szlovákiai magyarokhoz. Mit hozott nekik a több mint hét csehszlovák évtized? Azt a sebet, hogy elszakadtunk a nemzettesttől, nyilván semmivel sem lehetett és lehet begyógyítani. De ahogy mondani szokás: helyzet van, és élni pedig kell. Ezt tette a szlovákiai magyarság is, amikor a számára nagyon fájdalmas események után magához tért, s úgy döntött: szülőföldjén továbbra is magyar-ként kíván élni, fejlődni, megmaradni. Reális helyzete ebből a szempontból jóval nehezebb volt, mint mondjuk az erdélyi magyarságé. Nemcsak azért, mert Erdélyben több mint kétmillió volt a magyarok száma, hanem elsősorban azért, mert a felvidéki, Csehszlovákiához került magyarok lakta vidék a múltban a maga egészében sohasem jelentett önálló, egységes régiót, hiszen az államhatár ósrégi megyéket szelt ketté, s a magyar vidékeknek még csak egy természetes központja sem volt. Ez nem is meglepő, ha tudatosítjuk, hogy az államhatártól alig néhány tíz kilométerre van Budapest, a székesfőváros. Ugyanakkor a szlováki-

ai magyarság gazdasági ereje sem volt túlságosan nagy, hiszen az általuk lakott vidékek többnyire mezőgazdasági jellegűek voltak, ipar alig volt, s ennek következtében a nagyobb vagyonnal rendelkező réteg is igencsak szűkecske volt. Ráadásul a húszas évek elején megvalósított első földreform során számos magyar birtok cseh és szlovák kézbe került. Az addig homogen magyar vidékeken telepes falvak keletkeztek, amelyeket csehekkel és szlovákokkal népesített be a hatalom. 1923. január elsejétől megváltoztatták az ország közigazgatási beosztását is, mégpedig úgy, hogy a magyar lakosság minél kevesebb helyen alkosson többséget, s ezáltal ne kelljen számára biztosítani az anyanyelv használatát, amihez akkoriban 20 százalék volt a kvórum. Több, magyarok lakta várost nagyközségekké fokoztak le, ami pedig az önkormányzatok megszüntetését vonta maga után. Fokozatosan elsorvadtt az iskolahálózat is, s az 1930-as években a magyarok már mintegy 30 százalékkal kevesebb iskolával rendelkeztek, mint amennyi lélekszámuk alapján megillette volna őket. A pozsonyi magyar egyetemet pedig mindjárt a fordulat után bezárták.

Mindezek ellenére a szlovákiai magyarság aránylag hamar talpra állt, amihez az előbb említett kedvezőtlen intézkedések és tényezők ellenére is lehetőséget nyújtott Csehszlovákia polgári demokratikus berendezkedése. Magyar pártok, társadalmi és kulturális szervezetek, önképzőkörök alakultak, amelyek megpróbálták helyettesíteni a felvidéki magyarság szinte egyik napról a másikra megszűnt felépítmenyi rendszerét, s folytatni a vidék magyar hagyományait. Ebben nagy szerepet vállalt az egyház is. Ösztönzésére alakultak ki a például a magyar ifjúság falukutató mozgalmai. Itt vannak a gyökerei egyebek között a gombaszögi tábornak is, amelyből a II. világháború után a szlovákiai magyarság egyik legnagyobb rendezvénye nőtt ki. Nem szabad megfeledkezni a baloldali

egyetemi ifjúság Prágából indult *Sarló* mozgalmáról sem, amelynek képviselőit *Masaryk* elnök is fogadta, s egymillió koronát adott később az úgynevezett *Masaryk Akadémia* felállításának céljaira.

A szlovákiai magyar pártok képviselőket juttattak be a prágai parlamentbe, s 1936-ban *Egyesült Magyar Párt* néven egy zászló alá tömörültek. Ne feledjük, hogy magyar parlamenti képviselői voltak a *Csehszlovák Kommunista Pártnak* is, amely aránylag nagy befolyással bírt a magyarok lakta vidékeken.

Akét világháború közötti időszakban a magyar szellemi és politikai élet olyan kiválóságai tevékenykedtek és alkottak a volt Csehszlovákia területén, mint *Esterházy János*, *Győry Dezső*, *Fábry Zoltán*, *Szalatnai Rezső*, *Márai Sándor*, *Forbáth Imre*, *Balogh Edgár* és még mások. Számos színvonalas, össz-magyar szempontból is fontos magyar újság, könyv jelent meg abban az időben Szlovákiában, sőt Prágában és Ostraván is.

Az 1938. novemberi I. bécsi döntés, melynek alapján a magyarok lakta vidék egy része ismét visszakerült Magyarországhoz, megint keményen beleszólt a felvidéki magyarság sorsába. Az anyaországhoz való visszacsatolás a II. világháború előestéjén nem sok jót jósolt az itteni magyarok számára, hiszen eleve nem mutatkozott tartós rendezésnek. Az önálló fasiszta Szlovák Államban több tízezer magyar maradt, s velük maradt *Esterházy János* is, az *Egyesült Magyar Párt* elnöke, hogy képviselje érdeküket. Bár ezek az évek, együtt a háború utáni kitelepítés éveivel, a szlovákiai magyarság történetének nyilván legszomorúbb fejezetét képezik, mégis bizonyítottunk, ahogy *Fábry Zoltán* mondta: „*emberek maradtunk az embertelenségben*”. *Esterházy* ugyanis mint a szlovák parlament képviselője nem volt hajlandó megszavazni a zsidók deportálását, s a magyarokat is felszólította, hogy ne vásároljanak zsidó vagyont. Ennek ellenére a háború után *Esterházyt* háborús bűnösnek nyilvánították a csehszlovák hatóságok, majd végül is 1957-ben a mívóvi börtönben halt mártírhalált. A magát demokratikusnak mondó szlovák állam mind a mai napig

nem hajlandó *Esterházy* rehabilitációjára, holott ezt már közvetett módon Moszkva is megtette. Talán ideje lenne, hogy ez ügyben a csehországi magyarok is lépjenek.

A magát demokratikusnak mondó csehszlovák állam szégyenfoltja, hogy a háború után Prága kihasználta a kínálkozó alkalmat, és a németek mellett, akiknek kitelepítését végül is a nagyhatalmak jóváhagyták, megpróbálta a magyarokat is elűzni szülőföldjükről, pedig erre semmilyen oka és felhatalmazása nem volt. Mai fogalmakkal az akkori eseményeket etnikai tisztogatásnak lehet nevezni, ahogy ezt manapság néhány cseh értelmiségi, politikus, például *Jiří Dienstbier* volt csehszlovák külügyminiszter is elismeri. *Edvard Beneš* elnök hírhedt dekrétumai alapján a magyarokat fosztották vagyonuktól és állampolgárságuktól is.

Beneš elnök még angliai tartózkodása idején, 1945. február 16-án egy, a londoni rádióban elhangzott beszédében úgy fogalmazott, hogy a megújult Csehszlovák Köztársaság nemcsak a német kisebbségtől akar megszabadulni, hanem a magyaroktól is. Az elképzeléseket az 1945. április 4-én jóváhagyott Kassai Kormányprogram szentesítette. Ennek következtében 1945. május 9-én, a győzelem napján Beneš Prágában megerősítette: „...*a németek és a magyarok túlnyomó részének el kell tőlünk mennie. ... Népünk már nem élhet a németekkel és a magyarokkal közös hazában.*”

Mivel a nagyhatalmak nem ismerték el a magyarok egyoldalú kitelepítésének igényét, Prága megint csak kihasználta pozícióit a győztes oldalon, míg Budapest sajnos megint a vesztesek oldalán volt, s keresztülvitte a kétoldalú magyar-szlovák lakosságcsereit.

A hozzáférhető statisztikai adatok szerint a II. világháború után végül is mintegy 74 000 magyart telepítettek ki Magyarországra, s nagyjából ugyanilyen számú szlovák települt át Csehszlovákiába. Ezen kívül mintegy 50 000 magyar lett erőszakkal kitelepítve a cseh határvidékre. Akkoriban ezt „önkéntes munkavállalásnak” nevezték a hatóságok.

Az elvakult magyarellenesség másik szégyenteljes megnyilvánulása a reszlovakizáció volt: aki a hatalmas nyomás alatt hajlandó volt megtagadni magyar nemzetiségét, és szlováknak vallania magát, visszakaphatta állampolgárságát és vagyonát. A szorult helyzetben, kitelepítéstől félve mintegy 400 000 ember reszlovakizált.

Aki a témával bővebben meg kíván ismerkedni, ajánlom, olvassa el a következő műveket: *Janics Kálmán – A hontalanság évei*, *Fábry Zoltán – A vádlott megszólal*, *Vadkerty Katalin – A reszlovakizáció*, *Újváry Zoltán – Szülőföldön hontalanul* stb.

A II. világháború utáni szörnyű magyarüldözésnek Csehszlovákiában az 1948-as rendszerváltás vetett véget. A „Jégtörő Február” után Moszkva nem tűrhette, hogy két népi demokratikus állam, Csehszlovákia és Magyarország között feszültség legyen, ezért a magyar kérdés végre kedvező fordulatot kapott, s újra szabad volt a magyar szó, újra megnyíltak iskoláink, visszakaptuk csehszlovák állampolgárságunkat, s 1949. márciusában kommunista vezetés alatt megalakult a *Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége*, a *Csemadok* is. Bár 1948. februárja Csehszlovákiában elsősorban a kommunista rendszer bevezetését jelenti, a magyarok szempontjából mégis az adott körülmények között az volt a fontos, az maradt meg az emlékezetekben, hogy leállt a magyarüldözés. Természetesen ettől kezdve magyarnak lenni hivatalosan csak a „szocialista vagy a proletár internacionalizmus” szellemében lehetett, hiszen ez volt a rendszer legfőbb ideológiája egészen 1989-ig, a novemberi bársonyos forradalomig.

Ugyanakkor az internacionalizmus sem gátolta Prágát, de Pozsonyt is egyre kevésbé abban, hogy az elvek átültetése a gyakorlatba azért inkább nacionalista legyen, főleg ami a hetvenes és a nyolcvanas éveket illeti. Az ötvenes és a hatvanas évek pozitív fejleménye volt, hogy fejlődött az anyanyelvű iskolahálózat, magára talált a *Csemadok*, s a Prágai Tavasznak köszönhetően a szövetségivé vált ország szlovák tagállamában megszületett a nem-

zetiségi törvény, amely bizonyos politikai jogokat adott a kisebbségeknek.

Persze ezeket a jogokat az akkori diktatórikus és centralizált rendszer keretében kell érteni. Mégis: ez nagyon pozitív fejlemény volt, s nem véletlen, hogy a rendszerváltás után a szlovák nacionalisták éppen ezeket a jogokat kívánták minél hamarabb megszüntetni, ami sajnos sikerült is nekik. A nyolcvanas évek végén a magyarok ismét magukra találtak: a hetvenes évek elején a *Nemzeti Frontból* kipenderített *Csemadok* ismét visszaverekedte magát ebbe a tömörülésbe, ami lehetőséget adott a magyarság védelmére. Írók, újságírók hallatták hangjukat. Nem szabad elhallgatni, hogy a *Duray Miklós* által életre hívott *Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottsága* már 1978-tól aktívan tevékenykedett, s Duray tevékenységéért börtönt is szenvedett.

Az 1989-es rendszerváltást követően a magyarság is kihasználta a megújult demokratikus rendszer adta lehetőségeket, megszervezte politikai pártjait, érdekvédelmét. Szabadsága ugyan nagyobb lett, de objektív helyzete ennek ellenére inkább romlott. A kárpótlás megállt 1948. február 25-nél, s ennél fogva a magyarok többsége nem kapta vissza elkobzott vagyonát. A háború utáni kitelepítésekről a hivatalos álláspont nem változott, így a magyarok ezért az üldözésért még erkölcsi elégtételt sem kaptak. A nyelv-

törvény tovább korlátozta a magyarok jogait, s egyre inkább támadták iskoláit. A magyarság korábbi jogainak megnyirbálása főként a *Vladimír Mečiar* vezette kormányok idején vált nyilvánvalóvá, s az önálló Szlovákia megalakulása után Mečiarék részéről hivatalos kormánypolitikává alakult. A hivatalos Pozsony szinte nem is rejtette véka alá, hogy a magyarokat másodrendű állampolgároknak, az ország legnagyobb ellenségének tekinti.

Csehszlovákia kettéosztásába, megszűnésébe a magyaroknak nemigen volt beleszólásuk, hiszen arról a *Václav Klaus* és a *Vladimír Mečiar* által vezetett cseh és szlovák politikai vezetés döntött a lakosság megkérdezése nélkül. Bár hivatalos felméréseket, akárcsak a csehek és a szlovákok körében, a magyaroknál sem végzett senki, az adott helyzetben a szlovákiai magyarok többségének mégis az volt a véleménye, hogy az önálló szlovák államnál mégis csak jobb nekünk Csehszlovákia. Tehát végül mégis volt egy helyzet, amikor azt mondtuk: kell nekünk Csehszlovákia.

Paradox módon mi, mai csehországi magyarok bizonyos értelemben a nemzetiségi létünket köszönhetjük Csehszlovákiának. Ha ugyanis nem alakult volna meg a csehszlovák állam, akkor bizony aligha élne napjainkban 20 000 magyar Csehországban, akik a cseh-szlovák közös állam idején kerültek ide különböző okok miatt.

A mai csehországi magyarok döntő többsége nem a háború utáni kitelepítések „eredménye”, bár nyilván közülük is vannak itt elegen. A ma itt élő magyarok nagy része a hatvanas-hetvenes években, mégpedig munkavállalás céljából jött Csehországba, s ragadt végül is itt.

Azt a tévhitet, hogy az itteni magyarság a kitelepítettek leszármazottaiból tevődne főképpen össze, ahogy ezt korábban számos neves szerzőtől is olvashattuk, egy 1992-ben a *Cseh- és Morvaországi Magyarok Szövetségének* megbízásából készült országos felmérés is megcáfolta. Az eddig egyedülálló felmérés eredményeit *Petr Sadílek* és *Csémy Tamás: Magyarok a Cseh Köztársaságban* című könyvében olvashatjuk.

Többségünk tehát később jött ide munkát, megélhetést keresni, majd egy szép napon, 1993. január elsején, átlépett felettünk az új államhatár, s immár elveszítettük közvetlen kapcsolatainkat a szlovákiai magyarsággal, s nem vagyunk szomszédosak Magyarországgal sem. Ezzel mintegy el lett vágva a csehországi magyarság egyfajta utánpótlásának az útja a korábbi önkéntes (be)települések által.

A Csehországban élő magyarok így nyugati típusú szórványmagyarokká lettek, s nemzetiségi jövőjük hosszabb távon bizonytalan. Az ugyanis irreális, hogy a 20 000, országszerte szétszórtan élő magyar képes legyen nemzeti szempontból hosszabb távon akár csak az önfenntartásra is. Egy-két generáción belül így számolni kell a nyelvcserevel, a nemzeti öntudat megkopásával stb. De ebbe most ne menjünk bele. Ezért még egyszer mondom: nekünk bizony nem hiányzott Csehszlovákia, de az is tény, hogy megszűnésével sajnos mi, csehországi magyarok, mégis sokat, nagyon sokat veszítettünk.

Kokes János
(Prágai Hírlap)

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány és az Erdélyi Magyarság Szerkesztősége nagy örömmel üdvözli a szlovák és magyar kormány szándékát az Esztergom-Párkány közötti, a második világháborúban lerombolt, és azóta a két ország testében eleven sebként éktelenkedő hidat mielőbbi újjáépítésével kapcsolatban.

Teszi ezt annál is inkább mert alapítványunk és szerkesztőségünk évek óta következetesen folytatott küzdelmét látja – reményei szerint – megvalósulni.

A két nép olyannyira óhajtott megbékélésének és egymásra találásának gyönyörű jele lenne, ha a hidat Esterházy Jánosról neveznék el.

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
és az
Erdélyi Magyarság Szerkesztősége

A Romániai Ortodox Egyház (1945-1989)

Kevesen tudják, hogy a román ortodox egyházra gondolva, a keleti keresztyénség második legnépesebb egyháztestéről beszélünk. Az 1992-es népszámlálás adatai szerint Románia 22.810.035 lakosából 19.802.389 az ortodox felekezethez tartozik. Ez az ország lakosságának 86,81%. Tehát bármilyen értékelést is adjunk erről az egyházzal, mindenképpen olyan közösség életéről beszélhetünk, amely létszámánál és súlyánál fogva, meghatározó szerepet játszik az ortodoxia arculatának alakulásában.

A XX. század elejétől különösen jól szemlélhető, hogy milyen fokozott mértékben fonódott össze a román ortodox egyház hivatalos vezetése a mindenkori államvezetéssel.

Az 1945-ös változások után a sokak számára egyik legembertelebbnek tűnő kommunista rezsimmel is mindig jó viszonyt ápolt a hivatalos egyházvezetés. Ezt a későbbiekben számadatokkal és nyilatkozatok idézésével is alá kívánom támasztani.

Mégis igen érdekes és beszédes adat, hogy a fokozott kommunista elnyomás ellenére, s a hivatalos egyház kétszínűsége ellenére is, az 1992-es népszámlálás adatai szerint csupán 34.645-en (a lakosság 0,15%) vallották magukat vallástalannak.¹ Egész Kelet-Európában egyedülállóan.

Lássuk most röviden, hogy milyen múlttal is rendelkezik ez az egyház, amely ilyen meghatározó befolyással volt és van a román nép életére.

A kezdetek

Nicolae Basarab havasalföldi vajda 1359-ben I. Kalixtos konstantinápolyi pátriárkához fordul azzal a kéréssel, hogy szervezzen püspökséget Havasalföldön. Ezt a kérést a bizánci egyház feje teljesíti is és megalapítja az első metropoliát Tîrgovişteben, amely a későbbi bukaresti metropolia elődje (Patriarchia Ungrovalachiei). 1393-ban alakul meg a „moldovalachiai” metropolia, Szucsáva ill. Jászvásár (Iaşi) székhellyel.

1861-ben egyesül a két román fejedelemség, s ez az integráció az ortodox egyház további életét is döntően meghatározta. 1859-ben a havasalföldi metropolia véglegesen Bukarestbe települ.

1865-ben kikiáltják az autonóm nemzeti metropoliát Bukarest főhatósága alatt. Ehhez az egyesüléshez csatlakozik a későbbiekben a másik négy metropolia: Erdély, Besszarábia és Moldovával együtt Bukovina. Az erdélyi püspökség metropolitáság lesz, amely magában foglalja Arad és Karánsebes vidékét is.

1869-ben I. Ferenc József felszabadítja a karlócai szerb pátriárka fennhatósága alól az erdélyi román ortodoxokat. Csupán 1885-ben ismeri el Konstantinápoly a román egyház autokefalitását. Az első világháború után létrejövő Nagy Romániának így öt metropoliában 14 millió híve lett a XX. század elejére.²

Az 1925-ös egyházszervezetnek megfelelően a román egyház pátri-

árkája, a nemzeti egyház feje, Ungrovalachia metropolitája. A Moldova és Szucsáva metropolitájának székhelye Jászvásár (Iaşi); az erdélyi metropolitának Gyulafehérvár; az egykori Szörényi bánság területén az olténiai metropolianak Craiova, a Bánság metropolianak pedig Temesvár.

A román ortodoxia az 1945-ös változások után³

A második világháború befejezése után a román ortodox egyház hamar feltalálta magát az új társadalmi viszonyok között. Sajnos a valós történekekről és azok összefüggéseiről még elég nehéz átfogó képet nyerni, hiszen 1989 előtt írták (1981-ben) azt a három kötetes egyháztörténetet, amely tökéletes semmitmondással és a hamisítatlan kommunista propaganda kifejezéseivel, fordulataival mutatja be a második világháború utáni egyházi élet kirakatba való részét.⁴

Az egyház 1945 utáni szakaszának első meghatározó vezetője Justinian Marina pátriárka, akit 1948. május 24-én választanak az ortodox egyház fejének.

Justinian Marina 1901-ben született Havasalföldön, földműves családban. 1932-től volt a Rîmnicu Vilcea-i szeminárium igazgatója, és a püspöki templom papja. 12 éves itteni működése alatt fontos egyházépítő és közéleti munkát végzett. Többek között egy-egy szövetségi és nép-bankot is szervezett. 1945 után megövezgyűléseivel új szakasz kezdődik életében.⁵

Kinevezik a moldovai metropolia püspök helyettesének („Vasluianul”), miután szerzetesi fogadalmat tesz. A jászvásári metropolia kebelében is főleg a szociá-

lis gondok enyhítésén munkálkodott. A háborús árvákat a Moldovát sújtó aszály idején papi és hívó családoknál helyezte el. Árvaházakat és népkonyhákat szervezett. A kispenzü egyházi alkalmazottak számára népbankot szervezett. A teológiai hallgatóknak otthont alapított.

1947. december 28-án Moldova metropolitájává választják. 1948 júniusában már az elhunyt Nicodim Munteanu pátriárka megüresedett tisztét tölti be. 29 éven át volt a Román Ortodox Egyház feje. Ez idő alatt „egy termékeny és sokoldalú tevékenységet fejtett ki, mely munkásságát az ortodoxia és a kortárs ökumenizmus jeles alakjai közzé emeli”⁶ – jegyzi meg róla az 1981-es egyháztörténet.

Amiről a hivatalos román ortodox egyháztörténet-írás úgy tesz említést, mint „ökumenikus munkásság”, azzal kezdődött, hogy Justinian pátriárka már beiktatási beszédével kezdődően „hívogatta” a görög katolikus testvéreket az ősi egyházba való visszatérésre. 1948. szeptember 19-én pedig a karánsebesi ortodox székesegyházban bejelenti, hogy meg fogják valósítani a román vallási egységet.⁷

Tehát Justinian pátriárka az ún. „testvéri egyesülést” már ekkor kész tényként kezelte. Nyilván nem véletlen, hogy az 1947-48-as változások hullámaival kerül ő is a felszínre, mint az egyház vezetője.

(Közbevetőleg megjegyzendő 1947. december 30-án lemondatták I. Mihály királyt és kikiáltották a Román Népköztársaságot. 1948. februárban 21-23.: létrejött a Román Munkáspárt, melynek főtitkára Gheorghe Gheorghiu Dej – a román sztálinista kommunizmus vezéralakja.)

Nyilván ezen sorsdöntő változások alakítóinak figyelmét nem kerülte el az a fontos követelmény sem, hogy az ortodox egyház vezető székébe egy velük együttműködő embert kell ültetni...

Az egyházak feletti erősödő állami ellenőrzés fontos állomása 1948. június 17.: a román kormány felmondja a Vatikánnal kötött konkordátumot. (R.N.K.Elnöki Tanácsa 151.sz.dek.) Ennek az egyház-

ellenes hullámnak a folytatásaként 1948. október 1-3. között a Kolozsvárra kényszerített görög katolikus „delegátusok” fenyegetésre felmondják a Rómával való uniót.

Minderről a hivatalos egyháztörténet így számol be: „1948. október 1-én egy 36 fős görög katolikus küldöttség Traian Belascu esperes (!) vezetésével, 430 paptársuk nevében Kolozsváron kinyilatkoztatta, hogy visszatérnek az ősi Egyházba és megszakítják kapcsolataikat a római egyházzal.” Ezt a küldöttséget október 3-án fogadta Justinian pátriárka is Bukarestben.⁸

1948. október 21-én pedig a gyulafehérvári ortodox katedrálisban hivatalosan is kimondták az egyesülést. December elején pedig a R.N.K. a görög katolikus egyházat hivatalosan is megszüntnek nyilvánította. Az 1948-as alkotmány 44. és 45. szakaszaival a betiltott egyház vagyont a görög keleti egyház kapta meg. 1948-ban a görög katolikus egyháznak kb. 1800-2000 papja volt; 1964-ben a nagy amnesztia során még kb. 600-an éltek, de sokan még ekkor sem szabadultak.⁹

Az ortodoxia és a kommunizmus

A hivatalos egyháztörténet megfelelkezik annak a ténynek a közléséről, hogy ekkorra az ország tíz katolikus püspöke közül már hét börtönben ült.¹⁰ Ezért képviseli a görög katolikusokat a kolozsvári kényszer-gyűlésen csupán egy esperes.

Az ortodox egyház lojalitása abban is megmutatkozik, hogy az állam által megkövetelt új egyházi törvénykönyv (Statútum) elkészítését elsőként teljesíti 1948. október 19-20-án, amelyet az állam jóvá is hagyott. Összehasonlításképp: a római katolikus egyház Statútum tervezetét 1949. január 12-én is elutasítja a kultuszminiszter, mivel a tervezet a görög katolikusokat védelmébe vette.¹¹

1949-től gyakorlatilag lezárul az a harc – az állam és egyházak között –, mely az ellenőrzés ill.

függetlenség megőrzésének tétjével folyik.

1949. február 4-én a Kultuszminisztérium rendelet törvénnyel szabályozza az egyházi személyek kinevezését, melyhez a minisztérium jóváhagyása minden esetben szükséges. E dátumtól kezdődően már valóban nem kérdéses, hogy teljesítésé válik az állami ellenőrzés az egyházak felett. S az, amit Tőkés István a hatvanas évekre vonatkozóan említ, az már e törvény életbelépésével megvalósult.¹²

A román ortodoxia sajátos viszonyt ápolt a kommunista vezetéssel. Ezt beszédes számadatok bizonyítják. Míg Hruscsov idején a Szovjetunióban több mint 10.000 templom volt bezárva, addig Romániában ortodox templomokat csak igen ritkán zártak be; sőt újakat építettek. Moszkvában és környékén a nyolcvanas évek közepén 34 templom működött, Bukarestben 228 ortodox templom volt, melyekben 400 pap teljesített szolgálatot. A kolostorok száma 100 fölött volt, a teológusok, papok képzése 6 szeminárium és két egyetemi fokú intézet keretében folyt.¹³ Hogy ez a látszólagos szabadság mennyire került, arról csak ritkán sikerült hírt kapnia a világnak. A jól informált Caston College és a Glaube in der 2. Welt is csak ritkán jutott túl az általánosan ismertetések leírásán a román ortodoxia életét illetően. Ilyen kivételes pillanat volt az, amikor 1981-ben öt román ortodox pap Justin pátriárkához intézett nyílt levele jutott el a szabad világ közvéleménye elé. E levélben az egyház prostituálódását róják fel az egyház vezetőjének. A túlzott szerialissá válását a kommunista rezsimmel szemben. „Az egyház a sterilitásba, materializmusba és képmutatásba süllyedt” – a levél aláírói szerint. Íme néhány szó arról, hogy mibe is került a román ortodoxianak a „békés egymás mellett élés”.

Pontokba szedve igényeiket is megfogalmazzák:

1. a hittanoktatás engedélyezése a fiatalok körében; egy keresztyén ifjúsági szervezet létrehozásának engedélyezése,

2. szabad kapcsolattartás más felekezetekkel,

3. Calciu pap szabadonbocsátásának szorgalmazása,

4. az „Úr hadserege” mozgalom újra engedélyezése,

5. a betiltott görög katolikus egyház, mint testvéregyház elismerése (mint a Szovjetunióban) stb.

A levélre válasz nem érkezett a pátriárkától, a papokat azonban felfüggesztik állásaikból.¹⁴

Az új pátriárka

Ez a korszak azonban már a Román Ortodox Egyház következő pátriárkájának időszaka.

1977. június 12-én az egyházi választó kollégium Moldova és Szucsáva metropolitáját, **Dr. Justin Moisescu**t választotta a Román Ortodox Egyház vezetőjévé.

Az egyház negyedik pátriárkája 1910-ben született (Cîndești) Arges megyében, tanító családban. Édesapját az első világháborúban elvesztette. Kitűnő eredménnyel végezte teológiai tanulmányait, majd Miron pátriárka 1930-ban az athéni teológiára küldte, továbbtanulás céljából. Itt 1934-ben szerez oklevelet. 1934-36-ban Strassbourgban tanult a római katolikus teológián, majd ismét Athénban 1936-37-ben, ahol doktori fokozatot szerzett.

1938-tól a varsói ortodox teológiai fakultás Újszövetség professzora. A második világháború kitörésekor visszatért az országba. 1940-46 között az újszövetségi exegézis professzora a Szucsáva – Cernovitz-i teológián. Később a bukaresti Teológia tanára.

Több exegetikai és patrisztikai könyv szerzője, valamint ortodox folyóiratok munkatársa (Biserica Ortodoxă Română, Studii teologice, Mitropolia Moldovei și Sucevei stb.).

1956-tól Erdély metropolitája. E szolgálata alatt alapította a „Mitropolia Ardealului” c. lapot.

1957-ben Moldova és Szucsáva metropolitájává választják. Ezt a tisztséget, mely hagyományosan a következő pátriárka székét is jelenti, 20 évig töltötte be. Az ő vezetése alatt számos építkezés folyt a moldovai metropoliában. A Szent

Szinódus megbízásából számos egyházközi találkozón és rendezvényen képviselte az egyházat.

Az EVT Központi Bizottságának tagjaként vett részt az Új Delhi (1961), Uppsala (1968) és Nairobi (1975) konferenciákon. Az Európai Egyházak Konferenciája elnökségének tagjaként vett részt a Nyborg IV. (1964), V. (1966), VI. on (1971), és Engelbergben (1974). A román küldöttség vezetője volt a Rodos-i pánortodox konferenciákon 1961, 1963, 1964-ben és Chambésyben 1968-ban; valamint a prágai békekonferenciákon. „Mindenholt bizonyította, hogy egy nagy személyisége a kortárs keresztyénségnek, egy tekintélyes ökumenikus személyiség, aki hozzájárult a keresztyén egyházak és a világ népei barátságának erősítéséhez.”¹⁵

1957-től minden választási ciklusban a Nagy Nemzetgyűlés képviselője, valamint a Szocialista Demokrácia és Egység Frontja Nemzeti Tanácsának tagja. Több békekongresszuson is tagja volt a román küldöttségnek: Stockholm 1958, Moszkva 1962, Helsinki 1965.¹⁶

Justin pátriárka személyében és működésében szemlélhetjük, hogy miként jutott a román ortodox egyházban diadalra az a szemlélet, mely szerint az ateista-kommunista államhatalommal való kritikátlan együttműködés jelenti a legmegfelelőbb utat az egyház számára. Az román ortodoxia feladatáról és szerepéről a Figaronak adott nyilatkozatában vallva, azt mondta, hogy az most is – miként az elmúlt török időkben – a nemzet megtartás, a nemzeti tudat erősítése.¹⁷ Ebben a feladatban találta meg a kommunista elnyomás időszakában a kollaboráló egyházvezetés azt a közös célt a hatalommal, melyért érdemesnek találta az együttműködést. Folytatva ezt zokszó nélkül akkor is, amikor a nyolcvanas évekre már 22 ortodox templom is áldozatául esett a kondukátor megalomániás terveinek.¹⁸ Nyilván mérlegelve azokat a juttatásokat is, melyekkel a román kommunista hatalom vitathatatlanul a Kelet-Európai tömbben egyedülálló bőkezűséggel halmozta el az egyedül pártfogolt egyházat. Ismételten néhány

beszédese számadat, amely ezt igazolja:

1986-ban a Szovjetunióban nyilvántartott 50-60 millió ortodox hívő 6800 egyházközségben élt; a román ortodoxok eközben 4500 egyházközséget tarthattak fenn. A Szovjetunióban a papok képzését két teológiai akadémia és három szeminárium látta el; Romániában pedig két teológiai akadémia és hat szeminárium. A Szovjetunióban 18 kolostor működött hivatalosan, Romániában több mint száz!

S amíg a szovjet fennhatóság alatt élő ortodoxoknak egy havi lapjuk volt és egy félévenként megjelenő periodikájuk, addig a Romániában élő ortodoxoknak három központi és öt metropoliai lapjuk.¹⁹ Nyilván ennek az összehasonlíthatatlanul nagyobb szabadságnak megvolt az ára.

Justin pátriárka például, mint ún. „nagy ökumenikus személyiség”, még 1982-ben is úgy nyilatkozott a nyugati sajtónak, hogy a görög katolikus egyház nem létezik semmilyen szempontból Romániában.

Justin pátriárka ellenzéke

Ezzel természetesen nem értett egyet minden papja az egyháznak, de az ellenvélemények nem juthattak nyilvánosságra. A nyolcvanas évek nyugati sajtóját e tekintetben -ortodox vonatkozásban- szinte teljesen a Gheorghe Calciu ortodox pap meghurcolását bemutató híradások töltik ki. Gh. Calciu a bukaresti teológiai akadémia tanára volt, míg kapcsolatba nem került az „Úr hadserege” nevű ortodox megújulási mozgalommal. Ezt követően 16 évet töltött börtönökben, majd nyugati emberjogi szervezettek nyomására 1984-ben családjával együtt az Egyesült Államokba távozhatott.²⁰ Így azon ritka egyházi személyek közé tartozik, akik rendszerellenes véleményeik hangoztatása ellenére nem kerültek a véglegesen eltűntek listájára.

A jelenlegi – nem teljes – kutatási adatok szerint, a romániai

kommunista diktatúra az egyházi tisztségviselők soraiból több mint négyszáz személyt pusztított el. A román ortodoxok közül a legtöbb áldozat az ún. „Úr hadserege” nevű földalatti mozgalom soraiból került ki. Ezt az ortodox egyház kebelén belül működő megújulási mozgalmat Iosif Trifa alapította 1920-ban. 1948-ban a mozgalom működését az államhatalom betiltotta, de karizmatikus vezetőinek köszönhetően a szervezet ezután is működött. Traian Dorz vezetése alatt az 1989-es változásokig 30-40.000 tagjuk volt. A forradalom után olyan adatok láttak napvilágot, mely szerint szimpatizánsokkal együtt kb. 500.000-en vannak. Gyaníthatóan, ez egy túlzott adat.²¹ Mindenesetre, a kommunizmus évtizedei alatt az egyetlen olyan mozgalma volt a román ortodox egyháznak, amely tiszteletre méltó kitartással vállalta a hitvalló szembenállást az elnyomó ateista hatalommal és a hivatalos egyházvezetéssel is.

Egyházi élet Teoctist pátriárka alatt

A kommunista hatalom időszakának utolsó ortodox egyházi vezetője Teoctist Arapasu pátriárka. Az ő működése életpályába vésve mutatja azt a meglehetősen dicstelen életet, melyet a román ortodox vezetés a XX. század végére beteljesített.

1915. február 7-én született Tocileni-ben (Botoşani megye). 71 évesen lett a Román Ortodox Egyház első embere, 1986. november 16-án.²² Többek egybehangzó véleménye szerint, Justin pátriárka pártfogoltjaként jutott a moldovai metropolita székébe. Működésével pedig mindvégig igazolta, hogy az államhatalom gátlástalan kiszolgálója. Kitűnő kapcsolatokat ápolt a Ceauşescu családdal. Nem hivatalos források szerint a román titkoszolgálat állományban lévő tisztje is volt 1989-ig. Megnyilvánulásaival mindvégig a diktátor leghűségesebb támogatói egyikének bizonyult. A beiktatásakor Ceauşescu köszöntésére adott feleletétől kezdve – melyben kijelentette, hogy az

egyház minden erejével a független és szuverén Romániáért fog dolgozni²³ – egészen az 1989-es decemberi eseményekig, amikor az utolsó pillanatokig nyilatkozataival a hatalom melletti kiállásra szólította fel az egyház tagjait. A fordulat után, hirtelen lemondott és visszavonult a sinaiai kolostorba. Hogy a román ortodox egyházvezetés mennyire nem számolt még el bűnbánattal a diktatúra évtizedeiben folytatott dicstelen tevékenységével, azt az is mutatja, hogy 1990. áprilisában I. Teoctist a Szent Szinódus határozata értelmében visszatért az egyház kormányzói székébe. Szakértők szerint, azok a teológiai tanárok és püspökök szorgalmazták a visszatérését, akiknek egy új pátriárka megjelenése esetén sok veszténivalójuk lehetett volna. Ilyen például Nifon, piteşti és Calinic, argeşi püspök.

Román ortodoxia külföldön

Az 1981-es egyháztörténet büszkén ad számot a világ különböző részeiben élő román diaszpóra gyülekezeti életéről is.²⁴ Ez azért különösen figyelemreméltó, mert a nyolcvanas évek elejére az államvezetés minden lehető eszközzel akadályozta a román állampolgárok külföldi kapcsolattartásait – a cenzúrától a megfélemlítésig. Érdeemes megjegyezni, hogy a román diaszpóra egyházközségeinek többsége a hetvenes években alakult. Ezek az egyházközségek pedig szinte azonnal saját lapokat is indítottak. A megalkult gyülekezetek – szinte kivétel nélkül – a román anyaegyház fennhatósága alatt létesültek, sőt papjaikat is gyakran hivatalos úton, otthonról kapták – még Wellingttonban is. Minden bizonnyal jól végiggondolt államérdek volt, hogy a román diaszpórára a kommunista vezetés is befolyást gyakorolhasson. Ennek a legjobb kínálkozó lehetőségét a létesülő egyházközségekben, ill. a gyakran mellettük létrejövő kulturális intézetekben találták meg. Az anyaországi ortodox egyház minden szükséges eszközi feltételt biztosít a diaszpóra azon

gyülekezetei számára, amelyek azt igénylik.

A román ortodox diaszpórát három csoportba osztva ismertetik:

1. Az Egyesült Államok és Kanada Missziói Püspöksége

Ez az egyháztest 1934-ben alakult. 13 egyházközségük van az Államokban, 20 Kanadában és 1 Venezuelában. A gyülekezeteket húsz pap gondozza; fele otthonról van kirendelve. A gyülekezetek többsége saját parókiával és templommal rendelkezik, ahol vasárnapi iskolákat is működtetnek. A püspöki székhely Detroit. Gyülekezeti lapjuk: „Credința” (The Faith).

2. A Közép- és Nyugat-Európai Püspökség

Székhelye: Párizs. 1972-ben Teofil Ionescu kérte, hogy a Román Ortodox Egyház kebelébe kerülhessen a püspökség. Jelenlegi püspökük Adrian Hriţcu Botoşaneanul. A püspökséghez 20 egyházközség tartozik, valamint 15 filia, amelyek a „Vestitorul” (Hírnök) lapot működtetik 1972-től.

Bécsben már 1907-től van román ortodox egyházi élet. Az egyházközség komoly kulturális tevékenységet is folytat. Két lapot működtetnek. 1979-től Salzburgban is gyülekezet alakult.

Londonban 1964-től létezik szervezett egyházi élet, melynek keretében a román ortodoxok két lapot szerkesztenek.

Az 1971-ben alapított stockholmi gyülekezet mellett egy román Tanulmányi Intézet is működik. Lapjuk 1973 óta létezik.

Németországban ortodox egyházközségek Hamburgban (1975), Offenbachban (1975), Münchenben (1976), Salzgitterben (1976) és Hannoverben (1976) működnek; mindegyik gyülekezet saját lapot ad ki. A szertartásokat lutheránus és római katolikus templomokban tartják.

További gyülekezetek vannak: Genfben (1975), Milanóban (1975), itt kulturális központtal együtt működnek, Torinóban (1979), Firenzében (1979), Madridban (1978), Brüsszelben (1978), Párizsban (1980), Amszterdamban (1980).

Közvetlenül a moldovai metropolia alá tartozik a Baden-Baden-i kápolna, amelyet még Sturza herceg alapított 1866-ban.

Szófiában 1905-től van román egyházközség, Melbourneben 1970-től, Adelaide-ben 1973-tól, Sidneyben 1973-tól, Wellingtonban 1971-től, ahová a Román pátriárkátus támogatásával papot is küldtek 1980-ban.

3. A Magyarországi Román Főesperesség

Ez 1946-ban jött létre gyulai központtal. 19 egyházközség tartozik hozzá, melyeknek 15 templomuk és négy kápolnájuk van.

A Jugoszláviai Román Főesperesség

1971-ben hozták létre Versec-i központtal. 60.000 lelket gondoz az esperesség, 39 gyülekezetben. E két főesperességet teljesen a román pátriárkátus látja el.

További román egyházestek vannak Jeruzsálemben (a Szentgyörgy templom), valamint Athos hegyen 45 román szerzetes él.

Ez a felsorolás is bizonyítja, hogy a hetvenes évektől a román ortodoxia az államvezetéssel karöltve, igyekezett bőkezűnek és gondoskodónak bemutatni magát azon románok előtt, akik éppen azért éltek az ország határain kívül, mert a hivatalos román állami politika „áldásai” elöl kerestek menedéket külföldön.

A teológiai oktatás és a sajtó 1948 után

Az egyháztörténet írói e fejezetben is hálával emlékeznek a kommunista állam e téren hozott áldásos intézkedéseire. Először is azt hangsúlyozzák, hogy azért vált nagyon áldásossá az állami felügyelet, mert addig a teológiai oktatás nem volt egységes.²⁵

Az 1948. augusztus 4-i kultusz-törvény kimondja, hogy a teológiai képzés a Művelődésügyi Minisztérium felügyelete alatt zajlik. Három típusa létezik az ortodox teológiai oktatásnak:

a) kántorképző;

b) szemináriumok : Bukarest, Buzău, Neamț kolostora, Kolozs-

vár, Craiova, Karánsebes (minden metropoliaiban egy);

c) egyetemi fokú teológiák: Bukarest, Nagyszében.

A tanulmányok ideje a szemináriumokban öt év. Az oktatás hét tanszéken zajlik: teológia, egyházi zene, latin, görög, orosz, angol, francia, valamint általános műveltséget érintő tárgykörökben. A szeminárium elvégzése után az absolváltnak falusi papok lehetnek vagy beiratkozhatnak valamelyik teológiára. Ez újabb négy éves képzést jelent, melynek keretében bibliai tárgyakat, héber, görög, latin, ósláv és egy modern nyelvet, egyházi zenét és állampolgári ismereteket tanulnak. Az államvizsga letétele után oklevelet kapnak. Aki a további képzésben szeretne résztvenni, az beiratkozhat a három éves doktori képzésbe.

A román ortodox teológiákon külföldről érkező diákok is tanulnak. Ők főként az ortodox testvéregyházak küldöttei: Ugandából, Kenyából, Etiópiából, Indiából, Szíriából, Libanonból, Görögországból, Bulgáriából, de a román diaszpóra tagjai közül Németországból, Britanniából, Finnországból, Jugoszláviából és Kanadából is kerültek ide diákok.

1949-től az ortodox papok öt-évenként kötelező jelleggel vesznek részt továbbképzéseken. Évente négyszer ún. „tájékoztató konferenciák” is megrendezésre kerülnek az esperességek keretei között, melyek szintén a papi továbbképzést szolgálják.

A teológiai irodalomról szóló megjegyzésekből kitűnik, hogy ugyan az ortodox sajtó termése bővebb volt, mint a csupán megtúrt kisebbségi egyházaké, de azért az is meglehetősen szegényes képet mutat mai mércével mérve. A folyóiratok viszont már ekkor is bőségesen rendelkezésre álltak.

Volt három központi negyedéves lap: „Biserica Ortodoxă Română” címen az egyház hivatalos lapja, a „Studii Teologice”, amely főleg tudományos célokat szolgált, valamint az „Ortodoxia”, amely az ökumenikus törekvések szócsöve volt; mindhárom lap Bukarestben jelent meg.

Ezeket kívül az öt metropoliaának egyenként egy-egy kéthavai lapja működött: „Glasul Bisericii” (Ungrovalachia), „Mitropolia Moldovei și Sucevei, Mitropolia Ardealului, Mitropolia Banatului, Mitropolia Olteniei”.

Az egyházszervezeti változások az ortodox egyházban 1993-1994-ben indultak be igen határozottan. Ezek a változások még mindig folyamatban vannak: 1997. márciusában a Ziua c. bukaresti napilap közli hatvan romániai és külföldön élő román értelmiségi felhívását, melyben követelik Teoctist pátriárka lemondását. Azt azonban ma még igen nehéz lenne megmondani, hogy a román ortodoxia mikor lesz hajlandó minden tekintetben szembenézni az elmúlt évtizedekbeli vétkeivel, s azokért bocsánatot kérni mind saját népétől, mind az együttélő egyházaktól.

Nagy Árpád

¹ Birtók József: Erdélyi egyházak változásai a XX. században, (kézirat) 1580/1996

² Timkó Imre: Keleti keresztyénség, keleti egyházak, Szent István Társulat, 1971, 335. p.

³ Preot Prof. Mircea Păcurariu: Istoria Bisericii Ortodoxe Române (I-III), Bukarest 1981, 461. p.

⁴ ua.

⁵ ua.: 461-463. p.

⁶ ua.: 463. p.

⁷ Márton Áron emlékkönyv, Gloria, Kolozsvár 1996, 230. p.

⁸ Păcurariu: 477-478. p.

⁹ Fodor Ferenc: Az erdélyi nemzetiségek vallási megoszlása, kézirat, 1987.

¹⁰ Márton Áron emlékkönyv: 233. p.

¹¹ ua.

¹² Tőkés István: A Romániai Református Egyház élete 1945-1989, MKI, Budapest 1990, 72. p.

¹³ Glaube in der 2.Welt: 1984/12: 8-9. p.

¹⁴ Glaube in der 2.Welt: 1982/4: 10. p.

¹⁵ Păcurariu: 465. p.

¹⁶ ua.: 466. p.

¹⁷ Glaube in der 2.Welt: 1982/4: 10. p.

¹⁸ ua.: 1990/3: 5. p.

¹⁹ ua.

²⁰ ua.: 1986/4: 8. p.

²¹ ua.: 1990/3: 5. p.

²² Glaube in der 2.Welt: 1987/1

²³ ua.

²⁴ Păcurariu: 472-479. p.

²⁵ ua.: 480-494. p.

A vilnai Bekes hegy és névadója

A Góra Bekieszowa, azaz a Bekes hegy, amelyet Bekieszówkának (Bekeskének) is becéznek, a Wilenka patak jobb partján emelkedik, a Háromkereszt-hegy déli szomszédságában. Ma mind a vilnai polgárok, mind a turisták sétáinak szeretett célpontja. Az ő emlékezetükben az idő homályába vész a hegy névadójának, az egykori híres magyar katonának az alakja, aki Báthory István barátja volt, s akit ezen a hegyen temettek el 1580-ban. A legendák és elbeszélések azonban feleleveníthetők. Bekesről az hírlík, hogy nagyon szeretett fellovagolni a csúcsra, ahová főnyes és meredek, tehát igen veszélyes út vezetett. Elterjedt, hogy azért tudja ezt megtenni, mert alvilági erők segítik, hiszen Bekes unitárius volt, aki mindenkor a vallási türelem mellett tette le a voksot. A vakmerőség állítólag odavezetett végül, hogy lefelé jövet Bekes lova megcsúszott és gazdájával együtt a Wilenkába esett. Mindkettejüknek ez lett az utolsó útja. Itt is temették el Bekest, hogy azután a hegy róla kapja a nevét. Ennyit a helyi legendáról.

A lengyel Általános Nagyenciklopédia szerint: „Bekiesz Kasper, magyarul Békés [sic] Gáspár de Kornayati, 1520 körül született és 1579. június 7-én halt meg Grodnoban. Magyar politikus és katona, ariánus¹. Kezdetben Zápolya János Zsigmond nemzeti pártjának, majd a Habsburgok híve Magyarországon, Báthory István ellenfele. Tőle szenvedett vereséget a Kerellő-Szent páli [így] csatában.”²

Bekes Gáspár magyar mágnás volt Zápolya János udvarában. Apjától komoly befolyást örökölt. Mint ifjabb Bekes, követi feladatokat látott el. Jól feltalálta magát minden helyzetben. Jó modorú volt és kiválóan ismerte a diplomácia szabályait. Családi címerét eredetileg sasláb díszítette. Ehhez a szultán, akinek kegyeit Bekes konstantinápolyi kö-

Kevesen tudják, hogy Litvánia fővárosa, Vilna (litvánul Vilnius, lengyelül Wilno) sok magyar emléket rejt: a Báthory István alapította egyetemet, Szent László kápolnáját a katedrálisban, magyar nevű sírokat a régi temetőben, s a mi Gellért-hegyünknek megfelelő Bekes Gáspár hegyet. Ez utóbbi történetét írta meg Lilliana Narkowicz, egy fiatal, litvániai lengyel tanárnő. A szerző Vilnában él, a litván főváros nagyjából egyötödét kitevő lengyel kisebbség tagjaként. A kisebbség saját erőből épített, új iskolájában, a II. János Pál Általános Iskolában tanít és már több önálló művet publikált a Vilna-vidék lengyel néphagyományairól. (A fordító Szesztay Ádám kommentárja.)

vetsége során nyerte meg, csillagot és félholdat rakatott. Ez a címer Báthory István idejében került át Magyarországról Lengyelországba. Az Általános Nagyenciklopédia szerint „A Bekiesz lengyel indigénai címer. A pajzson barna (bársony) háttérrel balról jobb sasláb, a tollazat fekete, a láb és karmok sárgák. A pajzs jobb sarkában arany félhold, éles szögben felfelé forduló végekkel és jobbra tájolva. A pajzs bal alsó sarkában nyolcágú aranycsillag. A nemesi koronán a sisak fölött három struccotoll.”³

Apja halála után János király fia, János Zsigmond erdélyi fejedelem, kincstárnokká nevezte ki Bekest. Danuta Wójcik-Góralaska úgy tartja „A nem farafestett király” című könyvében, hogy Bekes Gáspár, mint kiemelkedően tehetséges, ravasz és rafinált ember, a fejedelem udvari tanácsadójává lett. Többek közt azt írja, hogy „Megragadó életmódja nem

egy ajtót nyitott meg előtte, és ki-magasló ambíciói mind előbbre és előbbre lendítették pályáján.”⁴

Bekes Gáspár hamarosan saját kezébe ragadta Erdély irányítását. Az uralkodó ugyanis az ő hatása alá került, bár a helyzet is ennek kedvezett. Báthory István ekkor Bécsben tartózkodott, Szilágysomlyón élő testvére, Báthory András, pedig 1563-ban meghalt. Bekes mind újabb és újabb háborúra beszélte rá János Zsigmondot. A nép ezt megszenvedte és békét kívánt. Amikor Báthory István visszatért Erdélybe, helyét Bekes töltötte be. A Habsburgok is támogatták Bekest, azt remélve, hogy általa megszerezhetik a Jagellók koronáját. Az ország irányítását valójában ő végezte egy mánási csoporttal, amelyhez Blandrata György, János Zsigmond udvari orvosa, is tartozott. 1571. március 14-én meghalt János Zsigmond. Végrendeleetének végrehajtását Bekesre és a hozzá közelálló emberekre hagyta. Minthogy a fejedelem trónörökös nélkül hunyt el, Báthory István, Báthory Kristóf, Bekes Gáspár és Blandrata György lettek a legesélyesebbek a fejedelmi cím öröklésére. (Egyes feltételezések szerint a fejedelem ez utóbbira hagyta a trónt.) Az országgyűlés 1571. március 25-én választotta meg az új fejedelmet: Báthory Istvánt. Ha Bekes legyőzte volna őt a kerelószentpáli véres ütközetben, semmi esélye sem lett volna a lengyel koronára. Bekes ugyanis sokáig nem nyugodott bele Báthory megválasztásába és a bécsi udvar segítségét kérte. Ezzel a támogatással tört Erdélyre, de nemcsak hogy súlyos vereséget kellett szenvednie, hanem még a fogarasi várat is elvesztette. Miksa császárhoz és Lengyelországhoz fordult menedéért. Amikor Báthory István elfoglalta a lengyel trónt, Bekes, megunva a hányódást, felajánlotta neki szolgálatait. Báthory, akit a csatamező-

kön aratott győzelmeiről és keménységéről ismert a világ, nagylelkűséget is tudott tanúsítani. Az erdélyi, Habsburg párti felkelőket szigorúan megbüntette, de Bekesnek, aki átállt, megbocsátott. Így került Bekes Gáspár – akinek aztán neve nyelvünkben egy fajta kabát megjelölésében maradt fenn⁵ – a király legközelebbi, bizalmas barátai közé. Nem számított Báthorynak, hogy Bekes unitárius volt, sőt, számos kortársa szerint egyenesen ateista. Pedig Báthory szívesen beszélgetett Piotr Skargával⁶ is, aki Polock ostroma során tartott vele. Báthory igazi élethivatását ugyanis nem a vallásban, hanem a hadvezetésben látta, amelyet eszököként akart használni Magyarország felszabadításához a török megszállás alól.⁷

Báthory valóban lovagiasan bánt Bekessel. Fátylat borított a régi sérelmekre, jövőképévé és barátjává vált. Dancka (Gdansk, Danzig) ostrománál 1576-1577-ben órá bízta a magyar gyalogság és tüzérség vezetését. Polock bevételekor (1579) Bekes különösen is kimutatta hősiességét: elsőként vezette a támadást a falak ellen. Ezért Báthory kinevezte Lancorona sztorsztájává⁸ és idegenséggel (külföldieknek adott nemességgel) ruházta föl. A győzedelmes hadjárat után Báthory István, Jan Zamoyski⁹ és Bekes Gáspár Vilnába mentek, meg-megállva útközben egy-egy győzelmi torra. Juliusz Klos ezt írja vilnai útikönyvében a Nagy Utca (lengyelül Ulica wielka, litvánul Didzoi gatve) 23-ról, amely ma a 7. szám: „Már a XVI. században állt itt egy palota, az Ościk családé. Báthory István Bekes Gáspárnak ajándékozta, mint az Ościk családtól hazaárulásért konfiskált vagyont. A XVII. században a tulajdonjog átkerült Michal Pacnak, a Szent Péter-Pál templom alapítójának tulajdonába, aki 1675-ben átépíttette, kiszélesítette, nem mindennapi fényűzéssel díszítve ki a belsejét. Innen ered a mondás, hogy méltó palotája van Pacnak, s méltó Paca a palotának.”¹⁰ Egy évvel később Bekes Grodnoba utazott, ahol megfázott, s a betegségbe belehalt. Báthory úgy rendelkezett, hogy barátjának földi maradványait

szállítsák Vilnába. Csakhogy a vilnai temetők egyike sem mutatott hajlandóságot egy unitárius befogadására. A király tehát egy vadregényes kiemelkedésen temettette el barátját a Wilenka fölött, a mai Bekes hegyen. Még abban az évben, 1580-ban, köemlékművet is emeltetett a sírra (vagy, ahogy sokan mondják, a kriptára), „ilyen módon örökítve meg barátja és hőshadvezére emlékét. Az emlékművön nem kerek, hanem nyolcszögletű torony is állt, amelyet sátorfedetű fedett.”¹¹

Az egyébként nyugodt Wilejka tavaszoként megáradt és mosta a Bekes hegy oldalát. Michał Homolicki professzor 1853-ban írt feljegyzése szerint a Bekes-torony 5/8-ad része 1838. május 17-én hajnali 6 óra körül összeomlott. A vilnai garnizon katonái megtalálták, s átadták Jan Juchniewicz kapitánynak „Bekes sapkáját és fejét avagy koponyáját”. A helybeliek azt is beszélték, hogy állítólag egy fakoporsó és abban egy ólomkoporsó is előkerült. Ezekben lehetnek Bekes földi maradványai, de ez nem dokumentálható. 1910-ben viszont a Jan Obst szerkesztette Kwartalnik Litewski hasábjain megjelent egy dokumentum, amely ezt írta:

„Tanúság Bekes Gáspár csákójának és koponyájának eredetiségéről. 1853. szeptember ... Alulírott Ewa z Malewskich Juchniewiczowa, a vilnai garnizon kapitányának felesége, ezzel az irattal nyilvánosságra hozom, hogy amikor 1838. május 17-én a Wilenka fölött álló Bekes hegyről a mélybe zuhant az emlékmű nagyobb része, amelyet még a szépemlékű Báthory István fejedelem emeltetett saját, magyar nehézsúlyosága kapitányának, Bekes Gáspárnak a sírjára, elhozták szent emlékezetű férjemnek, a már említett garnizon kapitányának, a romok alatt talált fejet, pontosabban kiszáradt koponyát, valamint a sárga atlasz süveget, amelyet egy még nem nagyon megkopott bársony varrat díszített. Ezek szemtanúk szerint és nyilvánvalóan Bekes Gáspár sírjából származtak. Férjem, a vilnai garnizon kapitánya, halála után, mint e tárgyak – akárcsak számos más hagra-

ték – törvényes örököse, midőn átengedem ezeket gróf J.W. Eustachy Tyszkiewicz volt borysówi marsall tulajdonába, pontosan és becsületesen tanúsítom, illetve elismerem, hogy ezek valóban és minden kétséget kizáróan a híres Bekes Gáspár süvege és feje, pontosabban száraz koponyája, és hogy tanúságomban sem hamisítás sem ferdítés nem található. Az irat megbízhatóságát és bizonyosságát sajátkezű aláírással és címeres pecsétemmel erősítem meg. Vilnában, a fenti dátum szerint M.P. Ewa Juchniewicz. E tanúság kiadásánál jelen voltam: Aleksander Sztylen. E tanúság kiadásánál jelen voltam és Ewa Juchniewiczowa úrasszony kérésére aláírom: Walerjan Rusiecki.”

Érdemes hozzátennünk, hogy a Bekes-torony utolsó része a 1843. január 16-ától 17-ére virradó éjjel omlott össze. Ludwik Zasztot a századelőn ezt adta közre: „Az említett süveg és koponya egykor a Tyszkiewicz-múzeumban volt megtalálható, a hajdani egyetemi aulában. Gyermekként láttam is ott, jobb oldalt egy állványon, üveg borító alatt, hozzá mellékelve egy mellédkormű, amely szörme sapkában és hosszú bajusszal ábrázolta Bekest. A hozzá mellékelte felirat szerint: »Bekes Gáspár képe, amely korábban gróf Sierakowski galériájában volt megtalálható, most pedig Gróf Wołłowicz tulajdonában. Vilnában, J. Oziębłowski litográfiaja.« Ma e kép, mint minden, ami e litográfiából kiderült, ritkaságnak számít. A jelenlegi múzeumban hiába is keresnénk ezeket az emléktárgyakat, mert sok minden egyébbel együtt 1865-ben eltávolították Muravjev parancsára, a moszkvai Tyszkiewicz-múzeum berendezésének érdekében, de az is lehet, hogy mint »tudományosan értéktelen tárgyakat« elpusztították őket.”¹²

A legenda szerint a haldokló Bekes Gáspár ezt mondta: „Nem vágyom az égbe, s nem félek a pokoltól. Feleségét és gyermekeit Báthory és Zamolyski gyámsága alá helyezte. Az özvegy másodsor is férjhez ment, Franciszek Wesselinhez, a király udvarnokához. Fiait a király taníttatta, előbb Vil-

nában a jezsuita kollégiumban, majd Pułtusban. Báthory István 1586. december 12-én bekövetkezett halála után Jan Zamoyski gondoskodott róluk. 1593-ban kaptak lengyel indengensséget. Mindketten a hadászatnak szentelték életüket.

A Bekes család hozta magával Magyarországról a bekes-viseletet. A korabeli képek rendszerint ebben ábrázolják Bekes Gáspárt és Báthory Istvánt is. A lengyel értelmező szótár szerint „Bekiesza – szörmével felvarrt, férfi felsőviselet, derékban szűkített. Lengyelországban Báthory idejétől a XIX. század második feléig használták.”¹³

Liliana Narkowicz

¹ Az „ariánus” lengyel terminológia szerint unitárius – a fordító megjegyzése

² Wielka Encyklopedia Powszechna. Warszawa, 1968. I. kötet 673.o. [Szögletes zárójelben a fordító megjegyzései.]

³ Wielka Encyklopedia Powszechna. Warszawa, 1980. IV. kötet 293. o.

⁴ Danuta Wójcik-Góralaska: Król niemiłowany. Warszawa, 1981. 23. o.

⁵ A bekecset lengyelül bekieszanak nevezik – a fordító megjegyzése.

⁶ Piotr Skarga, igazi nevén Piotr Powęski (1530-1612), jezsuita szerzetes, teológus, író, a lengyel ellenreformáció legnagyobb alakja. Nagyjából azt a szerepet tölti be a lengyel történelemben, mint a magyarban Pázmány Péter. (A fordító megjegyzése.)

⁷ Poczet królów i ksiązat polskich. Warszawa, 1980. 360-361. o.

⁸ A sztároszta nagyjából a főispánnak felelt meg, bár feladatköre szélesebb: tartományi helytartó és bíra. (A ford. megj.)

⁹ Jan Zamoyski (1542-1605) kancellár és hetman. Korának egyik legbefolyásosabb politikusa. Báthory többek között az ő támogatását élvezve került a lengyel trónra. (A ford. megj.)

¹⁰ Juliusz Kłos: Przewodnik krajowawczy. Wilno, 1923. 192.o. Az idézett mondás lengyelül szójátékként hangzik – a fordító megjegyzése.

¹¹ Michał Homolicki professzor kézírata 1853. január 5.

¹² Kwartalnik Litewski, 1910 II.kötet, 126-127. o.

¹³ Słownik Języka Polskiego. Warszawa, 1978. I. kötet. 135. o.

Koszovó példája ragadós lehet a Vajdaság számára

Ismét sokat emlegetik az autonómiát

Miután egyre valószínűbbnek tűnik, hogy a rendezés során Koszovó magasabb fokú autonómiát kap, egyre nagyobb merül föl a kérdés, hogy ez milyen változásokat hoz magával Szerbia alkotmányos felépítésében és a másik tartomány, a Vajdaság státusában. Neves alkotmányjogászok nem tartják kizártnak, hogy az esetleges megállapodást végül a jelenleg érvényes szerbiai alkotmány módosítása nélkül hajtják végre úgy, hogy külön, lényegében alkotmányos erejű okmány szabályozná Koszovó státusát.

A szakemberek szerint nincs valós alapja annak, hogy a Vajdaság ugyanolyan státust követeljen magának, mint Koszovó, mert elvben mindegyik autonómia saját jellegzetességekkel bír, és egyelőre még azt sem lehet biztosra venni, hogy Koszovó esetleges új státusát autonómiának fogják nevezni.

Ettől függetlenül *Dagan Veszelinov*, a kettészakadt Vajdasági Koalíció egyik szárnyának vezetője máris azzal a követeléssel fordult a Vajdasági Végrehajtó Tanács, vagyis a tartományi kormány elnökéhez, hogy a koszovói rendezési terv példájára a Vajdaságban is alakuljon meg a törvényhozási jogkörrel felruházott képviselőház és a szükséges kísérő szervek. Az igazsághoz tartozik azonban az is, hogy ennek a kezdeményezésnek nincs egyöntetű támogatása, míg a többi vajdasági autonómiapárti politikai szervezet körében sem, ugyanis ezek többsége elutasítja az egyenlőségelet a koszovói és a vajdasági helyzet között.

Koszovó státusáról szóló amerikai megállapodás-javaslatot üdvözölte a Vajdasági Magyar Demokrata Párt. E szervezet szerint a tervezetben szereplő megoldások új reményt ébresztenek a délszláv térségben élő nemzeti kisebbségekben. A terv alapvető értékének azt tartja, hogy az intézményes lehetőséget kínál minden Koszovóban élő nemzeti közösségnek ahhoz, hogy identitását a többi közösség érdekeit nem sértő módon, önállóan, a leszavazás veszélyeit kizárva őrizhesse meg. A megállapodás-javaslat a nemzeti identitás megőrzése szempontjából fontos tevékenységeket, például az oktatást, a művelődést, a tájékoztatást és a nyelvhasználatot maguknak a nemzeti közösségeknek a hatáskörébe utalja – állapítja meg a VM DP, amely külön megalapozással nyugtázza a tervezet egyik központi intézményét, a Koszovó térségében élő nemzeti közösségek által megalakítható nemzeti tanácsot. A magyar párt leszögezi, hogy ezek illetékessége meg egyezik a VM DP perszonális autonómia-modelljében rögzített elképzelésekkel.

Egyelőre azonban meg kell várni, hogy végül hogyan rendeződik majd a koszovói helyzet, ugyanis az eddigi javaslatokat még sem az albánok, sem pedig a szerbek nem fogadták el. Az albán álláspont közzismert, ők nem tárgyanak a függetlenségi követeléstől, viszont a szerb álláspontot nem lehet egyértelműen megítélni. Valószínű, hogy a hivatalos Belgrád elfogadná azt a kerettervet, amely a *Milesevics-Holbrooke* megállapodás eredménye, viszont maguk a koszovói szerbek ezzel elégedetlenek, és a múlt hét végi, immár negyedik rendkívüli pánszerb vallási népi gyűlésen megvonták a jogot a jugoszláv államfőtől, hogy képviselje őket, és azt hangoztatták, hogy a végleges tervről nemcsak az albánoknak, hanem a szerbeknek is népszavazáson kell véleményét mondaniuk. Roppant jellemző a koszovói állapotokra, hogy a szerb rendőrség megpróbálta megakadályozni az ellenzéki pártvezetők részvételét ezen az összejövetelen.

Pálinkás Ferenc
Újvidék

Wass Albert

NAGYPÉNTEKI SIRATÓ

Elmegyünk, elmegyünk, messzi útra megyünk,
messzi út porából köpönyeget veszünk...

Nem egyszáz, nem kétszáz: sokszáz éves nóta.
Így dalolják Magyarhonban talán Mohács óta.
Véreim! Véreim! Országútak népe!
Sokszázéves Nagypénteknek
soha nem lesz vége?

Egyik napon Tamás vagyunk,
másik napon Judás vagyunk,
kakasszónál Péter vagyunk.
Átokverte, szerencsétlen
nagypéntekek nemzet vagyunk.

Golgotáról Golgotára
hurcoljuk a keresztfákat,
mindég kettőt, soh'se hármát.
Egyet felállítunk jobbról,
egyét felállítunk balról,
s amiként a világ halad:
egyszer jobbról, egyszer balról
fölhúzzuk rá a latrokat.
Kurucokat, labancokat,
közülünk a legjobbakat,
mindég csak a legjobbakat.

Majd, ahogy az idő telik,
mint ki dolgát jól végezte:
Nagypéntektől Nagypéntekig
térdelünk a kereszt alatt
húsvéti csodára lesve.
Egyszer a jobbszélső alatt,
mászor a balszélső alatt,
éppen csak hogy a középső
az igazi, üres marad.

Nincsen is keresztfánk közbül,
nem térdel ott senki, senki.
A mi magyar Nagypéntekünk
évszázadok sora óta
évszázadok sora óta
ezért nem tud húsvét lenni.

Így lettünk országút népe,
idegen föld csavargója,
pásztortalan jószág-féle.
Tamással hitetlenkedő,
kakasszóra péterkedő,
judáscsókka kereskedő.
Soha-soha békességgel
Krisztus-Úrban szövetkező.

Te kerülsz föl? Bujdosom én.
Én vagyok fönt? Bujdosol Te.
Egynek közülünk az útja
mindég kivisz idegenbe.

Bizony, jól mondja a nóta,
hogy elmegyünk, el-elmegyünk,
messzi nagy útra megyünk.
Messzi nagy utak porából
bizony, köpönyeget veszünk.
S ebben a nagy köpönyegben,
sok-sok súlyos köpönyegben
bizony pajtás, mondom Néked:
rendre, rendre mind elveszünk.

Dsida Jenő

Kerülöm a nevedet (Erdély)

Azt mondják kerülöm a nevedet,
nem beszélek rólad, nem dicsérlek,
mert a Gonosz csókolta meg a számat.

Pedig a gyantaszagú fenyvesekben
mindig levett kalappal járok,
sebes, mély vizeid bennem zúgnak.

Ma órákon át gyermekes örömmel
néztem, hogyan halásznak a vén
parasztok a zajló Maroson

s mikor a szabályos, négyszögű lékből
halat rántott ki valamelyik,
úgy-e hogy neked köszöntem meg?

És mégis kerülöm a nevedet,
melyet káromkodó kocsisok és
esküdöző kalmárok szájából hallok,

melyben önhitt szónokok dagasztják
nagygyá magukat s pletykaszájú
vénasszonyok lubickolnak bóbiskolva,

mely úgy elkopott ércnyelvünkön és
szánkron, mint egy ócska köszörűkő
és már-már semmit sem jelent.

Inkább megkerüllek valahogy: azt
mondom, hogy valaki vagy,
magok csirázatója, emberek álma,

kicsi őzikék együgyűsége,
szálerdők erős magosba-húzója,
apró madarak énekelletője.

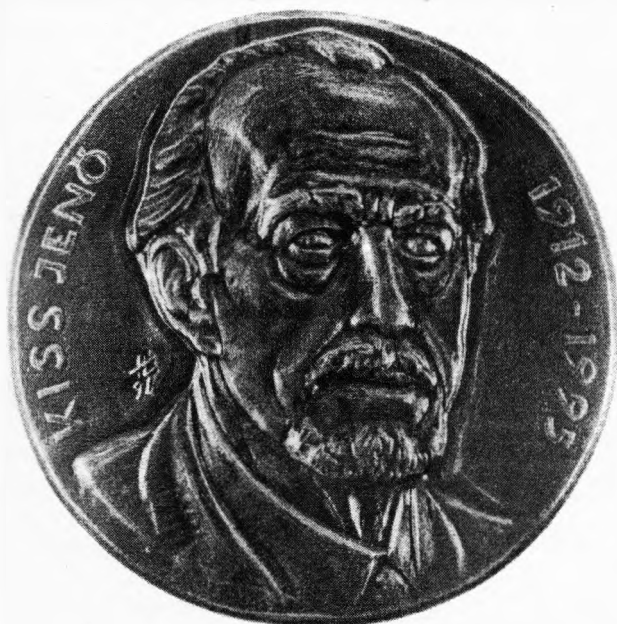
Vagy csak gondolok rád s elhatározom:
ma minden mosolyom téged jelent, –
vagy csak kívánlak és elhatározom:

ma minden kézfogásban a te kezetre
ismerek. Vagy csak érzek
behúnyt szemmel, átlehelni a lelkemen,

mint a legtitkosabb, legédesebb
hangulatot, mely egyedül köt
a földhöz, drága nyomorúságaimhoz.

Mint a napot, mely bőrömrre süt
s melyet némasággal siratok meg,
mikor lehull a hegyek mögé.

Reményik Sándor

MOHÁCS UTÁN

A király szőke fején a sisak,
Tomory vasmarkában a kereszt,
Maroknyi had halára szánt szíve:
Irgalmat nem találtak.
Mohács felett olyan csillagok álltak.

Testvér, ne kérdezd, hogy ki volt hibás,
Főúr, főpap, jobbágy vagy köznemes?
Mindenki bűnös volt és senki sem,
Hidegen hirdették a csillagok:
E nemzedéknek nincsen kegyelem.

E nemzedék lelkében meghasonlott,
És azért érett meg a lehullásra:
Teste darabokra vágattassék,
Szegeztessék az idő kapujára.
Órája ütött és napja leszállt.

Éjszaka jön, százötven éves éj.
S ki éjben születik majd, mit csináljon?
Dolgozzék, imádkozzék, túrjon, várjon,
S a sírba is reménysugárral szálljon,
Ha könnyel szózott kenyerét megette.

Mert változnak a csillagok felette.

Kiss Jenő

Óda az anyanyelvhez

Veled születtem és veled halok meg.
Első utolsó szó az ajkamon
te voltál, s te leszel. Te vagy
a bölcső és a sírhalom.
Ábrányi áhítatával ha szólok
„Ó, szép magyar nyelv!” – ódának elég?
Vagy más kéne, nagy lángot gyújtanom,
amelyben minden fölszikkra, s elég?
Mi adhat képet rólad, mi tehetne
a méltó helyre, székedbe, anyánk,
minden magyarnak édes anyanyelve,
hogy jól vigyázzunk rád, s vigyázz reánk?
Az ősi istennőt látom tebened,
ki szül, teremt, beszélni megtanít,
ha szűk-et mond, jól összevonja száját,
ha tág-at, tágra nyitja ajkait.
Az öcs kisebb, a száj is összezártabb,
a báty nagyobb, a száj is nagyra tárt,
a gömb, a gomb szabályosan mutatja
a fogalom sajátos vonalát.
Szemléltető, szép oktatás, az ősi!
A gyermekkor s a gyermeki Idő
játékos módszere, a nagy múlt,
amelyből nyelvünk gazdagon kinő.
E nyelv, mely élt, nyelveket megelőzve,
s amely virul, ma sem hajolva őszbe!
Első s utolsó szó az ajkamon,
a bölcső és a sírhalom,
ez vagy minden magyarnak, drága nyelv,
nem csorbíthat meg semmiféle elv,
nem szűkíthet le pár szegény rokonra,
holott kiterjedtél rég anyyi honra,
nem űzhet csúfot nagyképűn veled,
bár bölcs korokról vall ős jelleged,
te kulcs megannyi rozsdamart titokhoz,
kard, mely csomót egy vágással feloldoz!
Szerethetünk hát, nyelv, becsülhetünk,
lehetsz a régmúlt s a jelen nekünk,
eltöltheted a szívünk és agyunk,
megvallhatod, hogy kik és mik vagyunk,
lehetünk egy veled a születéstől
addig, mikor már nincsen irgalom –
te legdrágább részünk a nagy egézből,
a bölcső és a sírhalom.

Vihar a Petőfi-Schiller egyetem körül

Október hónap harmadik hetének végén, a rektorok tanácsának őszi ülésén határozat született arról, hogy alkotmányossági óvást nyújtanak be a Petőfi-Schiller magyar német nyelvű állami egyetem – Corneliu Vadim Tudor csak Horthy-Hitler egyetemnek nevezi – létrehozásáról szóló kormányhatározat ellen. Kolozsváron 1100 személyt kérdeztek meg a közvéleménykutatók, akiknek 58 %-a ellenezte az egyetem létrehozását, 27 % mellette volt, 6 % nem válaszolt és 9 % nem tudommal válaszolt. (A város lakosságának ma egyébként hivatalosan 22,77 %-a magyar.) A Bukarestben tüntető diákok folyamatosan tiltakoznak a kilátásba helyezett kolozsvári egyetem ellen. Vajon tudják, hogy mit cselekszenek? Átgondolták-e – ez természetesen egy abszurd hipotézis –, mi lenne, ha Romániát valamelyik szomszédjához csatolnák, amely azonnal megszüntetné a mintegy 50 román tannyelvű egyetemet? Mit tennének akkor? Egy biztosan tudható: A MAGYARORSZÁGI DIÁKOK TÜNTETNÉNEK... A ROMÁN NYELVŰ EGYETEMÉRT...

Román karokat a magyar-német egyetemen!

– javasolja Ioan Vida Simiti párasztpárti képviselő

A párasztpárt kolozsvári fiókjának péntek reggeli sajtóértekezletén Ioan Vida Simiti képviselő elmondta, hogy szerinte nem lehet multikulturalitásról beszélni mindaddig, míg a román nyelv és kultúra nincs jelen a létrehozandó magyar-német egyetemen. „A Petőfi-Schiller multikulturális egyetemen román karoknak is létezniük kell” – véli a párasztpárti képviselő. Emlékeztetett, hogy a kormányhatározat indoklási jegyzékét a tanügyminisztérium államtitkára, Mihai Korca azzal a megjegyzéssel írta alá, hogy a magyar-német egyetemen román tannyelvű karok is létezzenek. Ioan Vida Simiti szerint a magyar egyetem létrehozatalának módozatait elemző, a nyár folyamán létrehozott és Tokay György kisebbségi miniszter vezette bizottságnak be kellene szüntetnie munkáját. A párasztpárti képviselő úgy

véli, hogy a román közvélemény, a román egyetemi tanárok, de a lakosság nagy többsége is ellenzi a magyar egyetem létrehozását. „Választási kampány esetén ezt a kérdést kihasználhatják politikai ellenfeleink” – mondta a képviselő. Szerinte a kormányprogramban foglalt, az anyanyelvű oktatás akadályait megszüntető mondat nem jelenti egyben a magyar felsőfokú oktatási intézmény létrehozását is.

Ioan Vida Simiti nem hiszi, hogy a képviselőház tanügyi bizottsága az RMDSZ számára kedvező formában fogadja el a 36-os sürgősségi kormányrendeletet. „Ha a 123-as cikkely a jelenlegi formában marad, akkor a magyar-német egyetem létrehozásáról szóló kormányhatározat nem alkalmazható” – hangsúlyozta a párasztpárti képviselő.

Sértik a román érzelmeket

azok, akik olyan egyetem létrehozását szorgalmazzák, ahol román

diákok nem tanulhatnak – nyilatkozta csütörtökön Mircea Muthu egyetemi professzor, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem ideiglenes rektora. A kolozsvári egyetem prorektora, Simion Şimon szerint a kormánynak a Petőfi-Schiller egyetem felállítására vonatkozó határozata megalázó a románokra, különösképpen az erdélyiekre nézve. Az egyetem német prorektora, Wolfgang Brechner elmondta, a jelenlegi oktatási hálózat megfelel a német kisebbség igényeinek, amely egyébként nem kért saját egyetemet, mert nem óhajt szeparatizmust.

A Nemzeti Liberális Párt elnöke, Miercea Ionescu-Quintus úgy véli, magyar-német egyetem létrehozása rendkívüli törvénnyel, valamint a kisebbségek felsőfokú oktatását szabályozó cikkely módosításával lehetséges. Szerinte ehhez megelőző intézkedésként kapcsolódik a Vasile-kormány szerdai határozata.

Petre Roman kijelentette: a magyar nyelvű felsőoktatás problémájának megoldását jelentheti akár egy magyar-német, akár egy román-magyar-német egyetem alapítása.

Valeriu Tabără, az RNEP elnöke kifejtette, pártja nem ért egyet a magyar-német egyetem gondolatával, mi több, az elnök szerint a kormány hamis problémákkal foglalkozik, megszegve Románia alkotmányát, rombolja országunk kapcsolatát Németországgal, kikerüli ugyanakkor a sürgős gazdasági kérdések megoldását.

Teodor Meleşcanu, a Szövetség Romániáért Párt elnöke elfogadhatatlannak és alkotmányellenesnek minősíti a magyar-német egyetem létrehozására vonatkozó kormányhatározatot. Ugyanígy vélekedik Ion Iliescu is, aki értékeléséhez még hozzáfűzi: a határozat szerencsétlen és helytelen.

Tiltakozás

Az RMDSZ-nek a kolozsvári magyar egyetemmel kapcsolatos koalíciós egyezkedéseivel kapcsolatban, amelyekről Petre Romannak a PRO TV-ben csütörtökön este közvetített interjújából értesülhetünk

- Mivel a romániai magyar közösségnek létérdeke értelmiségünk utánpótlásának folyamatos biztosítása minden területen;
- mivel létérdeke annak a folyamatnak a leállítása, amelynek célja egyben végeredménye Kolozsvárnak, mint a magyar művelődési élet központjának a leépülése lenne;
- mivel nem kegyre áhítozva, hanem jogainkat védve, általunk alapított majd elorzott és megszüntetett egyetemünk helyreállítását kérjük, azét az egyetemét, amelyet a kommunista diktatúra szüntetett meg és amelyet a mai romániai politikai rendszer sem hajlandó helyreállítani,
- **mivel öngyilkos és a magyarságot összeugrató politikáról van szó,**

tiltakozunk az RMDSZ-jelenlegi vezetésének nemzeti és állampolgári érdekeinket sértő politikája ellen, amelynek során elfogadhatatlan engedményeket tett a kolozsvári állami magyar tannyelvű egyetem kérdésében.

Addig, ameddig a kolozsvári állami magyar tannyelvű egyetem létre nem jön, nem fogadjuk el a helyette létrehozandó multikulturális egyetem gondolatát: tiltakozunk az ellen az érdekeinkkel ellentétes egyetemkoncepció ellen, amely a román asszimilációs törekvéseket e ránkerőszakolt multikulturális egyetem formájában kívánja elfogadtatni az erdélyi magyarsággal. (Mindezt akkor, amikor ez a fogalom pillanatnyilag csak az átlag polgár megtévesztésére szolgál, üres jelszó, amelynek sem jogi háttere és megalapozottsága, sem szervezési struktúrában testet öltő és értelmezhető tényszerű kidolgozása sincs.)

Tiltakozunk az ellen, hogy a helyreállítandó magyar egyetem ne Erdély hagyományos magyar oktatási és művelődési központjában, Kolozsváron székelyen. Marosvásárhelyen állítsák vissza az ott 1946-1949. között a kolozsvári Bolyai Egyetem részeként önállóan működött állami magyar orvostudományi és gyógyszerészeti egyetemét.

Tiltakozunk az RMDSZ országos vezetésének részkéréseket és részigényeket is félve megfogalmazó, jelenlegi politikai vonalvezetése ellen, amely – mint kiderült – nem merete kérni a koalíciós tárgyalások során a kolozsvári székhelyű magyar tannyelvű egyetem újraindítását.

Tiltakozunk az ellen a lekezelő, paternalista, a koalíciós partnerséget meghazudtoló politika ellen, amely semmibe veszi az érdekeltek – az erdélyi magyarság – igényeit és etnokratikus, hegemonisztikus alapállásból próbál meg dönteni a fejük felett, semmibe véve a szubszidiaritás elvét.

Tiltakozunk az ellen a román-magyar feszültségeket fokozó őszintétlen és a kérdés lényegét meg nem oldó hivatalos RMDSZ politika ellen, amely nem tartotta szükségesnek megfelelő módon megmagyarázni a román közvéleménynek, hogy miért igényli a magyarság és milyen formában saját egyetemét.

Követeljük az elvtelen tárgyalások azonnali leállítását és ennek jegyében az RMDSZ esedékes kongresszusának sürgős összehívását az RMDSZ gyökeres politikai és szervezeti megújulását, a nemzeti érdekeinket feladó RMDSZ vezetők azonnali elszámoltatását.

Kérjük mindazok támogatását, akik szívük ügyének tekintik Erdély magyar egyetemének kérdését.

Kérjük valamennyi hazai magyar intézmény képviselőjét, ezek tagjait, minden jó szándékú magyar és nem magyar polgártársunkat, hogy minden lehető eszközt használjanak fel véleményünk megismertetéséért, elsősorban a médiákban, barátaik és ismerőseik körében, beleértve az RMDSZ szervezeteiket is.

Végzetes lépés előtt állunk, még meg lehet állni!

Kolozsvár, 1998. szeptember 28-án.

Kolozsvári RMDSZ:

Ábrahám Emese – Alsóvárosi körzeti elnök

Bitay Csaba – Belmonostor körzeti elnök

Bokor János – Hidelve körzeti alelnök

Donogan Péter – Külmonostor körzeti alelnök

Dücskő Csaba – Pata-Györgyfalva körzeti elnök

Farkas Zoltán – Donát körzeti elnök

Goger Ferenc – Belváros körzeti elnök

Kabdebo Ívó Alajos – Kerekdomb körzeti elnök

Vásárhelyi Ferenc – Írisz körzeti elnök

Vekov Károly

Polgárháborúval riogat a Nagyrománia Párt

Liviu Maior RTDP-szenátor, volt oktatási miniszter a kormány átlátzó manőverének nevezte a magyar-német egyetemről hozott határozatot. Szerinte a kormányzati erők tulajdonképpen két egyetemet akarnak létrehozni, az egyiket – a magyart – Kolozsvárott, a másikat – a németet – Nagyszebenben, ám ez utóbbi hamarosan bezárhatja kapuit, mert nem lesznek diákjai, hiszen a német etnikum már úgy megcsappant Romániában, hogy a német gimnáziumok diákjainak 80 százaléka román nemzetiségű.

Teodor Meleşcanu szenátor, volt külügyminiszter, a Szövetség Romániáért Párt elnöke szerint a magyar-német egyetem létrehozása csak félmegoldás, ami senkit sem elégít ki, hiszen az RMDSZ nem mond le a magyar nyelvű állami egyetem létrehozásáról. Emellett hangsúlyozta, hogy elképzelhetetlen egy olyan multikulturális egyetem, amelynek ne legyen erőteljes román nyelvű részlege. Mint mondta, a kormányhatározat semmibe veszi a parlamentet és az ország közvéleményét.

Valeriu Tabără, a Román Nemzeti Egységpárt elnöke úgy vélekedett, hogy „az RMDSZ sohasem válik ki a kormányból, mert a budapesti kormány arra kötelezi,

hogyan maradjon meg a koalícióban”. Tabără azt mondta, hogy a kormány alkotmányellenesen járt el, mert szerinte kormányhatározattal nem lehet létrehozni egy felsőfokú tanintézetet.

Virgil Măgureanu, a Román Nemzeti Párt főtitkára kijelentette, hogy a tervezett egyetem az RMDSZ kétségbeesett kísérlete az etnikai szeparatizmusra kulturális téren. **Grigore Zanc**, volt Kolozsvári megyei prefektus, az RTDP kolozsvári szervezetének vezetője úgy nyilatkozott: „az RMDSZ minden lépésével azt bizonyította, arra törekszik, hogy az erdélyi térségben visszaállítsa a bécsi diktátum időszakában fennállt helyzetet. Ebből természetesen nem hiányozhat a kolozsvári horthysta egyetem újralapítása sem.”

A Nagyrománia Párt egyik megyei szervezete odáig ment el, hogy kezdeményezte egy magyarellenes nemzeti gárda létrehozását, amelyet Maros, Hargita és Kovászna megyékbe vezényelnének. „Románia válságba került, halálos veszély fenyegeti, mert a **Markó Béla** vezette szövetség magatartásával és igényeivel polgárháborút robbantathat ki” – fogalmazta meg a szervezet félelmét **Ion Mazina**, a párt szenátora.

Szabadság, 98. okt. 8.

A Bolyai Társaság nyilatkozata

A román kormány 1998. szeptember 30-án hozott határozatával kapcsolatban, amely a magyar-német egyetem felállítását helyezi kilátásba, a Bolyai Társaság úgy értékeli:

A kormányhatározat első jele annak, hogy a kormány megoldást kíván találni a romániai magyarságnak az önálló egyetemmel kapcsolatos igényére.

Aggodalommal állapítják meg, hogy a határozat szövege nem rendelkezik világosan a végrehajtás módjáról, és fontos kérdéseket megválaszolatlanul hagy. Nem tér ki például a felállítandó egyetem székhelyére, noha az egyetemi közösség, a magyar közvélemény egyöntetűen azt vallja, hogy a romániai magyarság egyetemének Kolozs-

várott kell működni. Továbbá: a határozat végrehajtása elképzelhetetlen az oktatásra vonatkozó kormányrendelet 123. cikkelyének újratárgyalása, a tanügyi törvény előírásának módosítása nélkül. „Amennyire nyilvánvaló, hogy a javasolt egyetem kompromisszum eredménye – vagyis nem azonos az önálló magyar egyetem gondolatával –, éppen annyira elengedhetetlen, hogy létrehozását és működését ugyanúgy szilárd törvényes garanciák szavatolják, ahogyan a meglévő egyetemi struktúrákban szintén szükség van ilyenekre” – áll a szerkesztőségünkbe eljuttatott nyilatkozatban.

A Bolyai Társaság sajnálatosnak tartja, hogy a román közösség hónapok óta a tényeket elferdítő, hisztériakeltő kampányt folytat a magyar – újabban a magyar-német – egyetem gondolata ellen, ezzel is tápot adva a tömegtájékoztatás felelőtlenül manipulatív hadjáratának, amelynek célja a közvélemény félrevezetése, minden megoldási kísérlet lejárata. Felhívják a koalíciós pártok politikusainak figyelmét, hogy nagy felelősség terheli őket a közvélemény tárgyyszerű, hitteles informálásában, a sovén-nacionalista mentalitás érvrendszerének visszaverésében, e nélkül ugyanis lehetetlen a kérdés racionális rendezése.

„A romániai magyar egyetemi közösség ismét megerősíti: felsőoktatási gondjaink intézményes megoldásának igénye nem irányul egyetlen intézmény ellen sem. Egyedüli célja saját önazonosságunk, kultúránk, szellemi alkotó erőink megőrzése és fejlesztése” – zárul a közlemény.

Szabadság, 1998. okt. 13.

A Kisebbségvédelmi Hivatal a magyar német egyetem körüli médiás kampányról

Mert a sajtó „agyonmeciátizálta” a létesítendő magyar-német állami egyetem kérdését, s ezzel a romániai közvéleményben ellenséges hangulatot kelt(ett), a kormány keretében működő Kisebbségvédelmi

Hivatal **Tokay György** miniszter aláírásával közleményt tett közzé a hét elején, mely – némely kormányzati ballépések megelőzése érdekében is – az alábbiakat hangsúlyozza: „A Nemzeti Kisebbségvédelmi Hivatal aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a **tanítási nyelv kritériumát kizárólagos kritériumként értelmezik**. E vélekedésnek megfelelően a kizárólag román tannyelvű több mint 50 romániai felsőoktatási intézményt az alkotmányban biztosított egyenlőség elvének megsértésével kellene vádolni, lévén **kizárólagos jellegük** azokkal szemben, akiknek nem román az anyanyelvük. Mi több, egy ilyen értelmezés szerint, melyet remélhetőleg az ország egyetlen felelős tényezője sem vall a magáénak, a „**kizárólagos jelleggel**” bíró intézmények köre kibővíthető a kisebbségek nyelvén működő színházakkal, iskolákkal, líceumokkal, az összes létező állami intézményekkel sőt, a templomokkal is, melyekben az istentiszteleteket nem az állam hivatalos nyelvén tartják.”

Ami pedig azt a vélekedést illeti, hogy a Közoktatási Minisztérium úgymond nem illetékes a multikulturális egyetem létrehozásában, mert részese az akadémiai engedélyeztetésnek, a közlemény leszögezi: „A felsőoktatási intézmények akkreditására vonatkozó 88/1993-as törvény előírja, hogy „a felsőoktatási tevékenység szervezésében és lebonyolításában érdekelt intézmények önértékelő jelentést dolgozzanak ki”, melyet a akkreditációs kéreéshez csatolva a Közoktatási Minisztérium elé terjesztenek. Amaz azonnal továbbítja az önértékelő jelentést a CNEAA felé.” Úgy ítéljük, hogy e törvényes előírások alapján bármely állami egyetem létrehozásában érdekelt intézmény maga az állam, s az egyetlen állami intézmény, melynek felhatalmazása van, hogy a szükséges intézkedéseket fogantassza, az a Közoktatási Minisztérium ... S a minisztériumot az önértékelő jelentés továbbításában az sem akadályozhatja, hogy a magyar-német egyetem létrehozására létesített vegyes bizottságban őt képviselője vesz részt...

A közvélemény figyelmeztet arra is, hogy a román társadalom megtévesztése, a közvélemény izga-

tása, manipulálása a politikai közhangulat romlását, az ország megítélésének rosszabbodását eredményezheti. A hivatal korrekt tájékoztatást vár el, hogy megvalósíthatóságát a kormányprogramot, hogy olyan intézkedésekkel iktassák ki az oktatási megkülönböztetéseket, melyek szigorúan betartják az érvényes jogszabályokat...

Romániai Magyar Szó, 1998. okt. 22.

Az Erdélyi Német Demokrata Fórum nem támogatja a magyar-német egyetemet

Dr. Paul-Jürgen Porr, az Erdélyi Német Demokrata Fórum elnöke nem ért egyet a Petőfi-Schiller elnevezésű magyar-német tannyelvű multikulturális egyetem létesítésének gondolatával. A **Szabadságnak** nyilatkozva az elnök hangsúlyozta: az RMDSZ-nek az önálló állami magyar egyetem alapítására vonatkozó kérelmét mind jogi, mind erkölcsi szempontból egyaránt indokoltnak tartja. Porr emlékeztetett arra, hogy még az 1996-os választásokat megelőzően a koalíciós partnerek megígérték az állami magyar egyetem újraalakítását, amelyet a kormányprogramba szintén leszögeztek.

Az elnök ismételt kiemelte azon meggyőződését, hogy az erdélyi német fórum elsősorban gyakorlati megfontolásból nem támogatja a magyar-német multikulturális egyetem létrehozását, rámutatván, hogy a körülbelül kilencvenezer német nemzetiségű állampolgár számára tökéletesen megfelelnek a Babeş-Bolyai Tudományegyetem keretén belül jelenleg működő német tannyelvű csoportok. Ha létrejönne a magyar-német kétnyelvű egyetem, fennállhat annak a veszélye, hogy a Kolozsváron, Bukarestben, Szebenben és Segesváron működő német nyelvű részlegek megfognak szünni – vélte Porr.

Rámutatott: kérdéses, hányan jelentkeznének az új egyetemre, amikor a német fiatalok száma egyre csökken, illetve kik tanítanak majd az új intézményben. Az elnök ilyen körülmények között nem látja értelmét a kormányhatározat

gyakorlatba ültetésének, hiszen egy más kiépített struktúrát cserélnének fel egy bizonytalanul. Tehát egy német-magyar egyetem létrehozása nem használna sem a magyar, sem a német nemzeti közösségnek. Hiszen az RMDSZ elsősorban egy önálló magyar felsőfokú intézmény létesítéséért szállt síkra. A kormányhatározat gyors, kompromisszumos megoldást jelentett, mivel az RMDSZ által megszabott határidő már a vége felé közeledett – hangsúlyozta az elnök.

Szabadság, 98. okt. 2.

Marga márpedig marad

Radu Vasile román-magyar-német egyetemről szónokolt Iaşiban

Szerdai Iaşi-i látogatása alkalmával rendezett sajtóértekezleten **Radu Vasile** kormányfő felszólította az RMDSZ képviselőit: tegyenek józanságról tanúbizonyságot, és álljanak el kilépési szándékuktól. Az RMDSZ-nek is meg kell értenie, hogy nemcsak ők, hanem egyetlen koalíciós párt sem tudja maradéktalanul érvényesíteni programját. – Mi a multikulturalizmus hívei vagyunk, de ennél többet nem ajánlhatunk – mondotta a kormányfő, aki ennek az elvnek az érvényesülését csakis egy **román-magyar-német** egyetem keretében tudja elképzelni. Szó sem lehet azonban Kolozsvár központról, legfennebb Marosvásárhelyről, illetve Szebenről, mindezt pedig majd valamikor 2001-2002 körül – nyilatkozta a kormányfő.

Ami **Andrei Marga** tanügyminiszterrel illeti, Radu Vasile hallani sem akar menesztéséről. A kormányfő úgy véli: az RMDSZ kilépése a kormánykoalícióból, sajnos, rossz fényt vet Romániára. Ennek az egyik legsúlyosabb következménye a külföldi befektetők tömeges elmaradása lesz.

Szabadság, 98. okt. 1.

Tabărăék beperelték a kormányt

A Román Nemzeti Egységpárt (RNEP) csütörtökön beperelte a kormányt, mivel szerintük a Pető-

fi-Schiller elnevezésű magyar-német multikulturális egyetem létesítésére vonatkozó kormányhatározat alkotmányellenes és nem törvényes. **Valeriu Tabără** pártelnök a kormányhatározat diszkriminatív jellegét kifogásolta, mivel ez csak a magyar és német nemzeti közösséget érinti, és figyelmen kívül hagyja a többi hazai kisebbséget és a románságot. Az RNEP szerint a kormányhatározat áthágja a felsőoktatási intézmények akkreditását, az oklevelek elismerését előíró törvényt, valamint a tanügyi törvényt, amely nem engedélyezi oktatási intézmények létesítését ideológiai, politikai, egyházi és etnikai alapon.

Szabadság, 98. okt. 10.

A KMDSZ kitart az önálló magyar egyetem mellett

A Nemzeti Liberális Párt kolozsvári fiókjának ifjúsági szervezete által szervezett vitafórumon **Hajdó Csaba**, a Kolozsvári Magyar Diákszövetség elnöke kifejtette, hogy a KMDSZ továbbra is kitart a kolozsvári székhelyű önálló magyar egyetem mellett. Lapunknak nyilatkozva a RMDSZ-elnök elmondta: az 500 ezer aláírással támogatott törvénytervezetet nem lehet félretenni, a magyar egyetem alapítása körül kialakult vita pedig árt Románia külföldi megítélésének. „Csúpan Kolozsváron létezik az a human erőforrás, ami lehetővé tenné az egyetem létrehozását. A Petőfi-Schiller multikulturális egyetem nem az, amit mi kértünk.” – tette hozzá Hajdó Csaba.

Szabadság, 98. okt. 10.

Nyílt levél dr. Andrei Marga közoktatásügyi miniszterhez

Tisztelt Miniszter úr!
Kedves Marga professzor úr!
Mindenekelőtt fogadja jókívánságaimat oktatási miniszterre való ki-nevezése alkalmával!

Remélem, hogy emlékszik rám. Mivel évek óta ismerjük egymást még Kolozsvárról, és úgy találtam,

Őn olyan igazi európai mentalitású személy, akivel szabadon beszélhetek, elhatároztam, hogy írok Önnek. Hálás vagyok Önnek azért az évekért, amikor a Babeş-Bolyai Egyetemen taníthattam, ahol Ön volt a rektor. Szabadon és akadályoztatás nélkül taníthattam, és teljes befogadást kaptam. Életem egyik legnagyobb élménye volt. Az ok, amiért most Önnek, mint régi barát írok: a magyar egyetem kérdése Erdélyben.

Kedves barátom! Remélem, emlékszik arra, hogy sosem látott nálam vagy tetteimben sovíniszta vonásokat a románok ellen.

Emlékszik még, amikor a Vatra le akarta rombolni munkáját, amit az Európai Szellemű Romániáért folytatott? Én ekkor önnek segítségem ajánlottam, hogy mindent megteszik a demokratikus Romániáért. Sosem voltam a románok vagy Románia ellen.

A hét év, amit Romániában töltöttem, közelebb hozta a román népet a szívemhez, és meg vagyok győződve arról, hogy a románok – akár iskolázatlanok, akár értelmiségiek – egyaránt nagy kincsek, és nyíltságukkal és képességeikkel az egész emberiség javára lehetnek.

Én magam román hallgatót is küldtem az Ashlandi Egyetemre, Ohio, az Amerikai Egyesült Államokba továbbtanulás végett, akit ott csak azért fogadtak el, mert magam vállaltam az anyagi fedezetet. A megélhetési költségeket saját alapítványomból én magam fizetem neki. Képzelmű el, hogy az első személy, aki használta egy magyar Diákkölcson Alapítványát, egy román személy volt. Nem volt ez barátságos lépés a megbékélés felé? Ezt tettem csak azért, mert tudtam, hogy a 300 000 román protestáns hívőnek egyetlen képzett lelkipályozója sem volt, és emiatt Nagyváradon ateista pszichológust kellett fölfogadni, hogy lelkipályozást tanítson!

Aztán megalapítottam a rendszeres közös karácsonyi ünnepelést, amikor románok és magyarok együtt ünnepeltek. Ez volt az igazi megbékélés eseménye! Egyszer az amerikai konzul úr is jelen volt, és beszédével örvendeztette meg az ifjúságot.

Sajnálom, hogy e történetekkel fárasztom, de ezekkel akartam kifejezni becsületes magatartásomat és őszinte tiszteletemet mind Ön, mind a román nép iránt.

Kedves Marga professzor úr! Mikor akarnak Európához csatlakozni ezzel a mentalitással, amely csak egyetlen problémát lát minden probléma mögött: a magyarokat?

Ez határozza meg Románia minden magatartását, ez állítja meg országát és népe fejlődését. A sovíniszták, akik a vezetést akarják a nép fölött, személyes érdekeiket keresik, és hidegvérrel a legalacsonyabb indulatokra építenek. Rövidlátók, és azok is akarnak lenni. Megalázzák Romániát. Hát mindig ölni kell egymást nemzedékről nemzedékre? A gyűlölet lesz a legjellemzőbb indulat a Kárpát-medencében? Sosem fogják ezek a népek egymást szeretni? Vissza kell zuhanni az afrikai törzsháborúk szintjére?

Önhöz fordulok, hogy adja vissza a magyar kisebbségnek a Bolyai Egyetemet, amelyet a magyarok alapítottak a magyaroknak.

Az igazi modern hősök az olyan egészséges törvények megtartásáért küzdenek, amelyek megállítják

a gyűlöletet. Ön most olyan sajátos helyzetben van, hogy ezt megteheti, és a történelem ezért önt hősnek fogja tekinteni.

„Az igazság fölmagasztalja a nemzetet, a bűn pedig gyalázatára van a népeknek.” (Péld. 14:34)

Isten áldja meg önt, Marga dr., bölcsességgel és erővel.

Budapest, 1998-09-23

Prof. Dr. Mihály A. Tapolyai
M.D., Neurologist, Psychiatrist,
Child psychiatrist (Budapest)
Dr. of Ministry (Ashland, OH,
USA)
Former professor at Babeş-Bolyai
University,
Cluj-Napoca; IICS, Kansas USA
Professor of Psychology

Támogatólag csatlakozom:
Prof. Dr. John Warwick Montgomery
M. Phil in law (Essex), Ph. D. (Chicago).
Th D. (Strasbourg)
Principal Lecturer in Law
Luton College of Higher Education
Avocat (Angleterre, Pays de Galles
et Les É.-U.) Professeur de Droit

R. M. Sz., 98. okt. 31-nov. 1.

EMILÉKMŰAVATÁS

Tisztelt emlékező gyülekezet!
Kedves megjelentek!
Kedves Erdélyből érkezett drága testvéreink!

Több évtizedes adósságot törlesztünk ma. Lelkiismeretünk háborgásait oldjuk fel, amikor emlékművet állítunk az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc eszméiért velünk együtt felkelő erdélyi testvéreink mártírjainak tiszteletére.

Az 56-os Forradalmi Nemzeti Szövetség, a Történelmi Igazságtétel Bizottság, valamint az 56 előtti- és utáni politikai elítéltek nevében teszünk eleget lelkiismeretünk parancsának.

56-os mártírjaink határainkon túl is a közös ügyért: a szabadságért áldozták életüket.

Jelenkori történelmünk legfényesebb napjaira emlékezünk a forradalom 42-ik évfordulóján rendezett ünnepsorozatunkon. Hálával adózunk a hősöknek, akik a temetőben, itt, vagy Hazájukban, szülőföldjükben alusszák örök álmukat. A hősök harcban estek el, a mártírokat kivégezték! Őket övezheti legenda! Mi Isten kegyelméből csak túlélői, harcosai voltunk a forradalmi eseményeknek. Lehet legendás hős, aki száz halál torkából mindig épen szabadul? Lehet hős, aki mellől az észveszejtő tűzharc hevében sorban elhullanak, elesnek, súlyos sebesülést szenvednek bajtársai, de neki magának még csak egy valamire való, könnyebb sérülést sem sikerült megszereznie a saját elévülhetetlen dicsőségére? Élő legendák nincsenek! A legendát nem szabad elorozni azoktól, akiket megillet!

Történelmi múltunk messzi századai óta szülőföldünkön együtt vert bennünket a sors a tatár, a török és a többi közös ellenségünk népességirtó pusztítása nyomán.

Mindannyiunk előtt ismeretes, hogy szülőföldünkért, szabadságunkért, fennmaradásunkért együtt küzdöttünk már Bethlen Gábornak, Erdély nagy fejedelmének seregében éppen úgy, mint a Rákóczi-felkelés idején Esze Tamás harcosaiként.

48-as szabadságharcunk a történelmi Magyarország minden jobbágyának szabad életet biztosított, függetlenül nemzeti hovatartozásától.

Az 1956-os magyar forradalomnak Erdélyben is voltak hősi halottjai. Az 56-os Forradalmi Nemzeti Szövetség a Rákoskeresztúri Köztemető 301-es parcellájában október 28-án emlékművet leplezett le. Megemlékeztek: Németh Zolt a KÜM politikai államtitkára, Patrubby Miklós a MVSZ elnöke, Márton András altbgy. a FNSz elnöke. Az egyházak részéről az emlékművet Zalatnay István ref. lelkész és Kazris István alezr. rk. esperes áldotta meg.

Az elmúlt 100 év megszívlelendő tanításai köteleznek az egységes Európa közös építésében is erőfeszítéseink egyesítésére.

Ebben az évszázadban 1956 volt az a csillag, amelynek fényében az egész világ fordította osztatlan figyelmét a maroknyi magyar felkelő forradalmárok halállal dacoló, rettenthetetlenül elszánt küzdelmére.

Közép-Európa népei a remény egyetlen fénysugarát látták felragyogni az eleve egyenlőtlen erők ádáz küzdelmében. Lelkünk mélyén töretlenül hittünk győzelmünkben. *A forradalom győzött is!* Noha a zsarnoki

Két egykori rab az emlékmű előtt

tülerő a megtorlások iszonyatát hozta népeinkre, a győzelem még sem volt pirruszi, ha mindössze néhány napos korában elfojtották is zsendülő élniakarásunkat. *Szabadságharcunkat fojtották vérbe!*

A megtorlás nem válogatott az eszközökben, de különösen brutális volt Erdélyben, ahol testvéreinknek és a velük szimpatizáló román nemzetiségű lakosságnak többszörös büntetést kellett elszenvedniük a legtermészetesebb együttérző magatartásért is. Tudjuk, hogy Románia népének többsége is reménykedő együttérzéssel kísérte szabadságharcunkat. Ők is tudták, hogy egész Közép-Európa szabadsága a tét abban, hogy az európai szabad népek sorába jussanak.

A közös jövő még telve bizonytalanságokkal, akadályokkal, amelyeket legyőzni még együttes erővel is nehezen tudunk.

Szemünk előtt omlik össze a Világot meghódítani akaró zsarnokság hatalma és foszlik szét világhatalmi eszmerendszere.

Igaz, újabb veszélyek is fenyegetik népeinket a globalizáció égiszte alatt. A pénzvilág könyörtelensége, és erényét, erkölcsöt nem ismerő hatalma ellen Közép-Európának is csak együttesen van esélye védekezni.

Erdély mártírjainak minden törvényt eltipró, minden jogot megszegő halála a kádári megtorlást is tetézte.

Az emberi jogokért, a népek közötti egyenlőség minden alattomoságát kizáró megvalósulásáért, a tisztességes együttélésért folytatott közös erőfeszítésünk hisszük: *nem hiábavaló!*

Ti dicső erdélyi mártírok, ha erretvennyi sorsotok a Hadak Útján, nézzetek le Fresch Ottónak és fiának Gábornak az öles tölgyfába álmódott: férjét, vagy gyermekét felkaroló feleség, vagy anya alakjára, és lássátok: Míg magyar él e Földön, emlékeztünkben örökké élték!

Engedjék meg, hogy e szavak jégében leplezzem le és adjam át e gyönyörű művet az ide emlékezni és tisztelni járóknak.

Budapest, 1998. október 28-án

Márton András
az 56-os FNSz elnöke

Isten útján: emberként lenni magyar

Minden olyan összejevetel, ahol a "hogyan tovább" kérdésre keresik a választ, mint ahogy tesszük mi ezt a mai napon, hasonlít ahhoz a gyűléshez, amelyet Józsué hívott össze, amikor a honfoglalás után az őszövétségi nép életében parancsoló erővel jelentkezett a folytatás mikéntjének a kérdése. Józsué, a bölcs vezető több lehetőséget is megmutat a követésre, de a maga részéről egy pillanatig sem hagy kétséget afelől, hogy önmaga és családja hogyan döntött, amikor szerinte az egyedül lehetséges megoldást az Úrnak, az élő Istennek a szolgálatát választotta. A történelem igazolta döntése helyességét.

Magunk számára itt és most a "hogyan tovább" üzenetét így fogalmazzuk meg:

Talán ismeretes sokak előtt Lessingnek a felvilágosodás nagy német írójának az a mondása, hogy ha Isten elibénk tartaná a két kezét és azt mondaná, a jobb kezében a kész igazság van, a bal kezében az igazság után való törekvés, az igazság keresésének nagy ajándéka, válassz: melyik kell neked – én azt mondanám: Uram tartsd meg, ami jobb kezében van, a kész igazság bírása egyedül Téged illet, de ráborulnék a bal kézre és azt mondanám: *életem legnagyobb ajándékául add nekem, hogy őszintén és örökre keressem az igazságot.*

Mi sem teszünk mást, mint az igazságot keressük, amelyről meg vagyunk győződve, hogy meghatározó módon megmutatja jövőnk biztos útját. Ez azt jelenti, hogy az igazságot nem mi csináljuk, az igazságot csak meg kell találni. Az igazság tőlünk független, rajta nem változtathatunk, készen van és örök.

Néha meglátjuk és megragadjuk. Ez az élet legnagyobb pillanata. Azért élünk, hogy ezt az igazságot néha, egyszer megérintsük és közelébe jussunk. Eszerint egy olyan világban, amelyben nincs igazság, nem érdemes élni, sőt több: egy ilyen világnak nincs létjogosultsága. Az igazság az egész világnál drágább, életet és világot kell áldozni érte, mert az igazság életet és világot teremt. "Megismeritek az igazságot és az igazság szabadokká tesz titeket" – mondja Jézus. Ebből az következik, hogy az igazság ősi forrása és eredete Istenre utal. Azért van igazság, mert Isten van.

„Válasszatok magatoknak még ma, akit szolgáljatok, akár azokat az isteneket, akiknek a ti atyáitok szolgáltak..., akár az Emoreusok isteneit, akiknek földjén lakotok, én azonban és az én házam az Úrnak szolgálunk.” (Józs. 24,15)

Az a végső alapja minden igazságnak, hogy Isten olyan mint ő maga, nem változik. Istenben nem ér meglepetés, lénye kizárja azt hogy benne csalódás, látszat vagy színlelés legyen. Ebből az következik, hogy ha Isten igaz, igaz az Ő műve is: *A világ az igazság alapgondolatára van felépítve.*

De igaz ez a tétel az életre nézve is. Minden életnek van egy igazsága, amit Isten törvényül írt bele, amit Isten ebben az életben akar. Ezen nem lehet változtatni, ezt nem lehet megcsúfolni, ezt nem lehet megcsalni. Ha ez az élet olyan, amilyennek Isten akarta, akkor igaz Isten előtt. *Ha Isten igent tud mondani egy életre, akkor ennek az életnek megvan az igazsága.* Ha ez igaz, akkor igaz az is, hogy ez áll mindenre ezen a világon, ami létezik és él. Áll a naprendszerre és a fűszálra, áll a halhatatlan lélekre és az egész emberiségre.

Ha pedig ezekre áll, akkor áll ez a magyar emberre is. *Van tehát magyar igazság azért, mert Istennek van akarata a magyar ember számára is.* Adott élettörvényt neki Isten azt akarta, hogy a magyar nemzetként közösségben éljen, olyan legyen, amilyennek Ő szánta, olyan legyen, hogy igent mondhasson reá. Isten tehát előírt egy élettörvényt a magyar számára. *Isten törvényét megismerni és betölteni, ez a magyar igazság.*

Mi a jellemvonása ennek az igazságnak? Mindenekelőtt az, hogy a magyarság az emberséggel van összekötve. A magyarság az emberségnek a jelzője, erkölcsi jelző. *Magyar csak az lehet, aki ember tud lenni.* Az embernek, a humánumnak, ennek a csodálatos isteni műremeknek – az istenképnek – a feltündöklése, a kidolgozása, a nevelése – ebben rejlik a magyarság gyökere. *Tehát ahhoz, hogy ma-*

gyar legyen valaki, először az kell, hogy minél teljesebben, erősebben, gyökerebben emberré legyen.

Az emberség áll szabadságról, öntudatból, szeretetből, szolgálatból, lélekből, méltóságból. *Embernek kell lenni, minél műveltebbnek, minél becsületesebbnek, minél igazabbnak, minél nemesebbnek, hogy magyarok lehessünk.* Nem azért vagyunk a legkülönb emberek, mert magyarok vagyunk. Azért lehetünk magyarok, mert a legkülönb emberek igyekszünk lenni. *Magyarnak lenni nem állapot, hanem normatív fogalom, erkölcsi eszmény: csak erkölcsi erőfeszítés árán lehet betölteni.*

A másik tétele a magyar igazságnak azonban az, hogy a magyar legyen igazán magyar. A század elején Ady ajkáról felsír a zokogás: mit ér az ember, ha magyar? Ebben az az érzés fejeződik ki, hogy a magyarság átok. Másfelől, e században hány-szor fogalmazódott meg egy cifraszűrös, kacagányos, sírva-vigadó magyarságtudat, amely felsőbbrendű emberiségként határozta meg történelmi küldetésünket.

Nekünk ma így kell fogalmaznunk: *magyarnak lenni feladat.* *Magyarnak lenni annyit jelent, mint fölelőre, szolgálva, engedelmeskedni Isten akarata-nak és ebben az engedelmisségben megtalálni életünk legmagasabb küldetését.*

Ebből az következik, hogy magyar-rá csak akkor tudunk igazán lenni, ha kidobjuk életünkől mindazt, ami ezt a magyarságot és emberséget a maga életében akadályozza. Ha minden bűnaságot, önző érdeket, széthúzást, hazugságot, minden bűnt igyekszünk eltávolítani és átalakítani, hogy a mi magyar életünk és jövőnk olyan legyen, amilyennek Isten szánta, gondolta és akarta. A magyar életről azt gondolja, hogy a legmagasabbrendű élet legyen, ami egyáltalán lehetséges. *A minőségi teljességet kívánja tőlünk Isten, mert ez az Ő életparancsa.*

A "hogyan tovább" kérdésre csak egy válasz adható, az amelyet maga, és népe számára Józsué fogalmazott meg: "Én azonban és az én házam, az Úrnak szolgálunk". Jelenünk és jövőnk számára is csak ez adatott: *nincs más út, csak az Isten útja.* Ezen induljunk tovább. Ámen

Szabó Árpád püspök
(Elhangzott a Székelyföldi Fórumon)

Negyven éve végezték ki a tizenkét erdélyi ötvenhatost

„A KABÁTJÁRA BORULTUNK: AZ VOLT ÉDESAPÁNK SÍRJA”

Az 1956-os magyar forradalommal való együttérzés és szolidarizálás ürügyén Erdélyben 14 személyt ítélték halálra, közülük tizenháromat kivégeztek, harmincheten elpusztultak – eddigi ismereteink szerint – a vizsgálati fogságban és börtönben elszenvedett kínzások nyomán. Az egyik római katolikus lekipásztor holttestét a Dunából halászták ki, a másik a brailai Nagysziget mocsaraiban lelte halálát. A csíkszentdomokosi *Bíró Károly* a Luciugiurgeni-i haláltáborból próbált megszökni, amikor géppuskasorozatot végzett vele. A román kommunista diktatúra börtöneiben 182 római katolikus, 57 református, 11 unitárius és ugyanennyi evangélikus lekipásztor szenvedett nehéz börtönéveket. Tízezrekre tehető a meghurcoltak száma, akik többkevesebb időt töltöttek a Securitate börtöneiben. (Még a szovjet hadifogságból is – többszörös tetvetlenítés, motozás után! – sikerült cigarettapapírra rótt naplótöredékeket hazahozni Erdélybe, a román börtönökről – legjobb tudomásom szerint – semmilyen írott feljegyzés nem maradt az utókorra! Az életével fizetett az, akinél papírdarabot, ceruzacsonkot találtak!)

1956 a magyar-román kapcsolattörténet kivételes fejezete: néhány napon át a románság is teljes mértékben együtt érzett a magyar forradalmárokkal. Mindaddig, amíg a román kommunista hatalom terjeszteni nem kezdte, hogy a magyarok ismét Erdélyt akarják. (A román hatalom azóta is gyakran játszotta és játssza ki a „magyar kártyát”: valahányszor veszélyt érez, azonnal „Erdély elrablásának” rémképével riogatja a – sajnos – könnyen manipulálható tömegeket.) 1956-ban a magyarsággal együtt éreztek a erdélyi szászok, a partiumi svábok, a zsidó értelmiségiek. 1956 ürügyén még az azóta Antarktiszként elsüllyesztett Ada-Kaleh szige-

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc történetét több könyvtárnyi dokumentumkötet, tanulmány, visszaemlékezés méltatja. Bár az utóbbi években történt néhány próbálkozás – dokumentumfilmekre, tanulmányokra gondolkodok – a forradalom hatásának felmérésére a környező országok magyarsága körében, ez a terület többnyire ismeretlen maradt. Történik mindez olyan körülmények között, amikor az utódállamok magyarsága a forradalom szelleméhez és szellemiségéhez talán jobban ragaszkodik, mint az anyaország.

téről származó törököt is zártak be a szamosújvári börtönbe.

Mindezek ellenére a magyarság szinte semmit nem tud arról, hogy erdélyi magyar fiatalok szöktek át a zöldhatáron, hogy segítsenek a magyar forradalmároknak. A szovjet tankból alig kiszálló *Kádár János* parancsára ugyanúgy üldözték őket, mint az utcai harcokban résztvevőket. A magyar hatóságok átadták a szökevényeket a román határőröknek, s talán velük bántak a legkegyetlenebbül.

– Negyven év telt el a kivégzésük óta, a hozzátartozók azonban ma sem tudják, hol nyugszanak szeretteik földi maradványai. Az anyaország eddig még arra sem méltatta mártíromságukat, hogy legalább a nevüket feltüntessék a forradalmárok panteonjában, a 301-es parcellán. Ugyanazért az igaz ügyért és ugyanolyan bátran haltak meg, mint budapesti, deb-

receni, mosonmagyaróvári sors társaik. Erdélyben az '56-os Bajtársi Társaság és e sorok írója évek óta próbálkozik egyfajta emlék-, és zárandokhely kialakításával, sikertelenül. Mindaddig, amíg a Securitate titkos dokumentumai hozzáférhetetlenek, remény sincs arra, hogy a kivégzettek földi maradványait megtaláljuk, a mártírokat emberhez méltóan eltemessük.

Két évvel ezelőtt 44 erdélyi ötvenhatos elítélttel és túlélővel végigjártuk a leghírhedtebb romániai börtönöket: a marosvásárhelyi Securitate hajdani vallatósobáit, a föld alatt négy szinten megépített Jilava zárkát, a Duna-Delta poklait. A dokumentumfilm, a visszaemlékezések sora azóta bejárta a kerek világot. Negyven évvel ezelőtt több, 1956-hoz kapcsolódó kirakatper zajlott Romániában. Ezek közül a *Szoboszlay Aladár* magyarpécskai plébános nevéhez kapcsolt perben 11 halálos ítéletet mondott ki a Kolozsvári Katonai Törvényszék. Tíz elítélteket 1958 szeptember elsején az aradi börtönben ki is végeztek. A per többi 45 vádlottját együttesen – 1300 évi börtönbüntetéssel sújtották. Furcsa jelkép, hogy 1956 ürügyén 56 vádlottat állítottak bíróság elé. Közülük már csak tizenketten élnek – Romániában és szétszóródva a nagyvilágban.

Nagy részük beteg, idős ember, ezért volt egyfajta reveláció, hogy a temesvári közszállítási vállalat ma is május elseje névre „hallgató” munkásklubjában az egykori elítéltek és hozzátartozóik közül néhányan összegyűltek. Október 6-án innen indult a társaság az aradi vértanúk emlékoszlopánál rendezett ünnepsége.

A Szoboszlay-per körül ma is nagyon sok a homály. Az ítéletet az aradi börtönben felolvasó *Gajdó Nagy Tibor*, egykori temesvári ka-

tonai törvényszéki elnök, továbbra is úgy emlékezik vissza, hogy a vádlottak – ha gyermekien naiv módon is – az államrend megdöntését tervezték.

Valóban: a Szoboszlai-féle szervezkedési kísérlet a szocialista rend megdöntését tűzte ki célul, s először próbálkozott a régióban a többpártrendszer bevezetésével. Az államellenes fegyveres felkelés vádját csak később találták ki. Ez volt az egyetlen olyan kommunistaellenes szervezkedési kísérlet, amely Románia területének több nagyvárosában és vidéken konspiratív sejteket hozott létre. A mozgalom tagjai között voltak római katolikus lelkészek, az erdélyi magyar arisztokrácia jeles képviselői, tisztviselők, tanárok, művészek, kétkézi munkások és falusi földművesek. Tagja volt *Draganița Constantin* ezredes, tankezdparancsnok, *Dan Aurel*, görög katolikus főesperes, *dr. Fantanaru Alexandru* aradi ügyvéd, a Nemzeti Parasztpárt egyik vezetője. A szervezkedési kísérlethez csatlakoztak svábok és zsidók is.

A mozgalom „ideológiáját” a legvilágosabban *Ferencz Béla Ervin*, Ferenc-rendi szerzetes; a Gyergyószárhegyi kolostor mai vezetője összegezte: „Az 1954-es genfi enyhülés után megszűnt a Duna-csatornán a büntetőtábor. Felcsillant a kelet-európai országokban a többpártrendszer lehetősége. Mi és mások is készültünk egy ilyen lehetőségre. Kidolgoztuk a keresztényszociális ideológián alapuló *Keresztény Szolidaritás Pártja* alapszabályzatát, melyet egy ügyvéd, *dr. Fantanaru Alexandru* öntött jogi formába. (Szoboszlai Aladár temességi plébános engem azért keresett meg, mert tudta, hogy nagyon fontos és jelentős mennyiségű magyar, német, olasz, a témába vágó irodalmam van.) Lényeges alap gondolat: az erdélyi magyarok és románok közös tömörülése, szoros szövetség kialakítása Magyarországgal, a megbékélés érdekében. Mindez szabad választások útján. A rendszer erőszakos megdöntését semmilyen formában nem terveztük. Nem is tervezhetjük! Botokkal menjünk Bukarestbe és foglaljuk el a kormányhiva-

talt, a minisztériumokat, a rádiót? Ilyen marhaságot hogy lehet feltételezni?”

Az ötvenhat ember egész fegyvertára egy rozsdás pisztolyból állott, amelyet Szoboszlai Aladár 1956. november másodikán bedobott az Oltba. Ezenkívül Tamás Imre tanító csíksomlyói kertjéből kiástak egy 1848-ból származó rozsdás ágyúgolyót. Főbe is lőtték miatta! A tárgyaláson mégis a fegyveres felkelés került előtérbe. A kihallgatási jegyzőkönyv és a nyolcnapos tárgyalás is ennek kiszínezésére irányult!

A vádirat szerint az első államcsíny 1956. augusztus 28-án 23 órára tűzték ki. A lázadás kirobantása, az államcsíny azért nem következett be a fent megjelölt időpontban, mert a szervezet vezetőinek nem sikerült közvetlen kapcsolatba lépniük *Draganița Constantin* ezredessel. Hasonlóképpen: a lázadás kirobantása nem sikerült a magyarországi „ellenforradalmi események” idején sem, mert időközben leverték.

Az államcsíny időpontjában *Draganița Constantin* ezredes tanács alakulatának be kellett volna hatolnia Bukarestbe, hogy elfoglalja a középületeket, közöttük a belügyminisztériumot és a rádiót. Csak úgy zárporoznak a minősítések: államcsíny, fegyveres felkelés, lázadás.

Atárgyalás színhelyére, a tankokkal, gépfegyverrel körülvett, erődítményszerű munkásklubba nagyszámú aktivistát, vállalatvezetőt vezényeltek, akik a morbid színhjátékot az elvárásoknak megfelelően értékelték. Amikor az ügyész halálos ítéletet, életfogytiglani börtönbüntetést kért, vastapssal fejezték ki: a vádlottak megérdemlik a méltó büntetést. Erre aligha van más példa a jogtörténetben. Az utolsó napon elhangzott: 11 vádlottat ítélnek halálra. Később formaságból megíraták velük a kegyelmi kérvényt, de az első fokon kihirdetett ítéletet jogerőre emelték, s 10 vádlottat 1958. szeptember elsején az aradi börtönben kivégeztek. Íme a szomorú névsor: *Szoboszlai Aladár* magyarpécskai, *Abrahám Ár-*

pád torjai plébános, *báró Huszár József* abafáji földbirtokos, *Orbán Károly* mezőmadarasi földbirtokos (nyolc nyelvet beszélt anyanyelvi szinten, Lüdovika Akadémiát végzett, felesége révén kiterjedt angol kapcsolatokkal rendelkező, nagy tudású arisztokrata volt!) *Tamás Imre* temesvári-csíksomlyói tanító, *Orbán István* csíktapolcai tisztviselő, majd földműves (a második világháború vége felé Szombathelyről, kilenc hétig tartó utazással ökrös szekéren vitte haza a családját Erdélybe), *Lukács István* magyarpécskai kereskedő. *Draganița Mária*t, az ezredes feleségét életfogytiglanra ítélték, valószínűleg *Mogyorós Sándor* – *Alexandru Moghioros* pártvezér s a bátyja eszközölték ki *Gheorghiu-Dej* főtitkárnál, hogy az ítéletet megváltoztassák.

Néhány, hét múlva az érmi-hályfalvi csoport perében is ítéletet hirdettek. *Sass Kálmán* érmi-hályfalvi református lelkész és *dr. Hollós István* volt hadbíró századost halálra ítélték. 1958. december 2-án a szamosújvári börtönben kivégezték őket. A mai romániai helyzetre egyértelműen rávilágít *Tamás Mária* videokazettára rögzített visszaemlékezése: „Édesapánk ruhadarabjait az aradi börtönből küldték el a nagyobbik lánytestvéremnek. A vadonutúj nagykabát bélése darabokra volt szaggatva és tele volt alvadt vérrel. Mi, a három kicsi gyermek ráborultunk édesapánk kabátjára, s ott zokogtunk, mert az ott édesapánk sírja. Az utolsó szó jogán is azt kérte: legyenek tekintettel a három kiskorú gyermekére. Hát, nem voltak tekintettel, kegyetlenül kivégezték. Azóta is keressük a sírhelyet, ahová halottak napján legalább egy szál virágot elhelyezhetnénk.”

Most, a romániai kirakatperek negyvenedik évfordulóján emlékezünk meg 1956 erdélyi mártírjairól is. Nélkülük nem teljes 1956 drámai története.

Tófalvi Zoltán

Levél Bécsből Érmihályfalvára, a Partiumi Fórumra

(Telefaxon) – Sajnos, nem lehetek Önöknél. Ahogy bizonyára már tudják, a belügyminiszter Úr, Gavril Dejeu újból „persona non grata”-nak minősített. Jobb bizonyítékkal mint ez nem szolgálhatott volna arra, hogy ez a kormányzat demokratikus felfogásában jottányit sem tér el elődeitől. Ha ez a kormány valóban komolyan gondolja, hogy felvegyék az európai értékek közösségébe, akkor ez biztos a hamis út. A véleményszabadság azt jelenti, hogy a vitákat akkor is nyilvánosságra bocsátjuk, ha kényes vagy kellemetlen tárgyak. Én ajánlatot tettem egy nyílt vitára, és továbbra készségesen rendelkezésre állok, hogy valódi érveimet megismerjék, ne pedig a médiák hamis közléseit. De nyilván sokkal kényelmesebb, ha nem engednek be az országba. Ezzel azonban a téma nem kerül le az asztalról, mert: a támadások valódi célpontja nem az én személyem, hanem Önök, az erdélyi magyarság. Nem az én jogaimat kívánják megnyirbálni, hanem az Önök jogait. Nem engem akarnak dezavualni, hanem Önöket akarják megfélemlíteni.

Kedves barátaim! Az én beutazásomat meg lehet tiltani. Az Önök jogait azonban tartósan nem lehet megtagadni Önöktől. Az alapvető szabadságjogok utat törnek maguknak a diktatúrákon keresztül is, csak idő kérdése mindez. A SZELLEMET NEM LEHET MEKÖTNI, A TERMÉSZETJOGOT NEM LEHET ÉRVÉNYEN KÍVÜL HELENYEZNI, AZ IGASZSÁGOT NEM LEHET KIOLTANI! Az igazság és a jog Önök mellett van. De ahogy már sokszor mondtam, Önöknek konkrétan meg kell fogalmazni az Önök jogait, következetesen és határozottan megkövetelni ezeket és éppolyan következetesen és határozottan fellépni értük. Csak a tárgyalásztalon fekvő követelések képezhetik tárgyalás tárgyát. Fontos azonban, hogy sérelmeiket, bántalmakat, azokat a megkülönböztetéseket, melyeket elszenvednek, a nyilvánosság elé vigyék. Nyugaton azt hiszik, minden a legnagyobb rendben van. A világ nem tud arról, hogy továbbra sem élhetnek jogaik-

kal, hogy továbbra is megfélemlítettek és korlátozottak a véleménynyilvánításban, hogy itt még mindig másodosztályú emberek Önök, hogy az asszimilációs program továbbra is él és célkitűzésében semmit sem tér el Ceaușescu homogenizációs programjától. A Világ nem tud semmit Cserehátról, az Agache-ügyben cselekedni, azt mondta, ő sohase hallott arról. Az információk még Budapestre sem jutnak el. Kezükbe kell venniük a saját ügyüket. Ehhez első lépés a tájékoztatás. Románia aláírta Antalyában az egyezményt, hogy a koszovói albánokat megilleti az autonómia. A román kormány tehát tudja, mi jogos. Felteszem a kérdést: mi a különbség a koszovói albánok és az erdélyi magyarság között? A magyarok száma több mint kétszerese az albánokénak. A különbség természetesen abban is fennáll, hogy itt senki sem követeli fegyverrel a jogait és senki sem fenyeget elszakadással. Ez mit sem változtat azon, hogy Önöket éppúgy megilleti a nemzetközi jog által elismert autonómia, mint az önrendelkezési jog egyik formája.

Kedves barátaim! A mai nap témája nagyon jelentős. A régiók minden demokratikus közösség lényeges alkotó elemei. A visszaemlékezés a történelmi és kulturálisan kialakult régiókra elengedhetetlen alap a jövőben Európa kialakításánál. Autonómiát és regionalizmust szoros kapcsolatban kell látni egymással. A régió adja az alapját és az erejét egy demokráciának. Európa csak a független és önrendelkezett népek alapján válik békés és szabad Európává. Ez egy helyes lépés abba az irányba, melyet az Európai Unió is felmutat. Haladjanak tovább ezen az úton! Megígértem Önöknek, hogy továbbra is segítek és még határozottabban kiállok jogos követeléseik mellett. Isten áldja az Erdélyi Magyarságot!

Eva Maria Barki

„...Amit erő vagy hatalom elvesz, azt idő és kedvező szerencse ismét visszaadhatják. De amiről a nemzet féle a szenvedésektől, önként lemondott, annak visszaszerzése mindig nehéz és mindig kétséges...”

(Deák Ferenc)

Román-magyar megbékélés itt Erdélyben (Romániában)

80 éves romániaságunk számbavételének legfontosabb tanulsága, hogy az erdélyi ember közérzete romlott, társadalmi helyzete fakult, nemzeti közösségeinek anyagi és szellemi helyzete a lehetőségek és elvárások szintje alatt mozog, kultúrájának sokszínűsége és etnikai összeférhetősége, a transzszilvánizmus szelleme romlott. A román állampolitikai akarat és gyakorlat háttérbe szorította és figyelmen kívül hagyta Erdély népei, etnikai közösségei vallási sokszínűségének hagyományait, Európa kultúrköréhez való tartozását és megbontotta békés együttélési viszonyait.

A reformkorszak éveiben az etnikai viszonyok tovább romlottak, a bukaresti kormányzat képtelennek bizonyult európai normák szerint konstruktívan kezelni az interetnikai, többségi és nemzeti kisebbségi együttélési viszonyokat.

Az idegengyűlölet felerősödött, veszélyes arányokat öltött, a fizikai és szellemi terror hangulata eluralkodott s magában hordozza a véres konfliktusok kirobbanásának veszélyét. Eluralkodott a magyar és cigányellenes hangulat. Romániában számos olyan politikai párt és csoportosulás létezik, amely nyíltan hirdeti és propagálja az intoleranciát és a nemzeti és faji gyűlölködést.

Következésképpen:

1. Szükségesnek tartjuk a gyors és hatékony beavatkozást Románia többségi-kisebbségi és etnikai viszonyai további romlásának megfékezésére Erdélyben.

– Gátat vetni a faji és nemzeti gyűlölködésnek és másság-tagadásnak;

– A koszovói erőszakos, véres etnikai konfliktus elkerülése érdekében szükségesnek tartjuk az EBESZ, az Európa Tanács közbelépését, állandó megfigyelő testület létesítését Erdélyben.

2. Az erdélyi magyarság nem törekszik Románia területi épségének csorbítására, államhatárai megváltoztatására.

3. Az erdélyi magyar nép igényt tart önrendelkezési jogának gyakorlására, átfogó autonómia-koncepció híve, nemzeti önkormányzat keretében.

4. Az erdélyi magyarság síkraszáll Erdély népei és etnikai közösségei gazdasági, kulturális, felekezeti jogegyenlőségéért, együttélési hagyományainak gyarapításáért a megértés, kölcsönös tisztelet és segítségnyújtás alapján, a transzszilvánizmus szellemében.

5. Az erdélyi magyarság a szülőföldön való boldogulás híve. Békében és testvéri egyetértésben akar élni a többségi románsággal.

- Nem kíván elvándorolni, más népek közé elvegyülni.

- Saját ura akar maradni sorsának alakításában.

- Nem igényel az államtól kiváltságos jogi státust.

- Határozottan síkraszáll az együtt élő nép és -etnikai közösségek egymércés joggyakorlásáért egy demokratikus jogállam keretében.

- Az erdélyi magyarság elutasít mindenféle olyan törekvést, amely alárendelt szerepre kényszeríti, a kétmércés joggyakorlatot, a másodrendű állampolgárságot. Ugyanakkor ellenáll minden olyan próbálkozásnak, hogy valamely más etnikai közösség, legyen az akár többség vagy kisebbség, felülrendelt uralkodó nemzeti státust gyakoroljon.

- Az erdélyi magyarság ellenáll minden olyan törekvésnek, amelynek célja a nemzeti egyneműsítés, homogenizáció és asszimiláció.

A Fórum résztvevői határozottan síkraszállnak a reform és privatizációs programok haladéktalan teljesítéséért, Románia európai integrálódásáért.

Mit óhajt a magyar, ha erdélyi és román állampolgár?!

Békében élni önmagával, környezetével és hazája államalkotó népeivel.

Király Károly

Aranylakodalom

Lélekemelő eseménynek volt szemtanúja az öreg Szent Mihály templom. Arany lakodalmát ünnepelte a Feczko házaspár, Béla és Rebeka. Erre az alkalomra Budapestről utazott városunkba, Főtisztelendő Takáts Ervin atya, a Magyar Piarista Diákszövetség főtítkára, hogy az 50-ik házassági évforduló alkalmából az ünnepi szentmisét bemutassa. Nagyon sokan voltunk. Rokonok, barátok, hajdani repülősök, öreg

ERDÉLYI MAGYARSÁG

H - 1116 Budapest
Sopron utca 64. I. em.

cserkészek és fiatalok is szép számmal. A világháborús veterán - kintüntetett repülőse és a feltűnően szép, székely származású Deák Rebeka-Csöpi 50 évvel ezelőtt itt esküdtek örök hűséget egymásnak; „Holtomiglan-holtodiglan...” Most ide tértek vissza megköszönni egy életet, minden örömeivel és szenvedésével együtt. Mert illő és igazságos hálát adni azért amit megéltünk és azért is amit ezen túl meg kell élnünk. Sajnos már oda jutottunk, hogy elhaladunk olyan emberi események mellett, melyektől az életünk tartalmasabb lenne és szinte kizárólag a politikai szélhámoskodásokra irányítjuk teljes figyelmünket, rettegésünket... Az elhangzott Evangéliumból csak egy mondatot idézek: „Úgy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket...” Ennek a két embernek ez volt a vezérfonala egy életen át. Másképp az évtizedek keresztjeit lehetetlen lett volna hordozniok. Az ELKÖTELEZETTSÉG, melyet akkor komolyan vettek, megtartotta egymásnak! Sajnos ma ezen sokan mosolyognak, azt is mondhatnám, hogy kacagnak ilyen „Nehéz fajsúlyú szavakon”. Egyszerűen nem értik, vagy a csődből, amibe kerültek képtelenek kikászálódni. A Főtisztelendő Atya - aki magyar irodalmunk tanára is - gondolatait aranykeretes mondatokba foglalt szavainak édességes íze volt. Finoman kidolgozta beszédét, és mindazt amit mondott, úgy mondotta, hogy abban gyönyörűségünk telt. Szabadjon megjegyznem, hogy hála Istennek, komoly igényünk van rá, hogy akár templomainkban, akár Thália templomának világot jelentő deszkáin, sokat gyalázott nyelvünket mindig „zengzetes magyarsággal adják elő szónoinkaink ... Azokhoz is szólt a Tanár úr, akik már egyedül vannak, akiknek egyetlen vigaszuk az, hogy a síron túl találkozhatnak övéikkel, vagyis az „egymást őrző szeretet” erejéről szólt. Önkéntelenül Reményikre gondolta, aki felteszi a nagy és örök kérdést, hogy miért nem mehetünk

el egyszerre azzal, akit úgy szeretünk. Így sír a költő; „S tudom, hogy örület amit kívánok, / De hidd el, jobban dicsérenének Téged / Az egy csapásra megszűnő világok, / Az egy szélroham eloltotta lángok, / Az egy ütemre megállt szívverések /” Talán senki nem tudta így szavakba önteni az egyedül maradókat fájalmát ...

Aztán Bélának és Rebekának szánt ajándékáról szólt az Atya. Az Olajfák Hegyéről, a Szentföldről, ahol Krisztus vérrrel verejtékezett, hoztam egy egyszerű fakeresztet. Nincs rászégezve a Szent Test. Vegyétek és hordozzátok ketten. Az érkező öregség, gondok, betegségek rászégezik az embert a keresztre ... de az „erőt adó lélek veletek marad”. Megrendült embereket láttam magam körül. Jó a megrendülés néha, mert önmagunkhoz visz közelebb. Majd a jubileumi gyűrűk megáldása következett és az oltárnál egymás ujjára húzták az ARANY ESKÜVŐSÖK. Úgy, mint 50 évvel ezelőtt!

Boldogan és büszkén mondom barátainknak Mindkettőjüket. Felém áradó szeretetüket nem lehet megköszönnöm!

Kincses Kolozsvárunkat ma elhanyagoltság, érdektelenség, szemetes utcák, gödrök jellemzik. Szegénység, koldusok özöne - Mégis Kincses ez a város, mert szívünkben őrizzük, óvjuk, védjük, itt magunk között, templomainkban. Hogyan? Így, tiszta forrásként fénylenek előttünk embertársaink eleven életpéldái. Ma, amikor oly kevés a kitarító szerelem, az áldozatra kész szeretet, akkor egy ilyen 50 éves jubileum nem lehet közömbös sem a fiatal, sem az idős nemzeteknek. Vanak pompás esküvők és rapid válások. Pedig népünk fennmaradását az eredeti szentségébe vissza állított CSALÁD mentheti csak meg.

Ott ültek mellettem a padban a letűnt rezsim „politikai bűnösei”, akik merték kimondani az igazat akkor, mikor lapulni kellett. Ezeket a volt piarista diák Feczko Béla, aki a Carbochim üzemek igazgatója volt hosszú éveken át, - felvette a gyárba és kenyeret biztosított számukra. Vállalta a felelősséget, a letolást és mindent az embertársaiért egész az agyvérzésig ... Ezek hálás jókívánsága, imája a sírig fogja kísérni Öt!

*Pleșa Vass Magda
Kolozsvár*

ADOMÁNYOK

Benedek András, Etyek	1000.-Ft.
Bertha Csilla dr., Debrecen	2000.-Ft.
Csegezi Károly, Bp.	2000.-Ft.
Dudinszky Kornélia, Boconád	1000.-Ft.
Fazekas Enikő, Érd	5000.-Ft.
Feczkó A. Béla, Bp.	500.-Ft.
Grexa és Társa Bt., Somogyuszil	2000.-Ft.
Hahn Mária dr., Bp.	3000.-Ft.
Horváth József, Jászfelsőszentgyörgy	1000.-Ft.
Kardos Benjamin, Debrecen	1900.-Ft.
Kegyes Attila, Szombathely	6000.-Ft.
Kovács László, Hajdúszoboszló	1500.-Ft.
Kozma Károly, Budapest	1000.-Ft.
Könyves József, Bp.	1000.-Ft.
Nagy Tiborné, Budapest	2000.-Ft.
Orbán Antal dr., Bonyhád	5000.-Ft.
Pacor Győző, Bp.	1000.-Ft.
Pánczél Tivadar, Bp.	4000.-Ft.
Polgárdy Géza dr., Bp.	2000.-Ft.
Szamosi Elemér, Bp.	1000.-Ft.
Szent Mihály Plébánia, Kolozsvár	(1000.- DM) 130.000.-Ft.
Tarr Ferenc dr., Nyíregyháza	12.000.-Ft.
Tóth Lajos dr., Bp.	2000.-Ft.
Tóth Zoltán, Tatabánya	2000.-Ft.
Ujváry-Menyhért Gézané, Pécs	1000.-Ft.

Külföld:

Biró Zoltán, USA	5.-USD
Böröczky László, Belgium	1100.-BEF
Domokos Emília, USA	20.-USD
G.D., Kanada	100.-CAD
Hevesi László, Belgium	2000.-BEF
Keresztesi Ferenc, Kanada	100.-USD
Kovács József, Németország	100.-DM
Miklós Áron, Svájc	100.-SFR
Nagy Lajos, Belgium	600.-BEF
Sass István, Belgium	1000.-BEF
Simó Lajos, Kanada	50.-CAD

Figyelem!!! Fontos!!!

Azok a kedves támogatóink, akik január 10-ig nem kapnak meg támogatásukról az APEH igazolást, és erre igényt tartanak, úgy kérjük, hogy ezt adószámuk egyidejű közlésével akár írásban, akár pedig üzenetrögitőnkön keresztül jelezzék. Utóbbi esetben annak lassú, tagolt, érthető bemondásával!!! Akik pedig a részükre megküldött igazolásban, vagy akár a címzésben bármi nemű hibát találnának, kérjük, hogy arról úgyszintén írásban küldjenek értesítést.

Felajánlások a Kolozsvári Magyar Tudományegyetem javára

Dr. Bálint Endre Budapest, évi 10 000 Ft., Dr. Bálint Endréné, dr. Horváth Anna Budapest 10 000 Ft., Böcs Községi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala 100 000 Ft., Brassay Sándor, Brassay Sándorné Kovács Mária Boconád 10 000 Ft., Debreceni Orvostudományi Egyetem 50 000 Ft., Dr. Herke Rózsa Budapest, 5000 Ft., Katona Szabó Erzsébet Gödöllő 10 000 Ft., gobelin 150 000 Ft. értékben, Knizs Gyula Dunaújváros 5000 Ft., Knizs Mária Magdolna Szombathely 3000 Ft., Kollár Albin Dunakeszi 20 DM, Máté Jakab Budapest 2000 Ft., Dr. Sellyai Ernő Hajdúszoboszló 10 000 Ft., Seres Endre, Seres Endréné Miskolc 5000 Ft., Simó Lajos Brighton Kanada 200 k. dollár, Tábori László, Kiss Irén Budapest, a Melkizedek Hagyomány-ápoló Kör kutatási eredményei.
1998. november 1.

Az Erdélyi Magyarság külföldi képviselői:

Amerikai Egyesült Államok:

Maria Orbán-Bihary
402 East 65th street 2B
New York, NY. 10021
Tel.: (1)212-744-7946
Fax: (1)212-744-0614

Ausztrália:

Jed Productions, Józsa Erika
Cím: 22 Marinelle Street Manly Vale
2093 Australia
Tel./fax: 612-9907-6151

Argentína:

Dr. Theész János
Julian Alvarez 1792
1414 Buenos Aires
Tel.: 89-3535

Belgium:

Sass István
Place des Verriers 14/102, 4100
Serraing
Tel.: 04/336-72-46
Konto Nr. CGER 001120993836

Dánia:

Dansk-Ungarsk Seiskab,
Hortensiavej 12. 1857 Frederiksberg C

Hollandia:

K. A. Pehlig-Stubnya,
Muzenlaan 5, 2353 KB, Leiderdrop,
Postabank No. 653 557
Tel.: 07/89-03-31

Izrael:

Páll Tibor
Street Puah 6 A/5
35311 Haifa
Tel.: 528780

Kanada:

Kate Karácsony, Pannonia Books Ltd.
P. O. Box 1017 Postal Station „B”
Toronto, Ont. M5T 2T8
Tel./Fax: (416)5353-963

Nagy-Britannia:

Klára Morvai, Hungarian Book Agency
P. O. BOX 1956
Durham DH1 2GA
Tel.: 00 44-191-272-2446
Fax: 00 44-191-368-4198

Olaszország:

Maria Toth Pittaluga
Mellbodes 41.09045 Flumini (CA)
c/c N 15853 096
Tel.: 70-830-309

Svájc:

Anikó Parragi
8049 Zürich, Imbisbühl Str. 132.
Tel.: 41/1/341-88-69
Zürcher Kantonalbank
Kto. Nr. 1118-0298.950 Zürich

Svédország:

János Járai
Fagotgr. 5/B, 223 68 Lund,
Tel.: 046/14-70-81
Postgiro: 6310 106-7

Azokban a – főleg európai – országokban ahol nincs lapunknak képviselője, olvasóink előfizetésüket akár címünkre postázott csekkel, akár money orderrel rendezhetik, de küldhetnek postai „COUPONT” is. Amennyiben magyarországi ismerőseiken keresztül akarnak előfizetni, úgy kérésre (akár üzenetrögitőnkön keresztül is) csekket küldünk.

A Partiumi Fórum elfogadott dokumentumai

1. **NYILATKOZAT.** Az Érmihályfalvi Fórum résztvevői egyetértünk a Székelyföldi Fórum határozataival, támogatjuk az ott elhangzott Programnyilatkozatot és felszólítjuk az RMDSZ választottjait és kinevezettjeit, hogy elnyert felhatalmazásuknak megfelelően gyakorolják a közképviselést, az érdekvédelmet. Megállapítjuk, hogy a kormányzati felelősség vállalása korlátozza jogvédelmi Szövetségünket Közképviselati hatáskörei teljesítésében, alárendeltté, kiszolgáltatottá teszi a kormánykoalícióban. Jogsérelmeink gyarapodnak, mélyül jogfosztottságunk. Ilyen körülmények közepette a központi végrehajtó hatalom részesének lenni, s a kormányban maradni nemzeti önértékünket sértő, történelmi léptékű hiba. 2. **HATÁROZAT AZ EGYHÁZI OKTATÁS SZABADSÁGÁRÓL.** A magyar történelmi egyházak híveiként, követeljük elkobzott felekezeti iskoláink visszaszolgáltatását, igényeljük az egyházi oktatás szabadságát szavatoló törvényes rendelkezések elfogadását, hogy akadálytalanul gyakorolhassuk az egyházi autonómiát. 3. **HATÁROZAT A KÖZÉLET ERKÖLCSI TISZTULÁSÁRÓL.** Bizunk a közélet erkölcsi tisztulásában, a demokrácia alapértékeit elfogadó társadalom megújulásában. E bizalom jegyében támogatjuk Ticu Dumitrescu szenátor szekuritítés dossziék feltárására vonatkozó törvénytervezetét, annak eredeti megfogalmazásában való mielőbbi parlamenti elfogadását. 4. **HATÁROZAT A MAGYAR NEMZETI KÖZÖSSÉG KÖZKÉPVISÉLÉTERŐL.** A közképviselati demokrácia elvének megfelelően, kinyilvánítjuk akarunkat a közösségi belső választások mielőbbi megrendezésére, a magyar nemzeti közösség döntéshozó testülete demokratikus működésének megerősítésére, a soron levő RMDSZ-kongresszus megfelelő előkészítésére és megszervezésére. A közösségi fórumokat a szabad véleménynyilvánítás lehetőségének tekintjük, s határozottan visszautasítjuk a résztvevőket megbélyegző minősítéseket, az alaptalan rágalmatokat. 5. **NYILATKOZAT POLGÁRI ÖNSZERVEZŐDÉSÜNK FELGYORSÍTÁSÁRÓL, AZ EURÓPAI INTEGRÁLÓDÁST SZAVATOLÓ KÖZKÉPVISÉLET ÉRVÉNYESÍTÉSÉRŐL.** Figyelembe véve, hogy az Európa Tanács a közképviselést és a közvetlen partnerségi viszonyok alapjára helyezi a regionális és etnikai közösségek új európai kapcsolattartását, tudatában annak, hogy az európai közösségi és regionális fejlesztési pályázati lehetőségek csak a nem-politikai szervezetek számára válnak hozzáférhetővé, szorgalmazzuk, hogy az érdekképviselati munka a polgári önszerveződésünk felgyorsítását tekintve elsődlegesnek, követeljük, hogy az RMDSZ nagyobb hangsúlyt fektessen a közvetlen európai integrálódásra és közképviselati hatáskörök betöltésére képes, saját intézmények létrehozására és megerősítésére, elengedhetetlennek tartjuk, hogy a közképviselati elv alapján az erdélyi magyar nemzeti közösség aktív szerepet vállaljon a Kárpát-medence valamennyi kisebbségben élő magyar közössége közötti közvetlen kapcsolatok elmélyítésében, az európai népcsoportokkal való széles körű kapcsolatépítésben, a régiók közötti együttműködés sokrétű kiépítésében. 6. **HATÁROZAT A ROMÁNI-**

AI MAGYAR NEMZETI KÖZÖSSÉG SZEMÉLYI ELVÜ AUTONÓMIÁJÁRÓL ÉS A TELEPÜLÉSEK HELYI KÖZIGAZGATÁSÁNAK KÜLÖNLEGES JOGÁLLÁSÁRÓL. Vállalva romániai magyarsághoz tartozásunkat, nemzeti önazonosságunk megőrzéséért igényeljük a Romániai Magyar Nemzeti Közösség Személyi Elvü Autonómia Statútumának véglegesítését, a magyar nemzeti közösségek által többségben lakott települések különleges jogállásának törvény általi szavatolását. E követelésünk összhangban van az Európai Unió és az EBESZ dokumentumaival, valamint az Európa Tanács 1993/1201-es Ajánlásával. 7. **HATÁROZAT A MEZŐGAZDASÁG TÁMOGATÁSÁ-**

RÓL. Partium és az ehhez tartozó Érmellék gazdálkodói, gazdag földek művelői, szegénységben élünk. Évtizedes kiszolgáltatottság után, földjeink birtokában magunk urai még nemigen lehetünk. A magángazdálkodás megszilárdításához állami támogatásra van szükségünk. Általános érdekként megfogalmazva, igényeljük: a magángazdálkodók védelmét, a megfelelő költségvetési támogatást, az érdekeltséget fokozó hitelpolitikát, a méltányos terménybiztosítás szabályozását, a földterületek jogviszonyának mielőbbi rendezését, a belföldi és külföldi terménypiacok biztosítását.

Az Érmihályfalvi Fórum résztvevői

FONTOS TÁJÉKOZTATÓ

Mint azt már korábbi számainkban rendszeresen jeleztük, „**adminisztratív ok miatt**” csupán az év végéig fogadtunk el előfizetéseket. Az **adminisztratív ok** érthető, világos magyar nyelven azt jelenti, hogy tavasz óta minden forrásunk elapadt, s nem lett volna tisztességes a jövő évre előfizetéseket gyűjteni akkor, amikor nem voltunk biztosak abban, hogy januártól meg tudunk-e jelenni egyáltalán.

Lapunk elsőként szólt a nemzeti önrendelkezésről, az autonómiáról – kiváltva akkoriban sok hivatalos személy indulatát is – ami ma evidencia, de legelső volt amely pl. – akkoriban még az elnevezése után kutattunk – bizonyítottan felkarolta a szatelit Tv. ügyét, amit ma úgy hívnak, hogy Duna Tv.

Ahhoz, hogy lapunk helyzetét megszilárdítsuk, sajnos minden erőfeszítésünk hiába valónak bizonyult akkor, amikor egyesek számmillárdokat tocsikoltak vagy bokáztak el. Kérésünk „sajnálattal nem teljesíthető”, „nincs reá mód”, „a kollégium döntése alapján nem részesült támogatásban”, „a döntés végleges, felülbírálatát kérni nem lehet”, hangzott a verdit. Kéréseink mindenhol süket fülekre találtak ott is, ahol pedig milliókat osztogattak kis lapocskákra, vagy rendszeresen tízmilliókat erkölcsileg kimondottan kártékony lapokra. Mindezt az adófizetők a pénzből. A mi pénzünkéből.

Úgy terveztük, hogy ha az új kormányzattól (vagy akárki mástól) akár közvetlen is, de december elejéig akkora segítséget kapunk, hogy a jövő évet legalább tervezni tudjuk, akkor az előfizetésre kiküldjük a felszólítást, ill. a befizetési csekkeket. Eddig ez elmaradt. De ha a segítség az év elején megérkeznék, úgy a december végén „élő” előfizetők automatikusan kapják a jövő évi első számot a befizetési csekkel, ill. a könyvtáraknak, közületi előfizetőknek elküldjük a vonatkozó számlát. Ha addig sem történne semmi, akkor alapítványunk, és szerkesztőségünk – legnagyobb sajnálatukra – kénytelenek lesznek a magyar sajtópalettán évek óta mint az egyetlen ilyen jellegű, független, de nem semleges lap kiadást bizonytalan időre befagyasztani – **tudomásul véve, de nem elfogadva a mai magyar valóságot.**

Befejezésül – mellőzve az ilyen alkalmakkor szokásos nagy szavakat – köszönjük valamennyi támogatóknak, olvasóknak az évek hosszú sora alatt nyújtott számunkra nagy erő adó mindennemű támogatását!

Egyúttal minden honfitársunknak – határokon belül és azon túl is – a reményt nem feladva, hogy nem utoljára, békés karácsonyi ünnepeket és boldog újévet kíván

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány
és az
Erdélyi Magyarság Szerkesztősége

Kelt Budapest, 1998 december havában

AZ ERDÉLYI MAGYARSÁGÉRT!

Az Erdélyi Magyarság című folyóirat - alapítása, 1990 óta - következetesen és megalkuvás nélkül képviseli az elszakított területeken élő magyarok érdekeit. Mint az egyetlen ilyen jellegű lap nagymértékben járult hozzá - és járul ma is - ott élő testvéreink önzonosság tudatának megőrzéséhez nemcsak Erdélyben, hanem a Felvidéken, Kárpátalján és a Délvidéken, sőt az anyaországban.

Példányait még ma is kézről kézre adják, sőt esetenként fénymásolatban terjesztik, de sokan olvassák Ausztráliától Dél-Amerikáig is.

A lelkészeknek, tanároknak, szerkesztőségeknek, könyvtáraknak, iskoláknak hatalmas mennyiségben térítésmentesen postázott, és más módon eljuttatott példányok erőn felüli - bár nagy örömmel viselt - költségek elviselésére kényszerítették a lapot kiadó alapítványt, de mivel nem nyereségorientált, így az utolsó négy évet csak igen nagy kínlódások árán sikerült a lapnak átveszelnie. Az alapítvány elérkezett ahhoz a ponthoz, hogy amennyiben nem kap hathatós segítséget, úgy ez év végével a lap kiadása megszűnik.

Hasznos volna, ha a lap átalakulna - esetleg- havilappá, hogy ezáltal gazdaságilag is meghatározóvá váljék, hogy népszerűbb jelleggel a gazdasági, kulturális, egyházi élet minden területét átfogva szélesebb olvasótábort szólíthasson meg.

Nagyon nagy veszteség, és súlyos hiba lenne a lap megszüntetése, illetve megszűnése.

Budapest, 1998 szeptember - december

ALBERT GÁBOR

író

BÁNKUTY GÉZA

a. Amerikai Magyarok Szövetségének
társelnöke

BERTALAN IMRE

református püspök - USA

BORBÉLY IMRE

az MVSZ Stratégiai Bizottságának koordinátora

BÖRÖCZ JÓZSEF

a Svájci Magyar Keresztény Munkavállalók Szövetségének elnöke

CZIRJÁK ÁRPÁD

római katolikus érseki püspök

CSIHA KÁLMÁN

erdélyi református püspök

CSETE GYÖRGY

építész

CSOÓRI SÁNDOR

a Magyarok Világszövetségének elnöke

CSÖRGITS JÓZSEF

a Horvátországi Magyarok Szövetségének elnöke

ESZTERHÁZY ALICE

az MVSZ Védnöki Testületének tagja

FEKETE GYULA

író

HÓDI SÁNDOR

Az MVSZ Jugoszláviai Országos Tanácsának elnöke

KÁNYÁDY SÁNDOR

költő

KASZA JÓZSEF

a Vajdasági Magyarok Szövetségének elnöke

KATONA ÁDÁM

Erdélyi Magyar Kezdeményezés

LOVAS ISTVÁN

újságíró

MAGYARÓDY SZABOLCS

a Külföldi Magyar Cserkészek vezető tisztje

MIKÓ ÁRPÁD

unitárius püspök

PAPP LÁSZLÓ

az MVSZ Nyugati Régiójának elnöke

PÁTKAI RÓBERT

evangélikus püspök - Anglia

PATRUBÁNY MIKLÓS

az MVSZ elnökhelyettese - a Világszövetség Erdélyi Tanácsának elnöke

SÓGOR CSABA

a Magyar Ifjak Világszövetségének elnöke -
madéfalvi református lelkész

SÜTŐ ANDRÁS

író

SZÜRÖS MÁTYÁS

országgyűlési képviselő

TEMPFLI JÓZSEF

római katolikus püspök

TORÓ TIBOR

akadémikus

TÖKÉS LÁSZLÓ

Királyhágó-melléki református püspök - az RMDSZ
tisztületbeli elnöke

ZABOLAI CSEKME ÉVA

S.O.S. Transsylvania

ZALATNAY ISTVÁN

az Erdélyi Gyülekezet lelkésze